

მოქალაქეობა და მოქალაქეობის არქონა

სახელმძღვანელო პარლამენტარებისთვის

შენიშვნა

ეს სახელმძღვანელო მომზადდა საპარლამენტთაშორისო კავშირის დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებათა მუდმივი კომიტეტის ბიუროსთან თანამშრომლობით.

კვლევა და ანალიზი: ქეროლ ბეჩელორი (Carol Batchelor) და ფილიპ ლეკლერკი (Philippe Leclerc) (გლუკი)

ტექსტის ავტორი: მერილინ ექირონი (Marilyn Achiron)

სარედაქციო კოლეგია:

გლუკი: ერიკა ფელერი (Erika Feller),

ფილიპ ლეკლერკი (Philippe Leclerc),

ხოსე რიერა (Jose Riera) და სარა ბაშეტი (Sara Baschetti)

საპარლამენტთაშორისო კავშირი:

ანდერს ბ. ჯონსონი (Anders B. Johnsson) და

კარინ ჯებრი (Kareen Jabre)

ორიგინალი ვერსიის ენა: ინგლისური

გარეკანის დიზაინი: ჟაკ ვანდფლიუ (Jacques Wandfluh),

Studio Infographie, შვეიცარია

დაბეჭდილია საქართველოში

„ყოველ ადამიანს აქვს მოქალაქეობის უფლება. არ შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას ვინმეს მოქალაქეობა ან მოქალაქეობის შეცვლის უფლება“. ეს ლაკონური დებულებები 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-15 მუხლიდან ყოველ პირს, მთელ მსოფლიოში, სახელმწიფოსთან სამართლებრივი კავშირის უფლებას ანიჭებს. მოქალაქეობა ანუ ეროვნება (ეს ორი ცნება ამ სახელმძღვანელოში, ისევე, როგორც საერთაშორისო სამართალში, ურთიერთშენაცვლებადი ტერმინებია) პირს არა მარტო თვითიდენტიფიცირების საშუალებას აძლევს, არამედ ანიჭებს სახელმწიფო დაცვას და სხვა მრავალ სამოქალაქო თუ პოლიტიკურ უფლებას; შესაბამისად, მოქალაქეობა განიმარტება, როგორც „უფლება, გქონდეს უფლებები“.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს საერთაშორისო სამართლის ნორმა, რომელიც შეეხება მოქალაქეობის მიღებას, დაკარგვას ან მასზე უარის თქმას, მილიონობით ადამიანი მსოფლიოში კვლავაც მოქალაქეობის გარეშე რჩება. ისინი მოქალაქეობის არმქონე პირები არიან. მოქალაქეობის არქონა სხვადასხვა მიზეზით შეიძლება იყოს გამოწვეული, მათ შორისაა კანონთა კოლიზია, ტერიტორიის გადაცემა, საოჯახო სამართალი, ადმინისტრაციული პრაქტიკა, დისკრიმინაცია, დაურეგისტრირებელი შობადობა, დენაციონალიზაცია (ანუ სახელმწიფოს მიერ პირისთვის მოქალაქეობის ჩამორთმევა) და პირის მიერ მოქალაქეობაზე (სახელმწიფოს დაცვაზე) უარი.

მსოფლიოში მოქალაქეობის არმქონე პირთა დიდი ნაწილი იძულებითი გადაადგილების მსხვერპლია. ის პირები, ვინც იძულებულნი ხდებიან დატოვონ საკუთარი სახლები, მოქალაქეობის დაკარგვის რისკის წინაშე დგებიან, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მათ გადაადგილებას თან ახლავს, ან შემდგომ მოჰყვება, ტერიტორიული საზღვრების გადაწვევა. თავის მხრივ, მოქალაქეობის არმქონე პირები და ის პირები, რომელთაც ჩამოერთვათ მოქალაქეობა, ასევე არიან ხშირად იძულებულნი დატოვონ მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი. სწორედ ლტოლვილთა მდგომარეობასთან ამ მსგავსებამ გამოიწვია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისიისთვის (გლუკი) პასუხისმგებლობის დაკისრება და მოქალაქეობის არქონის პრევენციასა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირებაზე ზრუნვა.

ბოლოდროინდელი მონაცემების თანახმად, მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვი მთელ მსოფლიოში 11 მილიონს აღწევს. თუმცა ეს მხოლოდ ვარაუდია. ორგანიზაციებისათვის მეტისმეტად ძნელი აღმოჩნდა მოქალაქეობის არმქონე პირთა შესახებ სრული ინფორმაციის შეგროვება, რადგან მოქალაქეობის უქონლობის კონცეფცია ქვეყნებს შორის ჯერაც კამათის საგნად რჩება; მთავრობები ხშირად თავს იკავებენ, გაავრცელონ ინფორმაცია მოქალაქეობის არმქონეთა შესახებ; ისიც საგულისხმოა, რომ მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემა საერთაშორისო საზოგადოების დღის წესრიგში აქტუალურად არ ითვლება.

თუმცა ბოლო წლებში საერთაშორისო საზოგადოებისთვის ნათელი გახდა, რომ ადამიანის უფლებების დაცვა გვეხმარება თავიდან ავიცილოთ მასობრივი და იძულებითი გადაადგილებები. ანალოგიურად, არსებული პრინციპების საფუძველზე საერთაშორისო ხელშეკრულებებში შეინიშნება მზარდი ტენდენცია იმის შეგნებისა, რომ სახელმწიფოები ვალდებული არიან გადაჭრან მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემა. მთავრობებმა უნდა აღიარონ, როგორც ფორმალურად, ასევე პრაქტიკულად, რომ მათ არა აქვთ უფლება მოქალაქეობრივი პრივილეგიები ჩამოართვან ან შეუზღუდონ იმ პირებს, რომელთაც შეუძლიათ დაადასტურონ საკუთარ ქვეყანასთან უტყუარი და ეფექტური კავშირი.

მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების ან აღმოფხვრის საკითხ-ისადმი პარლამენტართა დამოკიდებულების გამოხატვის საუკეთესო საშუალებაა საერთაშორისო სამართლის შესაბამისი ისეთი ეროვნული კანონმდებლობის მიღება, რომელიც იძლევა გარანტიას, რომ არც ერთ პირს თვითნებურად არ ჩამოერთმევა მოქალაქეობა; რომ პირებს მიენიჭებათ მოქალაქეობა იმ პირობებშიც, როდესაც სხვა დროს მოქალაქეობის გარეშე დარჩებოდნენ და რომ ისინი, ვინც კვლავაც მოქალაქეობის არმქონენი არიან ან მომავალში იქცევიან ასეთებად, უზრუნველყოფილნი იქნებიან სათანადო დაცვით. პარლამენტარებს აგრეთვე შეუძლიათ შეასრულონ მნიშვნელოვანი საზედამხედველო როლი, რათა სახელმწიფოს პოლიტიკამ უნებლიეთ ან მიზანმიმართულად არ წარმოშვას მოქალაქეობის არმქონე პირები; აგრეთვე, მოუწოდონ მთავრობებს მოქალაქეობის არმქონე პირთა საკითხების გადაწყვეტისკენ და აამაღლონ თავიანთი ამომრჩეველების/საზოგადოების ცნობიერება მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემებთან დაკავშირებით.

წინამდებარე სახელმძღვანელო ასახავს ამ საკითხთან დაკავშირებულ პრობლემებს, გვთავაზობს მოგვარების შესაძლო ვარიანტებს და იმ ნაბიჯებს, რომელნიც პარლამენტის წევრებმა შეიძლება გადადგან მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობიდან გამომდინარე. იმედი გვაქვს, რომ ეს სახელმძღვანელო დახმარებას გაუწევს პარლამენტარებს, რათა გადადგან საჭირო ნაბიჯები მსოფლიოში მილიონობით კაცის, ქალისა და ბავშვის ცხოვრებზე უარყოფითი გავლენის მქონე მოქალაქეობის არქონის ფენომენის შემცირებისა და საბოლოოდ აღმოფხვრის საქმეში.

ანტონიო გუტერიში
გაერთიანებული ერების
ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარი

ანდერს ბ. ჯონსონი
გენერალური მდივანი
საპარლამენტაშორისო კავშირი

შენიშვნა 2

წინასიტყვაობა 3

შესავალი 6

თავი 1: საერთაშორისო სამართლებრივი ბაზა მოქალაქეობის უფლებასა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირებასთან დაკავშირებით 9

თავი 2: მოქალაქეობის არმქონე პირთა იდენტიფიცირება და დაცვა. . . . 19

თავი 3: მოქალაქეობის არქონის მიზეზების აღმოფხვრა. 30

თავი 4: გლუკის როლი. 47

თავი 5: როგორ შეუძლიათ პარლამენტარებს დახმარება 53

დანართი 1: მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის გაეროს კონვენციის წევრი სახელმწიფოები. . . . 59

დანართი 2: მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის გაეროს კონვენციის წევრი სახელმწიფოები. 61

დანართი 3: შეერთების სამოდელო დოკუმენტები 62

დანართი 4: გლუკის წარმომადგენლობები 64

მოკლედ გლუკისა და საპარლამენტაშორისო კავშირის შესახებ . . 73

შესავალი

ჩვენ, მოქალაქეები, ჩვეულებრივ ვსარგებლობთ იმ უფლება-მოვალეობებით, რასაც მოქალაქეობა გვანიჭებს. უმეტეს ჩვენგანს შეუძლია ბავშვი შეიყვანოს სკოლაში, ავადმყოფობის დროს მიიღოს სამედიცინო დახმარება, შეიტანოს განაცხადი დასაქმების თაობაზე და აირჩიოს წარმომადგენელი ხელისუფლებაში. ჩვენ ვგრძნობთ, რომ გვაქვს ჩვენი ადგილი იმ ქვეყანაში, რომელშიც ვცხოვრობთ; ჩვენ ვგრძნობთ, რომ ვეკუთვინით რაღაც უფრო დიდს, ვიდრე ჩვენივე საკუთარი თავია.

მაგრამ როგორ ცხოვრობს ის, ვისაც არ გააჩნია მოქალაქეობა, ანუ მოქალაქეობის არმქონე პირია? მოქალაქეობის გარეშე პირს არა აქვს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება იმ ქვეყანაში, რომელშიც ის ცხოვრობს; არა აქვს სამგზავრო საბუთზე განაცხადის შეტანის ან ქორწინების რეგისტრაციის უფლება. ზოგიერთ შემთხვევაში, პირი, რომელსაც არ გააჩნია მოქალაქეობა და იმყოფება თავისი წარმოშობის ან ყოფილი საცხოვრებელი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ, შესაძლებელია დიდი ხნით დააკავონ, თუ ქვეყანა მას უკან დაბრუნებაზე უარს განუცხადებს. ხშირად პირებს, რომელთაც არ შეუძლიათ საკუთარ ქვეყანასთან სამართლებრივი კავშირის დამტკიცება, უარს ეუბნებიან ისეთ ფუნდამენტურ უფლებებზე, როგორიცაა განათლების, სამედიცინო დახმარებისა და დასაქმების უფლება.

„მტკიცე უარი იმ ქვეყნისგან, სადაც ვცხოვრობ; მტკიცე უარი იმ ქვეყნისგან, სადაც დავიბადე; მტკიცე უარი იმ ქვეყნისგან, საიდანაც ჩემი მოშობლები არიან; გამუდმებით მოსმენა „შენ ჩვენ არ გვეკუთვინი!“ მგონია, რომ არაფერს წარმოვადგენ და საერთოდ არ ვიცი, რისთვის ვცხოვრობ. როცა მოქალაქეობის არმქონე პირი ხარ, ყოველთვის საკუთარი უსარგებლობის განცდით ხარ გარემოცული.“

ლარა, ყოფილი მოქალაქეობის არმქონე პირი

მოქალაქეობის უქონლობის შესახებ 2003 წელს გლუკის მიერ წარმოებული კვლევა ადასტურებს, რომ მსოფლიოში არ არსებობს არც ერთი რეგიონი, რომელიც არ დგას იმ პრობლემების წინაშე, რომლებსაც მოქალაქეობის არქონამდე მივყავართ. მსოფლიოში მოქალაქეობის არმქონე პირთა ზუსტი რიცხვი უცნობია, რადგან სახელმწიფოებს ხშირად არ სურთ ან არ შეუძლიათ დაზუსტებული მონაცემების მონოდება; მხოლოდ რამდენიმეს გააჩნია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რეგისტრაციის მექანიზმი. სახელმწიფოებს მათ ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შესახებ ინფორმაციის მონოდების პირდაპირი ვალდებულება არ აკისრიათ. გლუკის შეფასებით, მსოფლიოში მილიონობით ადამიანი ცხოვრობს მოქალაქეობის გარეშე.

მოქალაქეობის არქონა, რომელიც პირველად მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში ცნეს გლობალურ პრობლემად, შესაძლოა წარმოიშვას სახელმწიფოებს შორის პირების სამართლებრივ იდენტიფიცირებასთან დაკავშირებული დავის, სახელმწიფოთა დაშლის, საზოგადოების შიგნით გარკვეულ ჯგუფთა ხანგრძლივი იზოლირების ან ინდივიდების თუ პირთა ჯგუფებისთვის მოქალაქეობის ჩამორთმევის შედეგად. ჩვეულებრივ, მოქალაქეობის არქონა ასოცირდება საერთაშორისო ურთიერთობებში ძირეული ცვლილებების პერიოდებთან. საერთაშორისო საზღვრების ხელახალი გადანაწილება, სახელმწიფო ლიდერების მიერ პოლიტიკური სისტემებით მანიპულირება სადავო პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად და/ან მოქალაქეობის მინიჭებაზე უარი ან მოქალაქეობის ჩამორთმევა რასობრივი, რელიგიური და ეთნიკური უმცირესობების

გამორიცხვის და იზოლირების მიზნით – მოქალაქეობის არქონის მიზეზი აღმოჩნდა მსოფლიოს ყველა ნაწილში. ბოლო 20 წლის მანძილზე შეინიშნება იმ პირთა რიცხვის ზრდა, რომელთაც ჩამოერთვათ მოქალაქეობა ან ვერ შეძლეს მოქალაქეობის მიღება. თუ ასეთი მდგომარეობა კვლავ გაგრძელდება, ამ მოსახლეობაში უფლებების განცდის გაღრმავება მათ გადაადგილებას გამოიწვევს.

„მოქალაქეობის წართმევა სამყაროს წართმევის ტოლფასია; ეს ნიშნავს ჯუნგლებში დაბრუნებას გამოქვავების ბინადრის ან ველურის მსგავსად... ადამიანს, რომელსაც არაფერი გააჩნია საკუთარი ვინაობის გარდა, დაკარგული აქვს ყველა ის თვისება, რაც სხვა ადამიანებს მისცემს საშუალებას, მოეპყრან მას როგორც პიროვნებას... მათ შეიძლება ისე იცხოვრონ და დაიხოცონ, რომ არანაირი კვალი არ დატოვონ, წვლილი არ შეიტანონ საზოგადოებაში.“

ჰანა არენდტი, ტოტალიტარიზმის საწყისები

წინამდებარე სახელმძღვანელოს მიზანია, პარლამენტარებს მიანოდოს დეტალური ინფორმაცია იმ საერთაშორისო პრინციპების შესახებ, რომლებიც არეგულირებენ მოქალაქეობასა და მოქალაქეობის არქონას. საერთაშორისო სამართალი სახელმწიფოებს აძლევს ფართო უფლებამოსილებას, განსაზღვრონ, თუ ვინ არიან მათი მოქალაქეები და დაადგინონ პირობები, რის საფუძველზეც მოხდება მოქალაქეობის მიღება, დაკარგვა და შენარჩუნება. მე-20 საუკუნეში ადამიანის უფლებათა პრინციპების განვითარებამ შეზღუდა სახელმწიფოების ეს უფლებამოსილება იმ შემთხვევებში, როდესაც მოსალოდნელია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის გაზრდა და/ან თუ მის გამოყენებას დისკრიმინაციული ხასიათი აქვს.

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოები ერთად ცდილობენ მოქალაქეობის არქონასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებას, მთელ მსოფლიოში კვლავაც მილიონობით ადამიანი რჩება მოქალაქეობის გარეშე. წინამდებარე სახელმძღვანელო იხილავს მოქალაქეობის არმქონე პირთა უფლება-მოვალეობებს საერთაშორისო კანონმდებლობის კვალობაზე; კერძოდ, მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის კონვენციის მიხედვით. (გლუკის ძალისხმევის მიუხედავად, 1954 წლის კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა ან მას შეუერთდა მხოლოდ 60 სახელმწიფო; შედარებისთვის, ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციისა და/ან 1967 წლის ოქმის რატიფიცირება მოახდინა ან შეუერთდა 146 სახელმწიფო) სახელმძღვანელო ყურადღებას ამახვილებს ასევე მოქალაქეობის არქონის გამომწვევ მთავარ მიზეზებზე და მსჯელობს, თუ როგორ უნდა უზრუნველყონ მთავრობებმა, რომ ეროვნული კანონმდებლობის განხორციელება არ იქცეს მოქალაქეობის უქონლობის მიზეზად.

გლუკი არის გაეროს სააგენტო, რომელსაც დავალებული აქვს, ხელი შეუწყოს მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირებას და დახმარება აღმოუჩინოს მოქალაქეობის ამრქონე პირებს ამ სტატუსის მოპოვებაში. წინამდებარე სახელმძღვანელო აღწერს, თუ რას აკეთებს გლუკი თავის მისიის უკეთ შესასრულებლად. იგი ასევე გვთავაზობს იმ პრაქტიკულ ნაბიჯებს, რომლებიც შეიძლება გადადგან პარლამენტარებმა მოქალაქეობის არმქონეთა რიცხვის შესამცირებლად; კერძოდ, მოქალაქეობის შესახებ ქვეყნის კანონმდებლობის გადახედვა და საჭიროების შემთხვევაში მასში ცვლილებების შეტანა; მთავრობის წინაშე შუამდგომლობა მოქალაქეობის არმქონე პირთა შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან მიერთებაზე და მოქალაქეობის არქონასთან დაკავშირებული პრობლემების შესახებ საზოგადოების ცნობიერების ასამაღლებლად საჭირო ქმედებების განხორციელება.

სახელმძღვანელო ასევე გვთავაზობს იმ პოზიტიურ მაგალითებსაც, თუ მოქალაქეობის უქონლობის როგორი რთული შემთხვევები მოგვარდა დაინტერესებულ სახელმწიფოთა პოლიტიკური ნების, სამოქალაქო საზოგადოების ჩარევისა და საერთაშორისო საზოგადოების მიერ განეული დახმარების შედეგად. ამგვარი „ნარმატებული გამოცდილება“ იმის მაჩვენებელია, რომ როდესაც მთავრობები, სამოქალაქო და საერთაშორისო საზოგადოებები თანამშრომლობენ, მოქალაქეობის არმქონე პირებს რეალურად ეძლევათ საშუალება, ისარგებლონ „უფლებების ქონის უფლებით.“

საერთაშორისო სამართლებრივი ბაზა მოქალაქეობის უფლებასა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირებასთან დაკავშირებით

მოქალაქეობა ძალიან დელიკატური საკითხია, ვინაიდან იგი გახლავთ ქვეყნის სუვერენიტეტისა და თვითმყოფადობის გამოხატულება. გასაკვირი არაა, რომ დავა მოქალაქეობის თაობაზე შესაძლებელია, და ხშირად ეს ასეც ხდება, გადაიზარდოს დაძაბულობასა და კონფლიქტში როგორც სახელმწიფოს შიგნით, ასევე – ქვეყანათა შორის. მე-20 საუკუნეში შეინიშნებოდა როგორც მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების ზრდა მსოფლიოს მასშტაბით, ასევე საზოგადოების მზარდი დაინტერესება ინფორმაციით ადამიანის უფლებების შესახებ. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო სამართალი მოქალაქეობის შესახებ ორი მიმართულებით განვითარდა: მოქალაქეობის არმქონე პირთა დაცვა და დახმარება და მოქალაქეობის არქონის შემთხვევათა აღმოფხვრა ან შემცირება.

ვინ განსაზღვრავს, არის თუ არა პირი ამა თუ იმ ქვეყნის მოქალაქე?

პრინციპში, პირის მოქალაქეობის საკითხი ცალკეული სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებში ექცევა. თუმცა სახელმწიფოს შიდა გადაწყვეტილებები შესაძლოა შეიზღუდოს სხვა სახელმწიფოების მიერ განხორციელებული მსგავსი ქმედებებისა და საერთაშორისო სამართლის მიერ.

მოქალაქეობის თაობაზე ტუნისისა და მაროკოს 1923 წლის ბრძანებების შესახებ გამოტანილ საკონსულტაციო დასკვნაში **საერთაშორისო მართლმსაჯულების მუდმივმა სასამართლომ** განაცხადა:

„არის თუ არა კონკრეტული საკითხი მხოლოდ შიდა იურისდიქციის გადასაწყვეტი, მეტისმეტად შეფარდებითია; იგი მთლიანად ეფუძნება საერთაშორისო ურთიერთობების განვითარებას.“

ანუ მუდმივმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ პრინციპში მოქალაქეობასთან დაკავშირებული სადავო საკითხები შიდა იურისდიქციის სფეროში ექცევა, სახელმწიფოებმა პატივი უნდა სცენ თავიანთ ვალდებულებებს სხვა სახელმწიფოების წინაშე, რაც რეგულირდება საერთაშორისო სამართლის მიერ.

ამგვარი მიდგომა კვლავ დაფიქსირდა შვიდი წლის შემდეგ **ჰააგის კონვენციაში მოქალაქეობის თაობაზე კანონებს შორის ზოგიერთ საკითხზე კონფლიქტის შესახებ**. რა თქმა უნდა, ბევრმა სახელმწიფომ გააკეთა კომენტარი მუდმივი სასამართლოს 1923 წლის საკონსულტაციო დასკვნასთან დაკავშირებით, რადგან ის ენებოდა მოქალაქეობის შესახებ ჰააგის 1930 წლის კონვენციის მომზადებას. სახელმწიფოების უმეტესობამ საკონსულტაციო დასკვნა აღიქვა, როგორც კონკრეტული სახელმწიფოს მოქალაქეობასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მის საზღვრებს გარეთ მოქმედების შეზღუდვა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც აღინიშნება კოლიზია სხვა სახელმწიფოების მიერ ანალოგიურ საკითხზე მიღებულ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით.

1930 წლის ჰააგის კონვენცია, რომელიც შეიქმნა ერთა ლიგის ასამბლეის მხარდაჭერით, პირველი საერთაშორისო მცდელობა იყო იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ყველა

პირს ჰქონოდა მოქალაქეობა. კონვენციის პირველ მუხლის თანახმად:

„ყოველი სახელმწიფო საკუთარი კანონის თანახმად თვითონ განსაზღვრავს, ვინ არის მისი მოქალაქე. ეს კანონი აღიარებული უნდა იყოს სხვა სახელმწიფოების მიერაც, ვინაიდან იგი მოქალაქეობასთან დაკავშირებული საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო კონვენციების, საერთაშორისო ტრადიციისა და სამართლის პრინციპებს შეესაბამება“.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სახელმწიფოს მიერ ამა თუ იმ პირის მოქალაქეობის სტატუსის გადაწყვეტა უნდა ესადაგებოდეს საერთაშორისო კანონის შესაბამის დადგენილებებს. სუვერენული სახელმწიფოს მოთხოვნების გათვალისწინებით, მე-20 საუკუნეში ეს დადგენილებები თანდათანობით განვითარდა ადამიანის უფლებებთან მიმართებაში.

ადამიანის უფლებებთან 1948 წლის საყოველთაო დეკლარაციის მე-15 მუხლში ნათქვამია:

„ყოველ ადამიანს აქვს მოქალაქეობის უფლება. არავის შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას მოქალაქეობა ან მოქალაქეობის შეცვლის უფლება“.

აღნიშნული უფლება ემყარება პიროვნებასა და სახელმწიფოს შორის არსებულ **უტყუარ და ეფექტურ კავშირს**. სულ პირველად მოქალაქეობის საფუძვლად ეს კავშირი ცნეს 1955 წელს **საერთაშორისო სასამართლოს** მიერ ნოტბოჰმის საქმეზე (Nottebohm Case) მიღებულ გადაწყვეტილებაში. აღნიშნულ საქმეზე სასამართლომ განაცხადა:

„სახელმწიფოთა პრაქტიკის, საარბიტრაჟო და სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და სპეციალისტთა მოსაზრების თანახმად, მოქალაქეობა არის სამართლებრივი ვალდებულება, რომელსაც საფუძვლად უდევს სოციალური კუთვნილების ფაქტორი, უტყუარი კავშირის არსებობა, ინტერესები და გრძნობები, ურთიერთსანაცვლო უფლება-მოვალეობებთან ერთად.“

უტყუარი და ეფექტური კავშირი, რომელიც დასტურდება დაბადებით, საცხოვრებელი ადგილით და/ან წარმოშობით, დღეისათვის ასახულია სახელმწიფოთა უმეტესობის საკანონმდებლო დებულებებში მოქალაქეობის შესახებ; ისევე, როგორც ამ საკითხთან დაკავშირებულ ბოლოდროინდელ საერთაშორისო დოკუმენტებში, როგორცაა 1997 წლის ევროპის კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ.

ადამიანის უფლებათა ამერიკათაშორისი სასამართლოს აზრით, მოქალაქეობა არის

„პოლიტიკური და სამართლებრივი ვალდებულება, რომელიც პირს მოცემულ სახელმწიფოსთან აკავშირებს და ავალდებულებს მის მიმართ ლოიალურობასა და ერთგულებას, ანიჭებს მას სახელმწიფოსაგან დიპლომატიურ დაცვას“ (კასტილო-პეტრუჩი და სხვები პერუს წინააღმდეგ, 1999 წლის მაისის გადაწყვეტილება, ადამიანის უფლებათა ამერიკათაშორისი სასამართლო (IACHR) [სერია C] №52 1999).

როგორ არის დაცული ლტოლვილთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა უფლებები?

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციის მე-15 მუხლი აცხადებს, რომ ყოველ პირს აქვს მოქალაქეობის უფლება, ის არ მიუთითებს კონკრეტული ქვეყნის მოქალაქეობაზე, რომლის მიღების უფლებაც პირს აქვს. იმის დასადასტურებლად, რომ ინდივიდებს ჩამორთმეული არა აქვთ მოქალაქეობასთან დაკავშირებული მინიმალური უფლებები, საერთაშორისო საზოგადოებამ შეიმუშავა

ორი ძირითადი ხელშეკრულება: 1951 წლის კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ და 1954 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ.

არსებობს თუ არა რაიმე კავშირი 1951 წლის ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ კონვენციასა და მოქალაქეობის არქონის საკითხებს შორის?

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ახლადშექმნილი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოებისთვის ერთ-ერთი გადაუდებელი საკითხი იყო ომის შედეგად მილიონობით ლტოლვილი და მოქალაქეობის არმქონე პირის პრობლემების გადაწყვეტა. გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს (ECOSOC) მიერ მიღებული რეზოლუციით 1949 წელს შეიქმნა სპეციალური კომიტეტი, რომელსაც ევალებოდა ლტოლვილთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ კონვენციის შემუშავება და მოქალაქეობის უქონლობის აღმოსაფხვრელად წინადადებების განხილვა.

საბოლოოდ კომიტეტის წევრებმა შეადგინეს კონვენციის პროექტი ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ და კონვენციის ოქმი, რომელიც ეხებოდა მოქალაქეობის არმქონე პირებს. კომიტეტს საფუძვლიანად არ უმსჯელია მოქალაქეობის უქონლობის აღმოფხვრის თაობაზე, რადგან ვარაუდობდნენ, რომ ამ საკითხს ახლად ჩამოყალიბებული საერთაშორისო სამართლებრივი კომისია (ILC) მოაგვარებდა.

ისტორიულად, როგორც ლტოლვილები, ასევე მოქალაქეობის არმქონე პირები დაცვასა და დახმარებას ლეგალოდ გლეკის წინამორბედი ლტოლვილთა საერთაშორისო ორგანიზაციებისგან. კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირების შესახებ მიზნად ისახავდა მათსა და ლტოლვილთა შორის არსებული კავშირის ასახვას, მაგრამ ლტოლვილთა გადაუდებელი საჭიროებები და ლტოლვილთა საერთაშორისო ორგანიზაციის გარდაუვალი დაშლა მიანიშნებდა, რომ მოქალაქეობის არმქონე პირების მდგომარეობის დეტალური ანალიზისათვის საკმარისი დრო არ დარჩებოდა უფლებამოსილ წარმომადგენელთა 1951 წლის კონფერენციაზე, სადაც ორივე საკითხი უნდა განხილულიყო. მართლაც, **1951 წლის კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ** ამ კონფერენციაზე მიიღეს, ხოლო მოქალაქეობის არ მქონე პირთა შესახებ ოქმის განხილვა მომავლისთვის გადაიდო.

ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის თანახმად, მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილი დაცულია ამ სტატუსის მქონე ლტოლვილის მსგავსად. ვინაიდან მას რასის, რელიგიის, ეროვნების ან გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების საფუძველზე მტკიცე უარს ეუბნებიან მოქალაქეობაზე, ეს იმაზე მიანიშნებს, რომ პირი უნდა ცნონ ლტოლვილად.

რას ითვალისწინებს 1954 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ?

ოქმი მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ, რომელიც თავდაპირველად ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის დამატება იყო, 1954 წელს კონვენციად იქცა. **1954 წლის კონვენცია პირველი საერთაშორისო დოკუმენტია, რომლის მიზანს წარმოადგენს მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის რეგულირება, მათი მდგომარეობის გაუმჯობესება** და, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, ძირითადი უფლებებითა და თავისუფლებით სარგებლობის უზრუნველყოფა (1954 წლის კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების სიის გასაცნობად იხილეთ დანართი 1).

ამ კონვენციის დებულებები მრავალმხრივ ჰგავს ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციას. **კონვენციასთან შეერთებით ვერ გადაწყდება სახელწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებული ან მუდმივად მცხოვრები პირებისათვის მოქალაქეობის მინიჭების**

საჭიროების საკითხი. როგორი შეუზღუდავიც არ უნდა იყოს მოქალაქეობის არმქონე პირისთვის მინიჭებული უფლებები, ის მოქალაქეს მაინც ვერ გაუთანაბრდება.

1954 წლის კონვენცია იძლევა მოქალაქეობის არმქონე პირის მკაცრ სამართლებრივ განსაზღვრებას: „პირი, რომელიც არ ითვლება არც ერთი სახელმწიფოს მოქალაქედ ამ სახელმწიფოს მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად“ (რაც ცნობილია, როგორც *დე იურე* მოქალაქეობის არმქონე პირი).

ვინ არის მოქალაქე? ვინ არის მოქალაქეობის არმქონე პირი?

მოქმედი კანონის თანახმად, მოქალაქედ მიიჩნევა პირი, რომელიც ავტომატურად ითვლება მოქალაქედ იმ პირობების თანახმად, რომელიც მოცემულია მოქალაქეობის შესახებ სახელმწიფოს მიერ მიღებულ სამართლებრივ დოკუმენტებში ან პირი, რომელსაც მიენიჭა მოქალაქეობა შესაბამისი ორგანოების გადანაცვეტილების საფუძველზე. ამგვარ დოკუმენტებად შეიძლება ჩაითვალოს კონსტიტუცია, პრეზიდენტის ბრძანებულებანი ან მოქალაქეობის დადგენის აქტი. ჩვეულებრივ, ადამიანების უმეტესობა მოქალაქედ ითვლება მხოლოდ ერთი სახელმწიფოს კანონების თანახმად ან იმ სახელმწიფოს კანონების თანახმად, სადაც ის დაიბადა (*jus soli*), ან იმ სახელმწიფოს კანონების თანახმად, რომლის მოქალაქეებიც იყვნენ პირის მშობლები მისი დაბადებისას (*jus sanguinis*).

როდესაც ადმინისტრაციული პროცედურა ითვალისწინებს მოქალაქეობის მინიჭების მოთხოვნის თავისუფლებას, მოქალაქეობის მიღების მსურველები არ ჩაითვებიან მოქალაქეებად, ვიდრე არ დასრულდება მათი განცხადებების განხილვა და დამტკიცება და კანონის შესაბამისად არ მიენიჭებათ სახელმწიფოს მოქალაქეობა. პირები, რომლებიც აპირებენ შეიტანონ მოქალაქეობაზე განაცხადი და ისინი, რომლებმაც გამოიყენეს უფლება გაეკეთებინათ ასეთი განაცხადი, მაგრამ უარი ეთქვათ, აღნიშნულ სახელმწიფოში მოქმედი კანონის თანახმად ვერ ჩაითვებიან ამ სახელმწიფოს მოქალაქეებად.

პირები, რომელთაც ამა თუ იმ სახელმწიფოს მოქმედი კანონების საფუძველზე არ მიუღიათ მოქალაქეობა ავტომატურად ან ინდივიდუალური გადანაცვეტილების გზით, იწოდებიან **დე იურე მოქალაქეობის არმქონე პირებად**, ანუ პირებად, რომელთაც მოქალაქეობა არ გააჩნიათ მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე.

ითვლება, რომ პირს გააჩნია მოქალაქეობა, თუ არ არსებობს საინაღმდეგოს დამადასტურებელი რაიმე მტკიცებულება. თუმცა ზოგჯერ სახელმწიფოები, რომლებთანაც პირს შესაძლოა ჰქონდეს უტყუარი კავშირი, ვერ თანხმდებიან იმაზე, თუ რომელმა მათგანმა მიაჩნია ამ პირს მოქალაქეობა. აქედან გამომდინარე, პირს არ შეუძლია საკუთარი თავი **დე იურე** მოქალაქეობის არმქონე პირად გამოაცხადოს, თუმცა, თუკი მას არ გააჩნია ფაქტობრივი მოქალაქეობა და ვერ სარგებლობს სახელმწიფოებრივი დაცვით, იგი განიხილება **დე ფაქტო** მოქალაქეობის არმქონე პირად.

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის შემქმნელებმა აუცილებლად მიიჩნიეს **დე იურე** (პირები, რომელთაც არ მიუღიათ მოქალაქეობა ავტომატურად ან ინდივიდუალური გადანაცვეტილების გზით რომელიმე სახელმწიფოს მოქმედი კანონების საფუძველზე) და **დე ფაქტო მოქალაქეობის არმქონე პირთა** (პირები, რომელთაც არ შეუძლიათ საკუთარი მოქალაქეობის დადგენა) შორის სხვაობის დადგენა, აღიარეს ამ ორ ცნებას შორის არსებული მსგავსებაც. კონვენციის საბოლოო აქტი **დე ფაქტო** მოქალაქეობის არმქონე პირთათვის ითვალისწინებს არასავალდებულო რეკომენდაციას და

„ურჩევს, ყოველ მონაწილე სახელმწიფოს, თუკი საფუძველიანად ჩათვლის იმ

მიზეზებს, რომელთა გამოც პირი უარს ამბობს თავისი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობაზე, კეთილგანწყობით განიხილოს მისადმი იმგვარი მოპყრობის შესაძლებლობა, როგორც ამ კონვენციით ეკუთვნით მოქალაქეობის არმქონე პირებს.“

სახელმწიფო დადგენილი პროცედურების თანახმად იღებს გადაწყვეტილებას, მიანიჭოს თუ არა პირს კონვენციით გათვალისწინებული შეღავათებით სარგებლობის უფლება. საჭიროების შემთხვევაში, თავისი წარმომადგენლობების/ოფისების ან სათაო ოფისის სამსახურების მეშვეობით **გლუკს** შეუძლია მისცეს რჩევები, თუ როგორ შეიძლება ამ პროცედურების შემუშავება და აღსრულება (**გლუკის** ოფისების სია იხილეთ მე-4 დანართში).

შესაძლებელია თუ არა, რომ მოქალაქეობის არმქონე პირიც იყოს ლტოლვილი?

დე ფაქტო მოქალაქეობის არმქონე პირები არ იგულისხმებიან 1954 წლის კონვენციის ეულ მოქალაქეობის არმქონე პირის განსაზღვრებაში. 1954 წლის კონვენციის ავტორებმა ჩათვალეს, რომ ყველა პირი, რომელსაც არ გააჩნია ფაქტობრივი მოქალაქეობა – ანუ საუბარია ყველა *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონე პირზე – არის ლტოლვილი (კონვენციის ავტორებმა მიიჩნიეს, რომ პირი *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონე იქცევა სახელმწიფოს მხრიდან დევნის გამო საკუთარი მოქალაქეობის ქვეყნიდან გაქცევის შემდეგ და ამასთან, ეს დევნა დაკავშირებული იყო ფაქტობრივი მოქალაქეობის არ ქონასთან) ამ განსაზღვრების შედეგად *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონე პირები ლტოლვილებს დახმარებას ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის დებულებების თანახმად.

თუმცა, *დე იურე* ან *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არქონა ყოველთვის არ მიგვანიშნებს დევნაზე („დევნის საფუძვლიანი შიში“ ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის ლტოლვილის განსაზღვრების უმთავრეს საფუძველს წარმოადგენს). წლებს მანძილზე ნათელი გახდა, რომ არსებობენ *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომელნიც არ იღებენ მოქალაქეობას მუდმივი ადგილსამყოფელის ქვეყანაში, არ მიიჩნევიან არც ლტოლვილებად და არც *დე იურე* მოქალაქეობის არმქონე პირებად. ფაქტობრივად, მოქალაქეობის არმქონე პირთა უმრავლესობა, რომელნიც დახმარებას ითხოვენ გლუკისგან, იქნებიან ეს *დე იურე* თუ *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონენი, არ არიან ლტოლვილები და არ ითხოვენ თავშესაფარს.

რას ითვალისწინებს 1961 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შესამცირებლად?

1950 წლის აგვისტოში ეკონომიურმა და სოციალურმა საბჭომ (ECOSOC) რეზოლუციის საფუძველზე მოსთხოვა საერთაშორისო სამართლის კომისიას (ILC), მოემზადებინა საერთაშორისო კონვენციის ან კონვენციების პროექტი მოქალაქეობის უქონლობის აღმოსაფხვრელად. კომისიამ (ILC) განსახილველად წარადგინა კონვენციის ორი პროექტი, ორივე მათგანი კანონთა კოლიზიით გამოწვეულ მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემას შეეხებოდა. ერთი მათგანი, რომელიც მოქალაქეობის შესაძლო უქონლობის აღმოსაფხვრას გულისხმობდა, მოიცავდა ბევრად უფრო შორს მიმავალ დებულებებს, ვიდრე მეორე კონვენციის პროექტი, რომელიც ორიენტირებული იყო მომავალში მოქალაქეობის არქონის შემთხვევების შემცირებაზე. კონვენციის მონაწილეებმა, რომლებიც ამ საკითხის განსახილველად შეიკრიბნენ, კონვენციის პირველი პროექტი მეტად რადიკალურად მიიჩნიეს და გადანყვიტეს მუშაობა გაეგრძელებინათ მომავალში მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების კონვენციის პროექტზე. ამ განხილვის შედეგად შექმნილი დოკუმენტი გახლავთ 1961

ნლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების შესახებ (1961 წლის კონვენციის ნეერ სახელმწიფოთა სია იხილეთ მე-2 დანართში).

კონვენციის მუხლების მიზანია, არ დაუშვას დაბადებიდანვე მოქალაქეობის არქონა, მაგრამ ეს დებულებები არ კრძალავს გარკვეულ შემთხვევებში არც მოქალაქეობის ჩამორთმევის შესაძლებლობას, არც არსებული მოქალაქეობის არმქონე ყველა პირისთვის მოქალაქეობის მინიჭებას კანონის უკუქმედებით. კონვენცია ასევე ითვალისწინებს სპეციალური ორგანოს შექმნას, რომელსაც შეიძლება მიმართოს კონვენციის ფარგლებში მოხვედრილმა პირმა მისი საჩივრის განსახილველად და ამ საჩივრის სათანადო ორგანოებში წარსადგენად მოითხოვოს დახმარება. მოგვიანებით გენერალურმა ასამბლეამ გლუკს სთხოვა, შეესრულებინა ეს როლი.

საერთაშორისო სამართლის კომისიამ (ILC) და სახელმწიფოთა წარმომადგენლებმა დაადგინეს, რომ აუცილებელია საერთაშორისო დახმარება, რადგან როდესაც პირს უარს ეუბნებიან სახელმწიფოს მოქალაქეობაზე, მას არ ექნება არც ფინანსური შესაძლებლობა და არც საჭირო კვალიფიკაცია, რათა სახელმწიფო ორგანოებს წარუდგინოს განაცხადი მოქალაქეობაზე. ვერც სხვა სახელმწიფო შეძლებს ამ საკითხში პირის ინტერესების სათანადოდ დაცვას. საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ პირის წარმომადგენლობა ასევე აგვარიდებს შეკითხვას, არის თუ არა პირი საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი. ამის გარდა, სააგენტო, რომელსაც ამ საქმის მოგვარება დაევალება, საბოლოოდ განავითარებს ცოდნას და გამოცდილებას იმ საკითხებში, რომლებიც სასარგებლო იქნება არა მხოლოდ ცალკეული პირებისთვის რჩევების მისაცემად, აგრეთვე, ზოგადად, სრულყოფილი მოქალაქეობის მოსაპოვებლად საჭირო გზების შეთავაზებისა და მოქალაქეობის არქონის შემთხვევების შესამცირებლად.

მოქალაქეობის არქონის შემთხვევების შემცირების მისაღწევად 1961 წლის კონვენცია მონაწილე სახელმწიფოებისგან მოითხოვს მოქალაქეობის საკითხებზე ისეთი საკანონმდებლო ბაზის შემუშავებას, რომელიც მოქალაქეობის მიღების ან დაკარგვის თაობაზე დადგენილ სტანდარტებს ასახავს. იმ შემთხვევაში, თუ ნეერ-სახელმწიფოებს შორის წარმოიშევა დავა კონვენციის ინტერპრეტაციის ან განხორციელების თაობაზე და მისი მოგვარება შეუძლებელი გახდა სხვა საშუალებებით, დავის მონაწილე ნებისმიერ მხარეს შეუძლია მიმართოს საერთაშორისო სასამართლოს.

კონვენციის საბოლოო აქტი მოიცავს რეკომენდაციას, რომელიც ძალიან ჰგავს 1954 წლის კონვენციის საბოლოო აქტის რეკომენდაციას, რომელიც მოუწოდებს ნეერ სახელმწიფოებს, შეძლებისდაგვარად გამოიყენონ კონვენციის დებულებები *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონე პირებთან მიმართებაშიც.

„ერთ დღეს საზღვრებს შორის ვიდექი და ვერც ერთ ქვეყანაში ვერ ვახერხებდი შეღწევას. ეს იყო დაუფინყარი მომენტი ჩემს ცხოვრებაში! არ შემეძლო შესვლა იმ ქვეყანაში, სადაც ვიმყოფებოდი მანამდე; ვერ შევდიოდი ვერც იმ ქვეყანაში, სადაც დავიბადე, აღვიზარდე და ვიცხოვრე! რომელ ქვეყანას ვეკუთვინი? დღემდე ვერ ვივინყებ დაკარგულობის შეგრძნებას, რომელიც აეროპორტში განვიცადე.“

ჩენი, ყოფილი მოქალაქეობის არმქონე პირი

როგორ უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებათა კანონმდებლობა მოქალაქეობის უფლებას?

მრავალი საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტი ეხება მოქალაქეობის უფლებას. **გათხოვილ ქალთა მოქალაქეობის შესახებ 1957 წლის კონვენცია** ეხმაურება

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას, აყალიბებს რა მოქალაქეობის და მოქალაქეობის ჩამოურთმევლობის უფლებას. ის ასევე პოპულარიზებს უნევს „ადამიანის უფლებების დაცვისა და ფუნდამენტური თავისუფლებებისადმი საყოველთაო პატივისცემას სქესის განურჩევლად.“ კონვენციის პირველი სამი მუხლი შეიცავს სპეციფიკურ დებულებებს მეუღლის (ცოლის) მოქალაქეობის შესახებ:

მუხლი 1 ადგენს, რომ „უცხო ქვეყნის მოქალაქესა და ადგილობრივს შორის არც ქორწინება, არც გაყრა და არც ქორწინების პერიოდში ქმრის მიერ მოქალაქეობის შეცვლა ავტომატურად არ იმოქმედებს მისი მეუღლის (ცოლის) მოქალაქეობაზე.“

მუხლი 2 აცხადებს, რომ „ერთ-ერთი მეუღლის მიერ ვერც უცხო ქვეყნის მოქალაქეობის ნებაყოფლობითი მიღება და ვერც საკუთარ მოქალაქეობაზე უარის თქმა ვერ იმოქმედებს მისი ცოლის მიერ საკუთარი მოქალაქეობის შენარჩუნებაზე.“

მუხლი 3, რომელიც ორ ნაწილად იყოფა, ადგენს, რომ „რომელიმე წევრი სახელმწიფოს მოქალაქე ცოლს საკუთარი სურვილისამებრ შეუძლია მიიღოს მეუღლის მოქალაქეობა ნატურალიზაციის შეღავათიანი პროცედურების გავლით“ და რომ „ამგვარი მოქალაქეობის მინიჭება შესაძლოა შეიზღუდოს ეროვნული უსაფრთხოებისა და საზოგადოებრივი პოლიტიკის ინტერესებიდან გამომდინარე“. იგი ასევე ადგენს, რომ წევრმა სახელმწიფომ არ უნდა განმარტოს კონვენცია ისე, თითქოს „იგი გავლენას ახდენს კანონმდებლობაზე ან სამართლებრივ პრაქტიკაზე, რათა წევრი სახელმწიფოს მოქალაქის უცხოელ ცოლს, მოთხოვნისამებრ, მიეცეს უფლება მიიღოს მეუღლის მოქალაქეობა“.

ნლის კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, რომ „უზრუნველყონ ყველა ადამიანის თანასწორობა კანონის წინაშე, მიუხედავად რასისა, კანის ფერისა, ეროვნული და ეთნიკური კუთვნილებისა“, განსაკუთრებით ადამიანის ზოგიერთი ფუნდამენტური უფლების გამოყენებისას, მოქალაქეობის უფლების ჩათვლით (მუხლი 5).

1966 წლის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის 24-ე მუხლი აცხადებს:

„თითოეულ ბავშვს რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ქონებრივი მდგომარეობისა თუ დაბადების გამო ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე აქვს უფლება დაცვის ისეთ ღონისძიებებზე, რომლებიც მას, როგორც მცირეწლოვანს, უნდა გაუნიონ მისმა ოჯახმა, საზოგადოებამ და სახელმწიფომ.“

„თითოეული ბავშვი რეგისტრირებული უნდა იყოს დაუყოვნებლივ დაბადების შემდეგ და უნდა ჰქონდეს სახელი“.

„თითოეულ ბავშვს აქვს მოქალაქეობის მიღების უფლება“.

ამ პაქტის 26-ე მუხლი ასევე ადგენს, რომ „ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე სარგებლობს კანონის დაცვით. ამ მხრივ, კანონით უნდა აიკრძალოს ყოველგვარი დისკრიმინაცია და უზრუნველყოფილ იქნეს ყველას თანასწორი და ეფექტური დაცვა რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, სარწმუნოების, პოლიტიკური თუ სხვა მოსაზრების, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა საფუძველზე განხორციელებული დისკრიმინაციისგან“.

1979 წლის კონვენცია ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ მე-9 მუხლში აცხადებს, რომ:

„მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ მამაკაცებთან თანაბარ უფლებას მიიღონ, შეიცვალონ ან შეინარჩუნონ თავიანთი მოქალაქეობა. ისინი, კერძოდ, უზრუნველყოფენ, რომ არც უცხოელთან ქორწინება, არც ქმრის მოქალაქეობის შეცვლა ქორწინების დროს არ იწვევს ცოლის მოქალაქეობის ავტომატურად შეცვლას, არ აქცევს მას მოქალაქეობის არმქონე პირად და არ შეიძლება აიძულონ იგი მიიღოს ქმრის მოქალაქეობა.“

„მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ მამაკაცებთან თანაბარ უფლებას მათი შვილების მოქალაქეობის მიმართ.“

ბავშვის უფლებათა 1989 წლის კონვენცია, რომელიც რატიფიცირებულია თითქმის ყველა სახელმწიფოს მიერ, მოქალაქეობასთან დაკავშირებით ორ მნიშვნელოვან მუხლს შეიცავს:

მუხლი 2 მიუთითებს, რომ „წევრი სახელმწიფოები პატივს სცემენ და უზრუნველყოფენ მათი იურისდიქციის ფარგლებში მყოფი თითოეული ბავშვის წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებას, დაცული იყოს ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციისაგან როგორც თავად, ისე მისი მშობლები ან კანონიერი მეურვეები რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიური, პოლიტიკური ან სხვა მოსაზრების, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური წარმოშობის, ქონებრივი მდგომარეობის, ჯანმრთელობის, დაბადების ან სხვა სტატუსის მიუხედავად.“

მუხლი 7 მოითხოვს, რომ ბავშვი რეგისტრაციაში გატარდეს დაბადებისთანავე, დაერქვას სახელი და მიენიჭოს მოქალაქეობის მიღების უფლება; აგრეთვე, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, მას უფლება აქვს იცოდეს მშობლების ვინაობა და იყოს მათი მზრუნველის ქვეშ.“ მუხლი ასევე ადგენს, რომ „წევრი სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ ამ უფლებათა განხორციელებას ეროვნული კანონმდებლობის და ამ სფეროში არსებული საერთაშორისო დოკუმენტებით ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად; განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც ბავშვი სხვაგვარად მოქალაქეობის არმქონე იქნება.“

1971 წლიდან ბანაკში ვცხოვრობ და იმედი მაქვს, რომ სულ მალე ჩემს შვილებთან ერთად სხვაგან გადავსახლდები. მე მსურს მქონდეს იგივე უფლებები, რაც ბანგლადეშის მოქალაქეებს აქვთ. ჩვენ არ გავაჩნია ცხოვრების ღირსეული პირობები: ბანაკში ბავშვები სათანადოდ არ იზრდებიან, ვერ ღებულობენ განათლებას და უცოდინრობის გამო მხოლოდ უბადრუკ სამსახურს უნდა დასჯერდნენ.“

სეიდაჰა, ბანგლადეშში მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი

არსებობს თუ არა რაიმე რეგიონული ხელშეკრულებები მოქალაქეობის უფლებასთან დაკავშირებით?

რეგიონული დოკუმენტები აძლიერებენ მოქალაქეობის უფლების სამართლებრივ საფუძვლს. **ამერიკის ადამიანის უფლებების კონვენციის (1969 წ.)** მე-20 მუხლი აცხადებს, რომ:

„ყველა ადამიანს აქვს მოქალაქეობის უფლება. ყველა ადამიანს აქვს იმ ქვეყნის მოქალაქეობის მიღების უფლება, რომლის ტერიტორიაზეც ის დაიბადა, თუ მას არ გააჩნია სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის უფლება. არავის უნდა

ჩამოერთვას უსაფუძვლოდ მოქალაქეობის ან მისი შეცვლის უფლება.“

ამ პრინციპებს შემდგომში მხარი დაუჭირეს ამერიკათაშორისი სასამართლოს პრეცედენტებმა. სასამართლომ დაადასტურა, რომ პირობები, რომლის თანახმადაც ხდება მოქალაქეობის მინიჭება, რჩება სახელმწიფოს შიდა იურისდიქციის ფარგლებში. სასამართლომ ასევე აღმოაჩინა, რომ:

„მიუხედავად ტრადიციულად მიღებული დებულებისა, რომ მოქალაქეობის მინიჭება და ცნობა თითოეული სახელმწიფოს გადასაწყვეტია, თანამედროვე განვითარება მიანიშნებს, რომ საერთაშორისო სამართალი სახელმწიფოებს კონკრეტულ შეზღუდვებს უწესებს იმ ფართო უფლებებზე, რომლითაც ისინი სარგებლობენ ამ სფეროში. მეთოდი, რომლითაც სახელმწიფოები არეგულირებენ მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ საკითხებს, დღესდღეობით ვერ ჩაითვლება მხოლოდ მათი იურისდიქციის ფარგლებში მოქცეულად.“
(ადამიანის უფლებათა ამერიკათაშორისი სასამართლო, სარეკომენდაციო მოსაზრება, „ცვლილებები კოსტა რიკას კონსტიტუციის ნატურალიზაციის დადგენილებებში“, 1984 წლის ადამიანის უფლებათა სამართლის ჟურნალის (HRLJ) მე-5 ტექსტი; აბზაცები 32-34)

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სახელმწიფოებმა მხედველობაში უნდა მიიღონ მათი შიდა ეროვნული კანონმდებლობის საერთაშორისო შედეგები, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც კანონის განხორციელება მოქალაქეობის უქონლობის მიზნად იქცევა.

1963 წელს მიიღეს ევროპული კონვენცია მრავალმოქალაქეობის შემთხვევების რიცხვის შემცირებისა და მრავალმოქალაქეობის შემთხვევებში სამხედრო სამსახურთან დაკავშირებულ ვალდებულებათა შესახებ. ეს კონვენცია ეფუძნებოდა დასავლეთ ევროპის ბევრი სახელმწიფოსთვის იმ პერიოდში მისაღებ შეხედულებას, რომ მრავალმოქალაქეობის შემთხვევები არასასურველია და საჭიროა მათი აკრძალვა. ვინაიდან 1963 წლის კონვენცია შემოიფარგლებოდა მხოლოდ მრავალმოქალაქეობის საკითხებით, 1977 და 1993 წლებში კონვენციას დაემატა ორი ოქმი, რომლებიც მომიჯნავე საკითხებს მოიცავდნენ და ასახავდნენ მოქალაქეობის სფეროს კონცეფციას და პრაქტიკაში განვითარებულ ცვლილებებს. მაგალითად, კონვენციის მეორე ოქმი ორმაგი მოქალაქეობის მიღების უფლებას იძლევა მეორე თაობის მიგრანტებისა და შერეული ქორწინების შემთხვევაში როგორც მუდღეობის, ასევე მათი შვილებისთვის.

ევროპული 1997 წლის კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ ევროსაბჭოს მიერ შემუშავებული კიდევ ერთი რეგიონული დოკუმენტია, რომელიც შეიქმნა გაცნობიერებული აუცილებლობის საფუძველზე. საჭირო იყო ისეთი დოკუმენტი, რომელიც გააერთიანებდა მოქალაქეობის კანონებთან დაკავშირებული კონფლიქტების თაობაზე შიდა და საერთაშორისო სამართლის განვითარების ყველა საფეხურს ჰააგის 1930 წლის კონვენციიდან მოყოლებული დღემდე. 1997 წლის კონვენცია არც ცვლის 1963 წლის კონვენციას და არც შეუსაბამობაშია მასთან. მოქალაქეობის შესახებ 1997 წლის კონვენცია მრავლობითი მოქალაქეობის მიღების უფლებას აძლევს სხვადასხვა მოქალაქეობის მქონე დამორჩინებულ პირებს და მათ შვილებს. კონვენცია ასევე მოიცავს მოქალაქეობის მიღების, შენარჩუნების, დაკარგვის, აღდგენის პროცედურული უფლებების, სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოთა მოქალაქეობის, სამხედრო ვალდებულებების და წევრ სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობის საკითხებს. კონვენცია შეიცავს მრავალ დებულებას, რომელთა მიზანია მოქალაქეობის უქონლობის წარმოშობის აღკვეთა. კონვენცია ეყრდნობა მოქალაქეობის არმქონე პირთა შესახებ 1954 წლის კონვენციას, რომლის საფუძველზეც არის განსაზღვრული მოქალაქეობის არმქონე პირის რაობა, ანუ ევროპული კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ შეეხება მხოლოდ დე იურე მოქალაქეობის არმქონე პირებს.

ახლო წარსულში ევროპაში სახელმწიფოთა საზღვრების შეცვლის გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ უამრავი ადამიანი დგება მოქალაქეობის უქონლობის საფრთხის წინაშე, ვინაიდან მათ შესაძლოა დაკარგონ ძველი მოქალაქეობა ახლის მიღებამდე. ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორესთვის ტერიტორიის გადაცემის, სახელმწიფოების გაერთიანების, დაშლის, განცალკევების ან მისი ტერიტორიის ნაწილის ან ნაწილების გამოყოფის შედეგად სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოების წარმოშობისას მოქალაქეობის არმქონეთა გაჩენის თავიდან აცილების მიზნით **ევროსაბჭომ მიიღო სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოთა წარმოშობის შედეგად მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილების შესახებ კონვენცია**. ეს დოკუმენტი მიიღეს 2006 წლის 15 მარტს და მოიცავს სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს წარმოშობის პირობებში მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ განსაკუთრებულ წესებს. მისი 22 მუხლი გვთავაზობს პრაქტიკულ სახელმძღვანელო პრინციპებს ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა ყოფილი და მომავალი სახელმწიფოების პასუხისმგებლობა, მტკიცების წესები, დაბადებით მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილება, მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიერ მოქალაქეობის მიღებაში დახმარება და ა. შ..

1999 წელს აფრიკის ერთობის ორგანიზაციამ (ამჟამად აფრიკის კავშირი) მიიღო **აფრიკული ქარტია ბავშვთა უფლებების და კეთილდღეობის შესახებ**. ბავშვთა უფლებების კონვენციის მოდელზე შექმნილი ქარტია იზიარებს მანამდე არსებული კონვენციის ძირითად პრინციპებს, როგორიცაა დისკრიმინაციის აღკვეთა და ბავშვის ინტერესებისთვის უპირველესი მნიშვნელობის მინიჭება. ქარტიის მე-2 მუხლი, რომელშიც საუბარია სახელსა და მოქალაქეობაზე, ამტკიცებს რომ:

- ყოველ ბავშვს დაბადებისთანავე უნდა ჰქონდეს სახელის ტარების უფლება;
- ყოველი ბავშვი დაბადებისთანავე უნდა იყოს რეგისტრირებული;
- ყოველ ბავშვს უნდა ჰქონდეს მოქალაქეობის მიღების უფლება;
- ქარტიის ნევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ საკუთარი კონსტიტუციური კანონმდებლობის მიერ იმ პრინციპების აღიარება, რომელთა თანახმადაც ბავშვმა უნდა მიიღოს იმ სახელმწიფოს მოქალაქეობა, რომლის ტერიტორიაზეც დაიბადა, თუ დაბადების მომენტში არ მიენიჭა სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეობა იმ ქვეყნის კანონების თანახმად.

მოქალაქეობის არმქონე პირთა იდენტიფიცირება და დაცვა

მოქალაქეობის შესახებ ეროვნული კანონების, მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციისა და სხვა საერთაშორისო დოკუმენტების საშუალებით მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების შემცირების მცდელობის მიუხედავად, გლუკი-ს მონაცემებით მსოფლიოში მილიონობით ადამიანი ცხოვრობს მოქალაქეობის გარეშე. გაეროს 1954 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ ადგენს, თუ ვინ არის მოქალაქეობის არმქონე პირი, ხელს უწყობს მათ სამართლებრივ იდენტიფიცირებასა და ძირითადი უფლებებითა და თავისუფლებით დისკრიმინაციის გარეშე სარგებლობას.

„ჩვენ ვერ ვშოულობთ მუდმივ სამსახურს, არ შეგვიძლია გადაადგილება, იმ ნავებს ვგავართ, რომელთაც ნავთსაყუდელი არ გააჩნიათ. განათლებაც და ჯანდაცვაც ჩვენთვის მიუწვდომელია. მე ვერ დავამთავრე სკოლა და ვერ მოვხვდი კოლეჯში. მხოლოდ კერძო კლინიკაში მისვლა შემიძლია და არა სახელმწიფოში.“

აბდულა, მოქალაქეობის არმქონე ბედუინი,
მცხოვრები არაბეთის გაერთიანებულ ემირატებში

ვინ არის მოქალაქეობის არმქონე პირი?

1954 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონეს უწოდებს პირს, რომელიც „არ ითვლება არც ერთი სახელმწიფოს მოქალაქედ იქ მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად“ (მუხლი 1.). ეს მხოლოდ სამართლებრივი განსაზღვრებაა. იგი არ ეხება მოქალაქეობის ხარისხს, მინიჭების მეთოდებს ან ხელმისაწვდომობას. განსაზღვრება უბრალოდ შეეხება კანონის მოქმედებას, რომლის მიხედვითაც ქვეყნის კანონმდებლობა მოქალაქეობის შესახებ *ex lege*, ანუ ავტომატურად ადგენს, ვინ არის მოქალაქე.

მოცემული განსაზღვრების თანახმად, „**მოქალაქეობის არმქონე პირად**“ აღიარებისთვის **პირმა უნდა დაამტკიცოს საწინააღმდეგო, ანუ ის, რომ მას არანაირი სამართლებრივი კავშირი არ აქვს რომელიმე კონკრეტულ სახელმწიფოსთან.**

მოქალაქეობის უქონლობის მტკიცების შემთხვევაში სახელმწიფოებმა უნდა გადახედონ იმ ქვეყნების კანონმდებლობას მოქალაქეობის შესახებ, რომელთანაც პირს ადრე გააჩნდა კავშირი (მაგალითად, როგორცაა დაბადების ადგილი, ყოფილი მუდმივი საცხოვრებელი, სახელმწიფო (ან სახელმწიფოები), რომლის მოქალაქეებიც არიან მეუღლე ან შვილები, მშობლები ან ბებია და ბაბუა), ამ ქვეყნებთან კონსულტაციები გაიარონ და საჭიროების შემთხვევაში მოითხოვონ მტკიცებულება. სახელმწიფოებმა პიროვნებისაგან უნდა მოითხოვონ სრული თანამშრომლობა და ყველა საჭირო ფაქტის და ინფორმაციის მიწოდება. გლუკს შეუძლია სახელმწიფოებს შორის კონსულტაციებს შეუწყოს ხელი და მოთხოვნის შემთხვევაში, სხვადასხვა სახელმწიფოსგან მოიპოვოს შესაბამისი კანონებსა და მათ შესრულებასთან დაკავშირებული ტექნიკური ინფორმაცია.

სახელმწიფოს ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილი საბუთები, რომლებიც ადასტურებენ კონკრეტული პირის მოქალაქეობის უქონლობას, მტკიცებულების სანდო ფორმაა. თუმცა ამგვარი მტკიცებულება ყოველთვის არ არის ხელმისაწვდომი. წარმოშობის

ან ყოფილი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის შესაბამისმა ორგანოებმა შესაძლოა უარი განაცხადონ მოქალაქეობის არქონის დამადასტურებელი დოკუმენტების გაცემაზე ან უბრალოდ უპასუხოდ დატოვონ მოთხოვნა. ზოგიერთი სახელმწიფოს ხელისუფლებამ შესაძლოა უარი განაცხადოს იმის დადგენაზე, თუ რომელ პირს არ აქვს მასთან სამართლებრივი კავშირი. აქედან გამომდინარე, თუ სახელმწიფო უარს აცხადებს პირის მოქალაქეობის დადასტურებაზე, ეს უარი თავისთავად მტკიცებულეობა, ვინაიდან სახელმწიფო თავის მოქალაქეებზე აუცილებლად გაავრცელებდა დიპლომატიურ დაცვას.

შესაძლებელია თუ არა, რომ პირზე არ გავრცელდეს 1954 წლის კონვენციის დებულებები?

1954 წლის კონვენციის პრეამბულა ადასტურებს, რომ მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილებს მოიცავს ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენცია და, აქედან გამომდინარე, მათ არ ეხება 1954 წლის კონვენცია.

მოქალაქეობის არმქონე პირის განსაზღვრის გარდა, 1954 წლის კონვენციის პირველი მუხლი გამოყოფს იმ პირებსაც, რომლებზეც მიუხედავად იმისა, რომ ექცევიან ამ ცნების ჩარჩოებში (ანუ ისინიც მოქალაქეობის არმქონე პირები არიან), გარკვეული მიზეზების გამო კონვენცია არ ვრცელდება – ისინი ან არ საჭიროებენ ამგვარ დაცვას, ვინაიდან უკვე სარგებლობენ კონკრეტული სამართლებრივი სქემებით, ან საერთაშორისო დახმარებით, ან არ იმსახურებენ საერთაშორისო დაცვას ჩადენილი დანაშაულის გამო. აქ იგულისხმებიან პირები:

- „რომლებიც სარგებლობენ გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის გარდა გაერთიანებული ერების სხვა ორგანოების ან სააგენტოების დაცვით ან დახმარებით მანამ, სანამ ეს დახმარება გაგრძელდება.“

- გაერთიანებული ერების ახლო აღმოსავლეთში პალესტინელი ლტოლვილებისთვის დახმარებისა და სამუშაოების სააგენტო (UNRWA) ამჟამად გაეროს ერთადერთი ორგანოა, რომელსაც ეს დებულება ეხება.

- „რომელთა მიმართაც ადგილსამყოფელი ქვეყნის კომპეტენტური ხელისუფლება ცნობს მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ უფლებებსა და მოვალეობებს.“

ეს იმას ნიშნავს, რომ თუ მოქალაქეობის არმქონე პირს ქვეყანაში გააჩნია კანონიერი საცხოვრებელი ადგილი და ენიჭება იმაზე მეტი უფლებები, ვიდრე 1954 წლის კონვენცია ითვალისწინებს, კერძოდ კი სრული ეკონომიკური და სოციალური უფლებები, რითაც ქვეყნის მოქალაქე სარგებლობს დეპორტაციისა და გაძევებისაგან დაცვის ჩათვლით, მაშინ ამ პირის მიმართ კონვენციის დებულებების გამოყენება საჭირო არ არის იმის მიუხედავად, რომ ეს პიროვნება მოქალაქეობის არმქონე პირია.

- „რომლებმაც ჩაიდინეს დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ, სამხედრო დანაშაული ან დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ, როგორც ეს განსაზღვრულია საერთაშორისო დოკუმენტებში;

„რომლებმაც ჩაიდინეს არაპოლიტიკური ხასიათის მძიმე დანაშაული მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ ამ ქვეყანაში შესვლის ნებართვის მიღებამდე“ ან

„ბრალი მიუძღვით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებისა და პრინციპების სანინააღმდეგო ქმედებებში.“

როდის აღარ ჩაითვლება პიროვნება მოქალაქეობის არმქონე პირად ?

მოქალაქეობის არმქონედ პირი აღარ ჩაითვლება, როდესაც ის მოქალაქეობას მიიღებს.

2003 წლის დეკემბერში ეთიოპიაში და 2004 წლის ნოემბერში კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში მიიღეს მოქალაქეობის შესახებ კანონები, რაც მიზნად ისახავს ამ ორ ქვეყანაში ბევრი მოქალაქეობის არ მქონე ადამიანის პრობლემების მოგვარებას. ამას საკმაოდ დიდი დრო დასჭირდება. ეთიოპიის კანონმდებლობა იქ მცხოვრებ უამრავ ადამიანს აძლევს მოქალაქეობის ხელმოწერად მიღების უფლებას, მაშინ როდესაც კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ახალი კანონები ხელს უწყობს ქვეყნის მოქალაქეთა ჯგუფის დადგენას.

რა პროცედურებს მიმართავენ პირის მოქალაქეობის არქონის დასადგენად?

მართალია, 1954 წლის კონვენცია გვთავაზობს მოქალაქეობის არმქონე პირის განსაზღვრებას, მაგრამ არ შეუძლებელია შესაბამისი პროცედურა. ამდენად, ეს სახელმწიფოს და იმ პირთა ინტერესებშია, ვისზეც ვრცელდება ეს კონვენცია, რათა სახელმწიფომ ისეთი კანონმდებლობა შეიმუშავოს, რომელიც განსაზღვრავს მოქალაქეობის არმქონე პირის დადგენის მეთოდებს. ამგვარმა კანონმდებლობამ ასევე უნდა განსაზღვროს, თუ ვინ იქნება გადაწყვეტილების მიმღები და ჩამოაყალიბოს პიროვნების მოქალაქეობის არმქონე პირად ცნობის შედეგები.

ზოგიერთმა სახელმწიფომ მიიღო ნორმატიული აქტები, რომელთა თანახმად, მთავრობაში ან შინაგან საქმეთა სამინისტროში დადგინდა სპეციალური სტრუქტურები - სამსახურები, რომლებიც იმუშავებენ უშუალოდ თავშესაფრის მაძიებლებთან, ლტოლვილებთან და მოქალაქეობის არმქონე პირებთან. მაგალითად, მათ დაევალებათ მოქალაქეობის არმქონე პირთა განაცხადების განხილვა და იურიდიული დასკვნების გამოტანა. სხვა სახელმწიფოები, რომელთაც არ გააჩნიათ მოქალაქეობის უქონლობის დამდგენი პროცედურების საკანონმდებლო ბაზა, ქმნიან ადმინისტრაციულ ან სასამართლო ორგანოებს, რომელთა ამოცანაც პირის მოქალაქეობის არქონის ფაქტის დადგენაა. სახელმწიფოთა უმრავლესობას საერთოდ არ გააჩნია რაიმე პროცედურა. ხშირ შემთხვევებში, მოქალაქეობის უქონლობის საკითხი თავს იჩენს ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურის დროს. ასეთ დროს მოქალაქეობის არმქონე პირები შესაძლოა მოექცნენ ჰუმანიტარული და დამატებითი დაცვის პროცედურების ჩარჩოში. ფაქტობრივად, მოქალაქეობის არმქონე პირები იძულებულნი იქნებიან წარმოადგინონ განაცხადება თავშესაფრის მოპოვების თაობაზე მხოლოდ იმის გამო, რომ მათთვის მიუწევდომელია სხვა პროცედურა.

ზოგიერთ ქვეყანას არ გააჩნია მოქალაქეობის არმქონე პირთა დადგენის სპეციალური პროცედურები, მაგრამ შესაძლოა ეს საკითხი წამოიჭრას მაშინ, როდესაც პირი განაცხადს აკეთებს ბინადრობის ნებართვაზე ან სამგზავრო საბუთებზე, ან თუ უარი ეთქვა თავშესაფრის მინიჭებაზე და სხვა საფუძვლით ითხოვს თავშესაფრის ქვეყანაში დარჩენას.

საფრანგეთში მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსის ცნობის პროცედურას ხელმძღვანელობს საფრანგეთის ლტოლვილთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა დაცვის სამსახური (OFPPA), რომლის მანდატიც მოიცავს მოქალაქეობის არმქონე პირებისათვის იურიდიული და ადმინისტრაციული დაცვის განევას. განაცხადები პირდაპირ საფრანგეთის ლტოლვილთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა დაცვის ფრანგულ სამსახურს (OFPPA) ეგზავნება.

ესპანეთში კანონი უცხოელთა შესახებ უზრუნველყოფს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ მოქალაქეობის არმქონე პირების სტატუსის აღიარებას იმ პროცედურის საშუალებით, რომელსაც არეგულირებს სამეფო დეკრეტი. განმცხადებლებს შეუძლიათ მიაკითხოონ პოლიციის განყოფილებებს ან თავშესაფრისა და ლტოლვილთა სამსახურს (OAR). საგამოძიებო ფაზის დასრულების შემდეგ თავშესაფრისა და ლტოლვილთა სამსახური უძღვება პროცედურას, შემდეგ კი დასაბუთებულ შეფასებას გადასცემს შინაგან საქმეთა სამინისტროს.

იტალიაში 1993 წლის ნორმატიული აქტი, ერთი წლით ადრე მიღებულ მოქალაქეობის კანონში ცვლილებების შეტანით, უფლებამოსილებას ანიჭებს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, დაადგინოს მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსი.

იმ კონკრეტული პროცედურების გარეშე, რომელიც მოქალაქეობის არმქონე პირთა იდენტიფიკაციას ემსახურება, შეუძლებელია იმის დადგენა, თუ მოქალაქეობის უქონლობის რამდენი შემთხვევაა ალურიცხავი და, აქედან გამომდინარე, შეუძლებელია პრობლემის მასშტაბურობის დადგენაც.

რა მტკიცებულება მოითხოვება?

ჩვეულებრივ, განმცხადებელმა უნდა წარმოადგინოს მისი „წარმოშობის ქვეყნის“ საელჩოს ან საკონსულოს მიერ გაცემული დოკუმენტაცია – ანუ მისი დაბადების ქვეყნის ან იმ ქვეყნის, რომელმაც გასცა მოქმედი სამგზავრო საბუთები - რომელიც ადასტურებს, რომ პირი არ არის მოქალაქე. როგორც უკვე აღინიშნა, ეს ყოველთვის არ არის შესაძლებელი. თუ სრულყოფილი დოკუმენტაციის მიღების საშუალება არ არის, ზოგიერთმა სახელმწიფომ შეიძლება იკმაროს სხვა სახის მტკიცებულებებიც, მაგალითად, როგორიცაა, მოქალაქეობის შესახებ შესაბამისი კანონმდებლობის ანალიზი ან მოწმეებისა და მესამე პირთა განაცხადები. ინფორმაციის მოძიებისას შესაძლოა საჭირო გახდეს სხვადასხვა დეპარტამენტების და სამინისტროების ერთობლივი ძალისხმევა როგორც მთავრობის შიგნით, ასევე ქვეყნებს შორის.

ამ დროისთვის სახელმწიფოებს შორის არ არსებობს ურთიერთშეთანხმებული მიდგომა მოქალაქეობის არმქონე პირთა დასადგენად. მოქალაქეობის უქონლობის მტკიცებულების დადგენის კრიტერიუმი ყველა სახელმწიფოში განსხვავებულია. ერთ სახელმწიფოში მოქალაქეობის არმქონედ ცნობილი პირი შესაძლოა მეორე სახელმწიფოში არ აღიაროს ასეთად.

2005 წელს გლუკმა გამოსცა ანგარიში – ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში 1954 წლის კონვენციის დანერგვის შესახებ. გამოიკვავა, რომ ევროკავშირის სახელმწიფოების უმეტესობას ჯერაც არ ჰქონდა შემუშავებული კონკრეტული მექანიზმები მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის დადგენისა და ცნობისათვის; ამის ნაცვლად გამოიყენებოდა თავშესაფრით უზრუნველყოფის პროცედურები. ამდენად, შეუძლებელია ევროკავშირის ფარგლებში მოქალაქეობის არმქონეთა პრობლემის მასშტაბის დადგენა. ამასთან, მოხსენების შექმნისას გლუკმა ყურადღება გაამახვილა ეროვნულ დონეზე არსებულ საუკეთესო გამოცდილებაზე, რომლის გამოყენებაც შესაძლებელია ევროკავშირის ქვეყნებში მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის დადგენისა და ცნობის პროცედურების ჰარმონიზების მიზნით; ეს გამოცდილება სახელმძღვანელოდ გამოადგებათ ასევე იმ სახელმწიფოებს, რომელთაც უკვე მოახდინეს 1954 წლის კონვენციის რატიფიცირება.

ვინ წყვეტს პირის მოქალაქეობის არქონის საკითხს?

მოქალაქეობის არმქონეთა სტატუსის დასადგენად საჭიროა ამ სფეროში კვალი-ფიცირებული პერსონალი, რომელსაც შეუძლია ოპერატიულად და ობიექტურად

განიხილოს განაცხადი ზედ დართული მტკიცებულებითურთ. დადგენაზე პასუხისმგებელი ცენტრალური ხელისუფლება ამგვარად შეამცირებდა ურთიერთსაინანაღმდგო გადაწყვეტილებების მიღების რისკს, უფრო ეფექტურად მოიძიებდა და შეაგროვებდა წარმოშობის ქვეყნების შესახებ ინფორმაციას და მიზანმიმართული მუშაობით უკეთესად შეძლებდა გამოცდილების გაღრმავებას მოქალაქეობის არქონასთან დაკავშირებულ საქმეებში. მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსის დადგენა მოითხოვს სხვა ქვეყნების კანონების, დებულებების ცოდნას, უკვე არსებული გამოცდილების შესწავლას და ანალიზს. გადაწყვეტილების მიმღები პირები, საქმეში ცენტრალური ხელისუფლების ჩართვის გარეშე, თანამშრომლობენ როგორც მთავრობის შიგნით, ასევე სხვა სახელმწიფოებში იმ კოლეგებთან, რომელთაც მოქალაქეობის და მოქალაქეობის უქონლობის შესახებ კანონმდებლობის სათანადო ცოდნა გააჩნიათ.

რამდენად ხელმისაწვდომია ეს პროცედურა ცალკეული პირებისთვის?

1954 წლის კონვენცია არ ავალდებულებს სახელმწიფოებს, რომ მათ კანონიერი საცხოვრებელი ადგილი მინიჭონ პირს, სანამ მოქალაქეობის არმქონე პირად ცნობის შესახებ მისი მიმართვის განხილვა არ დასრულებულა. თუმცა, რადგანაც პირი იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, მისი მოქალაქეობრივი სტატუსის დადგენა შესაძლოა პრობლემის მოგვარების ერთადერთი საშუალება აღმოჩნდეს. თუ პირს დაუდგინდა მოქალაქეობის არქონა და თუ არ არსებობს ყოფილ მუდმივ საცხოვრებელ ქვეყანაში დაბრუნების შანსი ან თუ არ არსებობს ასეთი ქვეყანა, მაშინ მისი სახელმწიფოში შეშვება და იქ დასარჩენად ნებისმიერი ტიპის კანონიერი ნებართვის გაცემა, ალბათ, ერთადერთი მართებული გადაწყვეტილება იქნება.

თუ პიროვნებამ შეიტანა განაცხადი მოქალაქეობის არმქონე პირად აღიარების შესახებ ან, თუ ხელისუფლება ცდილობს დაადგინოს პირის მოქალაქეობის არქონის საკითხი, მაშინ პროცესის დამთავრებამდე შესაძლოა საჭირო გახდეს ამ ადამიანის უზრუნველყოფა დროებითი საცხოვრებლით. კონვენციაში არაფერია ნათქვამი იმის თაობაზე, მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსის ცნობის შესახებ განაცხადის განხილვის დასრულებამდე უნდა მიეცეს, თუ არა პირს ქვეყანაში კანონიერი ცხოვრების უფლება. აღნიშნულ პროცედურებთან დაკავშირებით სახელმწიფოთა პრაქტიკა მრავალფეროვანია.

შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურია პრინციპები მოითხოვს განმცხადებლებსათვის შემდეგი გარანტიების მინიჭებას:

- განაცხადის ინდივიდუალური განხილვა, რომელშიც განმცხადებელსაც შეუძლია მონაწილეობის მიღება;
- განაცხადის ობიექტურად განხილვის უფლება;
- პროცედურის ხანგრძლივობის შეზღუდვა;
- პროცედურის შესახებ ინფორმაციის განმცხადებლისათვის გასაგებ ენაზე ხელმისაწვდომობა;
- იურიდიული დახმარებითა და თარჯიმნის მომსახურებით სარგებლობის უფლება;
- კონფიდენციალურობის და ინფორმაციის დაცვის უფლება;
- გადაწყვეტილებისა და მისი განმარტობები მიზეზების მიღება; და
- მიღებული გადაწყვეტილების კანონიერების გასაჩივრების შესაძლებლობა.

მოქალაქეობის არმქონეს სტატუსზე ზოგ განმცხადებელს, კერძოდ, მზრუნველობის

გარეშე დარჩენილ ბავშვებს, გააჩნია სპეციალური საჭიროებები, რაც მოითხოვს განსხვავებული პროცედურული დებულებების გამოყენებას. ეს დებულებები შეიძლება ითვალისწინებდნენ მეურვის დანიშვნას, რომელიც წარმოადგენს ან დახმარებას გაუნეწვს მზრუნველობის გარეშე დარჩენილ ბავშვს ადმინისტრაციული პროცედურის მსვლელობისას.

შეუძლია თუ არა სახელმწიფოს დააკავოს მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელსაც არა აქვს ქვეყანაში კანონიერი დარჩენის უფლება?

ჩვეულებრივ, მოქალაქეობის არმქონე პირი არ უნდა დააკავონ. მოქალაქეობის არმქონე პირებს ხშირად არ გააჩნიათ პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები (მაგ. პირადობის მოწმობები ან პასპორტები), რომლებიც მათი ვინაობის დადგენაში დაგვეხმარებოდა. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დადგინდა ყოფილი საცხოვრებელი ქვეყანა, ხშირად იგი უმალვე არ თანხმდება პირის ხელახლა მიღებაზე. ასეთ მდგომარეობაში უნდა ვერიდოთ პირის დაკავებას და მხოლოდ იმ შემთხვევაში მივმართოთ ამ ღონისძიებებს, როცა ამას ცალსახად მოითხოვს ეროვნული კანონმდებლობა, რაც, თავის მხრივ, შეესაბამება ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალს. თავიდან უნდა იქნეს გამოყენებული დაკავების ალტერნატიული ღონისძიება, თუ არ არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები საიმისოდ, რომ ალტერნატიული ზომების გამოყენება არ იქნება ეფექტური აღნიშნული პირის მიმართ.

მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომელთაც არ გააჩნიათ ქვეყანაში კანონიერი ყოფნის უფლება, უნდა დააკავონ მხოლოდ ყველა შესაძლო ალტერნატივის განხილვის შემდეგ. გამონაკლის შემთხვევებში დაკავების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას ხელისუფლებამ უნდა განსაზღვროს, დაკავება რამდენად მისაღებია და რამდენად შეესაბამება საბოლოო მიზანს. თუ დადგინდა ამის საჭიროება, დაკავებას არ უნდა ჰქონდეს დისკრიმინაციული ხასიათი და უნდა განისაზღვროს დროის მინიმალური პერიოდი. თხოვნით მიმართვის შემთხვევაში, ასეთ საქმეებზე გლუქს შეუძლია რჩევის მიცემა.

სამუშაო ჯგუფი უკანონო დაკავების საკითხზე

გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისია 1985 წლიდან სწავლობს შემამოფთებლად გავრცელებულ უკანონო დაკავების შემთხვევებს. მან საკითხის საფუძვლიანი შესწავლა და არსებული პრობლემების აღმოსაფხვრელად რეკომენდაციების წარდგენა მოსთხოვა დისკრიმინაციის თავიდან აცილებისა და უმცირესობათა დაცვის ქვე-კომისიას. დაინტერესება იმ გარანტიებით, რომლითაც უნდა სარგებლობდეს ყველა თავისუფლებაზე ზღუდული პირი, გამოვლინდა 1988 წელს, როდესაც გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო პრინციპთა კრებული ყველა პირის დასაცავად ნებისმიერი ფორმის დაკავების ან დაპატიმრებისას. 1990 წელს ქვე-კომისიის მიერ შემოხსენებული მოხსენებით გათვალისწინებული რეკომენდაციების შესრულებისას ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისიამ შექმნა სამუშაო ჯგუფი უკანონო დაკავების საკითხზე. მოგვიანებით სამუშაო ჯგუფმა მიიღო შემდეგი პრინციპები, რომლებიც არეგულირებენ დაპატიმრებას და დაკავებას:

პრინციპი 1

თავშესაფრის მაძიებელს ან მიგრანტს, რომელსაც საზღვარზე ან ქვეყანაში უკანონოდ შესვლის შემთხვევაში ეროვნული ტერიტორიის ფარგლებს შიგნით დასაკითხად აკავებენ, სულ მცირე, ზეპირი ფორმით, მისთვის გასაგებ ენაზე უნდა ეცნობოს იმ მიზეზების შესახებ, თუ რატომ და რის საფუძველზე ეუბნებიან უარს საზღვრის გადაკვეთაზე ან ქვეყანაში დროებით ცხოვრების უფლებაზე. ყოველივე ეს პიროვნებისადმი პატივისცემის გამოხატვით უნდა განხორციელდეს.

პრინციპი 2

ნებისმიერ თავშესაფრის მაძიებელს ან მიგრანტს დაკავების პერიოდში უნდა ჰქონდეს, გარესამყაროსთან ურთიერთობის შესაძლებლობა, მათ შორის ტელეფონით, ფაქსით ან ელექტრონული ფოსტით. უნდა მიეცეს ადვოკატთან, საკონსულტაციო ნარმომადგენელთან და ნათესავებთან დაკავშირების უფლება.

პრინციპი 3

ნებისმიერი დაპატიმრებული თავშესაფრის მაძიებელი ან მიგრანტი დაუყოვნებლივ უნდა წარდგეს სასამართლო ან სხვა ხელისუფლების ორგანოს წინაშე.

პრინციპი 4

ნებისმიერი თავშესაფრის მაძიებელი ან მიგრანტი, დაპატიმრებისას ხელს უნდა აწერდეს რეესტრში, რომელიც უნდა იყოს დანომრილი და აკინძული ან შეიცავდეს იდენტიფიცირების სხვაგვარ გარანტიებს; ასევე მასში უნდა აღინიშნებოდეს ინფორმაცია დაკავების საფუძველზე და ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოს იმ განკარგულების თაობაზე, რომლის საფუძველზეც მოხდა პირის დაკავება, ასევე დაკავებისა და გათავისუფლების დრო და თარიღი.

პრინციპი 5

ნებისმიერ თავშესაფრის მაძიებელს ან იმიგრანტს საპრობლემაში მოთავსებამდე უნდა მიენდოს ინფორმაცია შინაგანანგის, შესაბამისი დისციპლინარული წესების და იზოლირებულ პატიმრობაში შესაძლო მოხვედრის შესახებ; ასევე იმ გარანტიების შესახებ, რაც თან სდევს ამგვარ ზომებს.

პრინციპი 6

გადანყვეტილება უნდა მიიღოს შესაბამისი უფლებამოსილების და სათანადო დონის პასუხისმგებლობის მქონე სახელმწიფო ორგანომ და უნდა ეფუძნებოდეს კანონის მიერ დადგენილ სამართლიანობის კრიტერიუმებს.

პრინციპი 7

პატიმრობის ვადის ზედა ზღვარი დადგენილი უნდა იყოს კანონით; დაუშვებელია, პატიმრობის ვადა იყოს შეუზღუდავი ან უზომოდ ხანგრძლივი.

პრინციპი 8

თავშესაფრის მაძიებელს ან მიგრანტს თავისუფლების აღკვეთის ზომების შესახებ უწყება მისთვის გასაგებ ენაზე წერილობითი ფორმით ეძლევა. დოკუმენტი უნდა ასახავდეს მიღებული ზომების საფუძველს; პირობებს, რომელთა თანახმადაც თავშესაფრის მაძიებელს ან მიგრანტს შესაძლებლობა აქვს მიმართოს სასამართლო ხელისუფლებას; იგი დროულად გადაწყვეტს მიღებული ზომის კანონიერების საკითხს და თუკი საჭიროდ ჩათვლის, გასცემს ბრძანებას პირის გათავისუფლების თაობაზე.

პრინციპი 9

პატიმრობის ვადის მოხდა ხორციელდება სპეციალურად ამ მიზნისათვის განკუთვნილ სახელმწიფო დაწესებულებაში; თუკი ეს პრაქტიკულად შეუძლებელია, თავშესაფრის მაძიებელი ან მიგრანტი უნდა მოთავსდეს სისხლის სამართლებრივი დანაშაულისათვის ბრალდებული პირებისგან განცალკევებით.

პრინციპი 10

საპატიმროში შესვლის უფლება უნდა მიეცეთ ლტოლვილთა უმაღლესი კომისრის ოფისს (გლუკი), წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტს (ICRC) და, საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამისი უფლებამოსილებით აღჭურვილ არასამთავრობო ორგანიზაციებს.

რა უფლება-მოვალეობები გააჩნიათ მოქალაქეობის არმქონედ ცნობილ პირებს?

ადამიანის უფლებებში არის რამდენიმე ფუნდამენტური უფლება, რომლებიც ვრცელდება ყველა პირზე, მიუხედავად მათი სტატუსისა თუ კონკრეტულ იურისდიქციაში ყოფნის სახისა. მაგალითად, წამების და დისკრიმინაციის აკრძალვა. რა თქმა უნდა, 1954 წლის კონვენცია ადასტურებს, რომ მისი დებულებები ვრცელდება მოქალაქეობის არმქონე პირებზე „რასის, რელიგიისა თუ წარმოშობის ქვეყნის ნიშნით დისკრიმინაციის გარეშე.“ (მუხლი 3).

მოქალაქეობის არმქონე ყველა პირი ვალდებულია დაემორჩილოს ადგილსამყოფელი ქვეყნის კანონებს და წესებს (მუხლი 2). ამ ვალდებულების გათვალისწინებით, კონვენციის მე-7(1) მუხლი ადგენს დაცვის საწყის დონეს, რომელიც ენიჭება მოქალაქეობის არმქონე პირს. კერძოდ, მიუთითებს, რომ გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა კონვენცია პირდაპირ შეიცავს უფრო შეღავათიან დამოკიდებულებას, „წევრი სახელმწიფო მოქალაქეობის არმქონე პირს ისევე ექცევა, როგორც ნებისმიერ უცხოელს ზოგადად“.

რაც შეეხება 1954 წლის კონვენციაში ჩამოთვლილ უფლებათა უმეტესობას, მოქალაქეობის არმქონე პირებისთვის უკიდურეს შემთხვევაში ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ყველაფერი ის, რაც გარანტირებულია უცხოელებისთვის; კერძოდ, იგულისხმება სამუშაოზე დაქირავება (მუხლები 17, 18 და 19), საჯარო განათლება (მუხლი 22), დაბინავება (მუხლი 21) და გადაადგილების თავისუფლება (მუხლი 26). სხვა კონკრეტული უფლებებისთვის წევრი სახელმწიფოები მათ ტერიტორიაზე კანონიერად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირებს ისეთივე სტანდარტულ გარემოს უქმნიან, როგორც საკუთარ მოქალაქეებს; კონკრეტულად, ანიჭებენ რელიგიური აღზრდის თავისუფლების (მუხლი 4), საავტორო უფლებების და სამრეწველო საკუთრების (მუხლი 14), სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების (მუხლი 16), სახელმწიფო შემწეობის (მუხლი 23), შრომის კანონმდებლობის და სოციალური უზრუნველყოფის (მუხლი 24) შესაძლებლობას.

მოქალაქეობის არმქონედ ცნობილ პირებს შეუძლიათ თუ არა პირადობის დამადასტურებელი მონომობის და სამგზავრო საბუთების მიღება ?

კონვენციის თანახმად, წევრმა სახელმწიფომ უნდა გასცეს პირადობის დამადასტურებელი მონომობები მის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ნებისმიერ მოქალაქეობის არმქონე პირზე, ვისაც არ გააჩნია მოქმედი სამგზავრო საბუთები. 28-ე მუხლი ადგენს, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა გასცენ სამგზავრო საბუთები მათ ტერიტორიაზე კანონიერად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირებისთვის, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება ეროვნული უსაფრთხოების და საჯარო წესრიგის ინტერესებს.

საბუთის გაცემა არ გულისხმობს მოქალაქეობის მინიჭებას, არ ცვლის პირის სტატუსს და არ აძლევს მას დიპლომატიური დაცვით სარგებლობის უფლებას.

28-ე მუხლის მეორე ნაწილი მოუწოდებს სახელმწიფოებს გასცენ სამგზავრო საბუთები მათ ტერიტორიაზე მცხოვრებ ნებისმიერ მოქალაქეობის არმქონე პირზე იმ შემთხვევაშიც კი, თუ იგი უკანონოდ იმყოფება ქვეყანაში. სახელმწიფოებს ეთხოვათ განეხილათ კონვენციით გათვალისწინებული სამგზავრო დოკუმენტების გაცემა იმ მოქალაქეობის არმქონე პირათვის, ვინც მათ ტერიტორიაზე იმყოფება და არ შეუძლიათ ამ საბუთების მიღება თავიანთი კანონიერი საცხოვრებელი ქვეყნისგან. ეს დებულება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან მოქალაქეობის არმქონე

მრავალ პირს შესაძლოა არ გააჩნდეს კანონიერი საცხოვრებელი ქვეყანა. სამგზავრო დოკუმენტები ახდენს პირის იდენტიფიცირებასაც და ამასთანავე აძლევს მას სხვა სახელმწიფოში შესვლის შესაძლებლობას.

სამგზავრო საბუთები განსაკუთრებით მნიშვნელოვან დახმარებას უწევს სხვა ქვეყნებში სასწავლო, სამუშაო, ჯანმრთელობის გაუმჯობესების თუ გადასახლების მიზნით მოგზაურ მოქალაქეობის არმქონე პირებს. კონვენციის დანართის თანახმად, სახელმწიფოები შეთანხმდნენ ცნონ სხვა წევრი სახელმწიფოების მიერ გაცემული სამგზავრო დოკუმენტების ქმედუნარიანობა. ამგვარი საბუთების შესაქმნელად გლუვს შეუძლია შესთავაზოს ტექნიკური რჩევები.

შეუძლია თუ არა სახელმწიფოს მოქალაქეობის არმქონედ ცნობილი პირის ქვეყნიდან გაძევება?

კონვენციის პირობების თანახმად, დაუშვებელია ქვეყანაში კანონიერად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის გაძევება, თუკი ამას ეროვნული უსაფრთხოების და საჯარო წესრიგის ინტერესების დაცვა არ მოითხოვს. საფუძვლიანი მიზეზების არსებობის შემთხვევაში, გაძევება ხდება "შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურების" დაცვით. აქედან გამომდინარე, ცხადია, უნდა არსებობდეს პროცედურული გარანტიები, რაც უფლებას მისცემს მოქალაქეობის არმქონე პირს, ნარადაგინოს მტკიცებულებები და უარყოს ნებისმიერი ბრალდება, ისარგებლოს ადვოკატის დახმარებით და დაიტოვოს განაჩენის გასაჩივრების უფლება.

კონვენციის საბოლოო აქტი მიანიშნებს, რომ გაძევების ან იძულებით დაბრუნების აკრძალვა (*Non-Refoulement*) საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპია. არგაძევების პრინციპი (პირი არ დააბრუნონ იმ ტერიტორიაზე, სადაც მას დევნის საფრთხე ემუქრება) ასახულია მრავალი საერთაშორისო ხელშეკრულების დებულებებში, მათ შორისაა ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ გაეროს 1951 წლის კონვენციის 33-ე მუხლი, წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის მე-3 მუხლი, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-7 მუხლი და ადამიანის უფლებათა რამდენიმე რეგიონული დოკუმენტი.

მას შემდეგ, რაც გაძევების აკრძალვა საერთაშორისო სამართლის პრინციპად იქნა მიღებული, კონვენციის ავტორებმა საჭიროდ აღარ ჩათვალეს მისი ხაზგასმა იმ მუხლებში, რომელიც არეგულირებს **დე იურე** მოქალაქეობის არმქონე პირების სტატუსს.

ქვეყნიდან გაძევების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, კონვენცია სთხოვს სახელმწიფოებს, რომ პირს მიეცეს საკმარისი დრო სხვა ქვეყანაში შესვლის უფლების მოსაპოვებლად.

ნატურალიზაციის რა ტიპის პროცედურაა ხელმისაწვდომი მოქალაქეობის არმქონედ ცნობილი პირებისთვის?

კონვენციის წევრი სახელმწიფოებს დაევალებათ ხელი შეუწყონ მოქალაქეობის არმქონე პირთა ასიმილაციისა და ნატურალიზაციის პროცესს (სიტყვა „ასიმილაცია“ აქ გულისხმობს არა კონკრეტული პირის იდენტურობის დაკარგვას, არამედ მის ინტეგრაციას ქვეყნის ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სივრცეში). კერძოდ, სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ, ყველა ღონე იხმარონ, რათა დააჩქარონ ნატურალიზაციის პროცესები, მათ შორის გადასახადებისა და ხარჯების შეძლებისდაგვარად შემცირებაც.

ტიმორ-ლესტეს ინდონეზიისგან გამოყოფისა და დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, ინდონეზიაში მცხოვრები ყველა აღმოსავლეთ ტიმორელი არჩევანის წინაშე დადგა: მათ ან ინდონეზიის მოქალაქეობა უნდა შეენარჩუნებინათ, ან ტიმორ-ლესტეს მოქალაქეობა მიეღოთ. ამ შემთხვევაში ისინი შეძლებდნენ ინდონეზიაში დარჩენას როგორც უცხოელები, მოქმედი ბინადრობის ნებადართვით.

ზოგიერთმა ქვეყანამ მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობაში გაითვალისწინა ლტოლვილების და მოქალაქეობის არმქონეთა ნატურალიზაციისთვის ქვეყანაში კანონიერ საფუძველზე ყოფნის შემცირებული ვადები.

მოქალაქეობის შესახებ 1997 წლის ევროპული კონვენცია (ECN) კიდევ უფრო ავითარებს ამ რეკომენდაციას და მოითხოვს, რომ შიდა კანონმდებლობა შეიცავდეს წესებს, რომელიც სახელმწიფოს ტერიტორიაზე კანონიერად და მუდმივად მცხოვრებ უცხოელებს ნატურალიზაციის პროცესის გავლის შესაძლებლობას მისცემს. მოქალაქეობის შესახებ ევროპული კონვენცია დამატებით ზღუდავს იმ მოთხოვნას, რომელიც ნატურალიზაციაზე განაცხადის შესატანად ქვეყანაში 10-ზე მეტი წლის ცხოვრებას საჭიროებს. კონვენცია ასევე მოუწოდებს სახელმწიფოებს, განიხილონ ნატურალიზაციის სწრაფი პროცედურების გამოყენების შესაძლებლობა მოქალაქეობის არმქონე და ლტოლვილად აღიარებული პირებისთვის.

რითი არის მნიშვნელოვანი კონვენციის საბოლოო აქტი?

საბოლოო აქტის რეკომენდაციით, ყოველი ნეერი სახელმწიფო, თუკი აღიარებს იმ მიზეზების დასაშვებობას, რომელთა გამოც პირმა უარი განაცხადა თავისი მოქალაქეობის ქვეყნის დაცვაზე, გაგებით მოეკიდება ამ პირის მიმართ იგივე მიდგომის შემუშავების შესაძლებლობას, რაც კონვენციით მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიმართ არის დადგენილი. აღნიშნული რეკომენდაცია მიიღეს იმ დე ფაქტო მოქალაქეობის არმქონე პირთა ინტერესების გათვალისწინებით, რომელთაც ფორმალურად ჯერ კიდევ შენარჩუნებული აქვთ მოქალაქეობა, მაგრამ ვერ სარგებლობენ ამით, განსაკუთრებით კი თავისი სახელმწიფოს დაცვით.

რომელია მოქალაქეობის არმქონე პირთა დაცვის საუკეთესო საშუალება?

მოქალაქეობის არმქონე პირთა დაცვის ყველაზე ეფექტური საშუალება ისეთი კანონმდებლობის შექმნაა, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, გამორიცხავს მოქალაქეობის უქონლობის წარმოშობას (სრულყოფილი განხილვისთვის იხილეთ მოქალაქეობის არმქონეთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციის მესამე თავი და ის ზომები, რომელთა მიღება შეუძლიათ სახელმწიფოებს მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების შესამცირებლად ან მთლიანად აღმოსაფხვრელად).

მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემის საბოლოოდ აღმოფხვრამდე მოქალაქეობის არმქონედ აღიარებულ ადამიანებს ესაჭიროებათ დაცვა. მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსის შესახებ 1954 წლის კონვენციასთან მიერთება, მისი განხორციელება და განახლებული კანონმდებლობის მიღება მოგვცემს საფუძველს ვიფიქროთ, რომ მოქალაქეობის არმქონე პირთა უფლებები და მოვალეობები დაცული იქნება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, 1954 წლის კონვენცია არც პირის მოქალაქეობას ცვლის და არც სახელმწიფოებს ავალდებულებს, საკუთარ ტერიტორიაზე შეუშვან არა-ლტოლვილი მოქალაქეობის არმქონე პირები. **1954 წლის კონვენციის დებულებების გამოყენებით ვერ გადაწყდება მოქალაქეობის მინიჭების საჭიროების საკითხი.** რამდენადაც ეს შესაძლებელია, სახელმწიფოებმა მათ ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირებს მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობისა და პრაქტიკის მეშვეობით

ასამილიაციისა და ნატურალიზაციის პროცესში ხელი უნდა შეუწყონ. ამას **ადგილობრივ ინტეგრაციას** უწოდებენ.

2005 წელს ყირგიზეთის და თურქმენეთის მთავრობებმა მოქალაქეობის გამარტივებული წესით მიღების უფლება მიანიჭეს ტაჯიკური წარმოშობის მოქალაქეობის არმქონე უამრავ ლტოლვილს, რათა მათ თავშესაფრის ქვეყანაში ახალი ცხოვრების დაწყების შესაძლებლობა მისცემოდათ.

ზოგიერთ გამონაკლის შემთხვევაში შეუძლებელია მოქალაქეობის არმქონე პირების იურიდიული სტატუსის რეგულირება იმ ქვეყანაში, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ. ამდენად, ამ პირების სხვა ქვეყანაში გადასახლება მართებული გადაწყვეტილებაა. როცა გადასახლების კრიტერიუმები არ ვრცელდება მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევებზე (გადასახლება ჩვეულებრივ ლტოლვილებისთვის გამოიყენება), **გლუკის** აღმასრულებელი კომიტეტის ბოლო დროს შემუშავებული რეკომენდაციით, სახელმწიფოებმა უნდა გააფართოვონ არსებული კრიტერიუმები და გაავრცელონ ისინი მოქალაქეობის არმქონე პირებზეც.

№ 95 (2003) დასკვნაში აღმასრულებელმა კომიტეტმა

„მოუწონდა სახელმწიფოებს, ითანამშრომლონ გლუკთან მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემების მოგვარების მეთოდებთან დაკავშირებით და ერთად იმსჯელონ შესაძლო გადასახლების ადგილებზე, როდესაც მოქალაქეობის არმქონე პირის პრობლემის გადაწყვეტა შეუძლებელია მასპინძელ ქვეყანაში ან ყოფილ საცხოვრებელ ქვეყანაში და გაურკვეველი რჩება...“

გლუკს შეუძლია კონსულტაცია გაუწიოს და დაეხმაროს სახელმწიფოებს მოქალაქეობის არმქონე პირების ინტეგრაციის და გადასახლების საკითხების მოგვარებაში.

თავი 3

მოქალაქეობის არქონის მიჯნების აღმოფხვრა

მოქალაქეობის არქონა შესაძლოა მრავალმა მიზეზმა გამოიწვიოს. ქვემოთ განხილულია მოქალაქეობის არქონის რამდენიმე ძირითადი მიზეზი და ის პრაქტიკული ღონისძიებები, რომლებიც მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის განხილვისას უნდა გაითვალისწინონ სახელმწიფოებმა, ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად.

ტექნიკური მიჯნები

კანონთა შეუსაბამობა

პრობლემები შესაძლოა მაშინ წამოიჭრას, როდესაც ერთი სახელმწიფოს მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობა წინააღმდეგობაში მოდის მეორე სახელმწიფოს კანონებთან, რის შედეგადაც პირი ორივე სახელმწიფოს მოქალაქეობის გარეშე რჩება. ორივე კანონმდებლობა შესაძლოა სათანადოდ იყოს შედგენილი, მაგრამ პრობლემა მათი ერთდროული გამოყენებისას გაჩნდეს. მაგალითად, სახელმწიფო A, სადაც დაიბადა პირი მოქალაქეობას მხოლოდ წარმოშობის მიხედვით ანიჭებს (*jus sanguinis*), მაგრამ ამ პირის მშობლები B სახელმწიფოს მოქალაქეები არიან. მეორე მხრივ, სახელმწიფო B მოქალაქეობას დაბადების ადგილის მიხედვით ანიჭებს (*jus soli*), მაგრამ პირი სახელმწიფო A-ში დაიბადა. ამდენად, პირი მოქალაქეობის არმქონედ იქცევა.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- როგორც 1930 წლის ჰააგის კონვენციაშია მოცემული, ყოველი სახელმწიფო საკუთარი კანონმდებლობის მიხედვით წყვეტს, თუ ვინ არის მისი მოქალაქე. სხვა სახელმწიფოების მიერ აღიარებული ეს კანონი უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო კონვენციებს, საერთაშორისო ტრადიციებსა და სამართლის იმ აღიარებულ პრინციპებს, რაც მოქალაქეობის საკითხებს უკავშირდება. აქედან გამომდინარე, სახელმწიფოები უნდა ფლობდნენ მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის განახლებულ პაკეტს და დანერგონ ის პრაქტიკაში მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობებს შორის კონფლიქტის თავიდან აცილების მიზნით.
- მოქალაქეობის არმქონეთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენცია აცხადებს, რომ მოქალაქეობა უნდა მიენიჭოს:
 - კანონის მოქმედებით, ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებულ პირს დაბადებისთანავე;
 - კანონის მოქმედებით დადგენილ ასაკში ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებულ პირს, ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად;
 - ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებული პირის მიერ განაცხადის წარდგენის შემთხვევაში (განაცხადის შეტანა შესაძლებელია, თუ არსებობს ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთი ან ერთზე მეტი პირობა: დაცულია განაცხადის წარდგენისათვის დადგენილი ვადები, დაკმაყოფილებულია მოთხოვნები საცხოვრებელი ადგილის მიმართ, კანონით გათვალისწინებულ გარკვეულ სისხლის სამართლის დანაშაულებზე ნასამართლობის უქონლობა და/ან მტკიცებულება

იმის თაობაზე, რომ პირი ყოველთვის იყო მოქალაქეობის არმქონე;

- დაბადებისთანავე კანონიერ შვილს, რომლის დედასაც აქვს იმ სახელმწიფოს მოქალაქეობა, სადაც დაიბადა ბავშვი;
 - მემკვიდრეობით, პირს, რომელიც ვერ მიიღებს იმ წევრ სახელმწიფოს მოქალაქეობას, რომლის ტერიტორიაზეც ის დაიბადა, ასაკის ან საცხოვრებელი ადგილის მიმართ წამოყენებული მოთხოვნების გამო (განაცხადის შეტანა შესაძლებელია, თუ არსებობს ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთი ან ერთზე მეტი პირობა: დაცულია განაცხადის წარდგენისათვის დადგენილი ვადები, დაკმაყოფილებულია მოთხოვნები საცხოვრებელი ადგილის მიმართ და/ან მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ პირი ყოველთვის იყო მოქალაქეობის არმქონე);
 - წევრ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ნაპოვნ ბავშვებს;
 - მოქმედი კანონის თანახმად, პირის დაბადებისთანავე (დაბადების ადგილის მიუხედავად), თუ ერთ-ერთ მშობელი წევრი სახელმწიფოს მოქალაქე იყო ბავშვის დაბადების მომენტში;
 - ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, იმ პირის მიერ განაცხადის წარდგენის შემთხვევაში, რომელიც თუმცა არ არის დაბადებული მოქალაქე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, მაგრამ დაბადების დროისათვის მისი ერთ-ერთი მშობელი წევრი სახელმწიფოს მოქალაქე იყო (განაცხადის შეტანა შესაძლებელია, თუ არსებობს ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთი ან ერთზე მეტი პირობა: დაცულია განაცხადის წარდგენისათვის დადგენილი ვადები, დაკმაყოფილებულია მოთხოვნები საცხოვრებელი ადგილის მიმართ, ეროვნული უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულზე ნასამართლობის უქონლობა და/ან მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ პირი ყოველთვის იყო მოქალაქეობის არმქონე).
- სახელმწიფოთა უმეტესობა *jus soli* და *jus sanguinis* პრინციპებს აერთიანებს მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობაში, რათა განსაზღვროს მოქალაქეთა ძირითადი ჯგუფი სახელმწიფოში და როგორ ხდება დაბადებისთანავე მოქალაქეობის მინიჭება. სახელმწიფოებმა, რომელთათვისაც მიუღებელია ორმაგი მოქალაქეობა, უნდა უზრუნველყონ, რომ გარკვეულ ასაკს მიღწეულმა პირმა ან მისმა მშობლებმა გააკეთონ არჩევანი.

მოქალაქეობაზე უარის თქმასთან დაკავშირებულ კანონთა შეუსაბამობა

ზოგიერთი სახელმწიფოს კანონმდებლობა მოქალაქეობის შესახებ უფლებას აძლევს პირებს, უარი განაცხადონ მოქალაქეობაზე სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეობის მიღებამდე ან ამის გარანტიის შექმნამდე. ამას ხშირად მოქალაქეობის არქონამდე მიეყვართ. ამ საკითხთან დაკავშირებით კანონთა შეუსაბამობა შესაძლოა მაშინ წარმოიშვას, როდესაც ერთი სახელმწიფო პირს მოქალაქეობაზე უარის თქმის უფლებას არ აძლევს საქმეში ჩართული მეორე სახელმწიფოს მოქალაქეობის მიღებამდე, ეს უკანასკნელი კი მოქალაქეობას არ აძლევს პირს პირველის მოქალაქეობის უარყოფამდე. ზოგჯერ შესაძლოა პირს მოსთხოვონ მიღებულ მოქალაქეობაზე უარის თქმა, რათა შეძლოს მისი ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეობაზე შეიტანოს განაცხადი; ამის გამო ახალი მოქალაქეობის მიღებამდე პირი მოქალაქეობის არმქონე ხდება.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- 1961 წლის კონვენციის თანახმად, მოქალაქეობის დაკარგვის ან მასზე უარის თქმის წინაპირობა უნდა იყოს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის მიღება ან მისი მიღების

გარანტია. გამონაკლისის დაშვება შესაძლებელია მხოლოდ ნატურალიზებული პირის შემთხვევაში, რომელიც მიუხედავად ფორმალობის და დროის შეზღუდვის შეტყობინებისა, გარკვეული წლების მანძილზე საზღვარგარეთ ცხოვრობს და მოქალაქეობის შენარჩუნების სურვილის შესახებ შეტყობინებას ვერ ახერხებს. ასეთ შემთხვევაში ნატურალიზებული პირი გახლავთ ის, ვინც მოქალაქეობა წევრ სახელმწიფოსადმი წარდგენილი განაცხადის საფუძველზე მიიღო და ამ უკანასკნელს შეეძლო უარი ეთქვა განაცხადის დაკმაყოფილებაზე. მოქალაქეობის დაკარგვა შესაძლოა მოხდეს მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და თან ახლდეს სრული პროცესუალური გარანტიები, როგორიცაა სასამართლოს ან სხვა დამოუკიდებელი ორგანოს მიერ საქმის სამართლიან განხილვის უფლება.

- მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობამ უნდა უზრუნველყოს, რომ არც ერთმა პირმა არ განაცხადოს უარი მოქალაქეობაზე სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეობის მიღების ან შესაბამისი ორგანოების მხრიდან მოქალაქეობის მინიჭების ოფიციალური და წერილობითი გარანტიების მიღებამდე.
- ზოგიერთმა სახელმწიფომ შემოიღო დებულებები, რომლებიც მოქალაქეობის ხელმეორედ მიღების ნებას იძლევიან იმ შემთხვევაში, თუ პირი კარგავს ან არ ღებულობს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობას.
- იმ სახელმწიფოებში, სადაც აკრძალულია ორმაგი მოქალაქეობა ან მრავალმოქალაქეობა, კანონმდებლობამ უნდა უზრუნველყოს, რომ არ არსებობდეს მოქალაქეობაზე უარის თქმის ან მისი დაკარგვის მოთხოვნა, როგორც მოქალაქეობის მიღების ან შენარჩუნების წინაპირობა, როდესაც მოქალაქეობაზე უარის თქმა ან მისი დაკარგვა შეუძლებელია. მაგალითად, ლტოლვილებისგან არ უნდა მოითხოვონ წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნება ან ამ ქვეყნის ხელისუფლებასთან დაკავშირება მოქალაქეობაზე უარის თქმის მიზნით.

წარმატებული გამოცდილება: უკრაინა

1944 წელს ფაშისტურ შეირაღებულ ძალებთან თანამშრომლობის ბრალდებით 200,000-ზე მეტი თათარი გადასახლეს ყირიმიდან საბჭოთა კავშირის სოციალისტური რესპუბლიკების სხვადასხვა რეგიონში. უმეტესობა უზბეკეთის სოციალისტური რესპუბლიკაში მოხვდა. ორი ათწლეულის შემდეგ საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს მდივანმა გამოაცხადა, რომ ყირიმელი თათრების წინააღმდეგ წამოყენებული ბრალდებები უსაფუძვლო იყო და მათ შეეძლოთ ეცხოვრათ საბჭოთა კავშირის ნებისმიერ ტერიტორიაზე, ყირიმის ნახევარკუნძულის ჩათვლით.

თუმცა ის თათრები, რომელთაც ყირიმში დაბრუნება გადაწყვიტეს, პრობლემების წინაშე აღმოჩნდნენ რეგისტრაციის, დასაქმების, მინისა და განსახლების საკითხებთან დაკავშირებით. 1987 წელს საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭომ მიიღო დადგენილება, რომელიც კრძალავდა ყირიმელი თათრების რეპატრიაციას ნახევარკუნძულის შიდა რვა რაიონში, რათა თავიდან აეცილებინათ მათი დაბრუნება უწინდელ საცხოვრებელ ადგილებზე, გაცილებით ნაყოფიერ და განვითარებულ სამხრეთ სანაპიროზე. ორი წლის შემდეგ, რაც უმაღლესმა საბჭომ „არაკანონიერად და დანაშაულებრივად“ გამოაცხადა „იძულებითი დეპორტირებული ადამიანებისათვის“ უფლებების ჩამორთმევა, ყირიმში მასიური დაბრუნება დაიწყო.

1991 წელს საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად მოულოდნელად წარმოიშვა პოლიტიკური და სამართლებრივი პრობლემები სახელმწიფოს სამართალმემკვიდრეობის, ტერიტორიული საზღვრების გადაწინაწინების და მოქალაქეობის თაობაზე.

უკრაინა, რომლის შემადგენლობაშიც დღეისათვის ყირიმიც შედის, ყოფილი უკრაინის სოციალისტური რესპუბლიკის მემკვიდრე გახდა. ქვეყნის მოქალაქეობის შესახებ პირველი კანონის (1991 წელი) თანახმად, პირები, ვინც ყოფილი საბჭოთა კავშირის

მოქალაქეები იყვნენ და მუდმივად ცხოვრობდნენ უკრაინის ტერიტორიაზე ყირიმის ჩათვლით, 1991 წლის 24 აგვისტოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ ავტომატურად (ex lege) გახდნენ უკრაინის მოქალაქეები განურჩევლად წარმოშობისა, სოციალური სტატუსისა, რასისა, მოქალაქეობისა, სქესისა, განათლებისა, მშობლიური ენისა, პოლიტიკური შეხედულებისა თუ რელიგიისა. ავტომატურად უკრაინის მოქალაქეობის მიღება ამ პირებს არ შეეძლოთ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი სხვა ქვეყნის მოქალაქეები იყვნენ ან არ ჰქონდათ სურვილი მიეღოთ უკრაინის მოქალაქეობა. იმ პირებმა, რომელთაც რეგისტრირებული ჰქონდათ კანონიერი საცხოვრებელი ადგილი უკრაინაში დამოუკიდებლობის გამოცხადებისა და მოქალაქეობის შესახებ კანონის ძალაში შესვლიდან სამი თვის შემდეგ, ავტომატურად მიიღეს უკრაინის მოქალაქეობა. ამ დებულების საფუძველზე 150,000 ყირიმელმა თათარმა უკრაინის მოქალაქეობა მიიღო.

ჩატარებული გამოკვლევების თანახმად, 108,000 ყირიმელი თათარი, რომლებიც უკრაინაში მოქალაქეობის შესახებ კანონის 1991 წლის ნოემბერში ძალაში შესვლის შემდეგ დაბრუნდნენ, მოქალაქეობის მიღებასთან დაკავშირებით ახალი პრობლემის წინაშე დადგნენ. 28,000 ადამიანი, რომლებმაც სხვა ქვეყნებში თავისი მუდმივი ცხოვრების უფლება გააუქმეს ამ ქვეყნების მოქალაქეობის შესახებ კანონის ძალაში შესვლამდე, დე იურე მოქალაქეობის არმიქონედ იქცნენ. კიდევ 80,000 ადამიანი, რომლებმაც ყოფილ საცხოვრებელ ქვეყანაში რეგისტრაცია შეინარჩუნეს იმ დროისთვის, როცა ძალაში შევიდა კანონი მოქალაქეობის შესახებ, ამ სახელმწიფოს დე იურე მოქალაქედ იქცნენ. შედეგად, მათ ავტომატურად არ მიენიჭათ უკრაინის მოქალაქეობა. მიუხედავად იმისა, რომ მათ შესთავაზეს უკრაინის მოქალაქეობის მიღება ინდივიდუალური პროცედურის სახელით, უკან დაბრუნებულთა უმრავლესობა, ვინც იმედოვნებდა უკრაინის მოქალაქეობის მიღებას, ვერ აკმაყოფილებდა პროცედურის მკაცრ მოთხოვნებს, რომელიც მოიცავდა უკრაინაში ხუთწლიან ცხოვრებას, საკმარისი შემოსავლის არსებობას და უკრაინული ენის ცოდნას.

გლუკმა, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციამ (ეუთო) და ევროსაბჭომ პრობლემების მოსაგვარებლად უკრაინის მთავრობას მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის შეცვლისაკენ მოუწოდა. **გლუკმა** უკრაინის საპასპორტო და ნატურალიზაციის სამსახურს სანვრთნელი და ტექნიკური დახმარება შესთავაზა და მოქალაქეობის თემაზე მედია-კამპანია მოაწყო. გლუკის ხელმძღვანელობით ადგილობრივმა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა უკრაინის მოქალაქეობის მსურველებს იურიდიული კონსულტაციები გაუწიეს და უკრაინის სახელმწიფო ორგანოებთან სამართლებრივ ურთიერთობებში მათი წარმომადგენლობა იკისრეს.

მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების შემცირების და საბოლოოდ თავიდან აცილების მიზნით უკრაინის მთავრობამ, **გლუკთან** კონსულტაციების შედეგად, მოქალაქეობის შესახებ ქვეყნის კანონმდებლობის არსებობის ათი წლის მანძილზე მასში შვიდჯერ შეიტანა ცვლილება. 1997 წლის მაისში გაუქმდა განმცხადებლებისგან ენის ცოდნის და შემოსავლის ქონის მოთხოვნა, ხოლო ყოფილი დეპორტირებული პირების შთამომავლობას მათი წინაპრების ყირიმული წარმოშობის საფუძველზე უკრაინის მოქალაქეობის მიღების უფლება მიეცათ. ამ დადებითმა ცვლილებებმა ქვეყანაში დე იურე მოქალაქეობის არმიქონე 28,000 დაბრუნებული პირისთვის უკრაინის მოქალაქეობის მიღება შესაძლებელი გახადა.

სანამ აღნიშნული ცვლილებები მოქალაქეობის არმიქონე პირთა პრობლემების მოგვარების მიზნით გრძელ გზას გადიოდა, უკრაინის მოქალაქეობის მისაღებად სხვა სირთულეები, მათ შორის ქვეყნის კონსტიტუციური აკრძალვა ორმაგ მოქალაქეობაზე, კვლავაც გადასალახი დარჩა. მაგალითად, პირებს, რომლებსაც ყირიმში დაბრუნებამდე უზბეკეთის დე იურე მოქალაქეობა ჰქონდათ, უკრაინის მოქალაქეობის მისაღებად ოფიციალური უარი უნდა ეთქვათ უზბეკეთის მოქალაქეობაზე. თუმცა უზბეკეთის მოქალაქეობაზე უარისთვის საჭირო იყო 100 აშშ დოლარის გადახდა, კიევში უზბეკეთის საელჩოში მისვლა და ადმინისტრაციული პროცედურა, რომელიც ხშირად ერთ წელზე მეტხანს გრძელდებოდა.

გლუკი და **ეუთო** ორ ქვეყანას შორის მოლაპარაკებებს შუამავლობდა, რაც ორმხრივი შეთანხმებით დასრულდა. შეთანხმება დაიდო 1998 წელს, იგი მოქალაქეობის შეცვლის პროცედურებს ამარტივებდა. უზბეკეთი დათანხმდა, გაეუქმებინა მოქალაქეობაზე უარისთვის დანესებული გადასახადი და უფლება მისცა უკრაინის შინაგან საქმეთა სამინისტროს საპასპორტო განყოფილებებს, შეეგროვებინათ მოქალაქეობაზე უარის განაცხადები და გადაეცათ ისინი უზბეკეთის ხელისუფლებისთვის. **გლუკის** მიერ წამოჭრილი პრობლემების საპასუხოდ მიიღეს ისეთი ადმინისტრაციული პროცედურა, როდესაც უკრაინის მოქალაქეობის მინიჭება და უზბეკეთის მოქალაქეობაზე უარი ერთმანეთთან შეთანხმებულად ხდება, რაც მოქალაქეობის არმქონედ გახდომის თავიდან აცილების საშუალებას იძლევა. სამი წლის განმავლობაში, ვიდრე ეს ორმხრივი შეთანხმება მოქმედებდა, უზბეკეთიდან 80 000-მდე დაბრუნებულს უკრაინის მოქალაქეობა მიენიჭა. მოგვიანებით ანალოგიური ორმხრივი შეთანხმებები უკრაინამ დადო ბელორუსიასთან (1999 წ.), ყაზახეთთან (2000 წ.), ჯაჯიკეთთან (2001 წ.) და ყირგიზეთის რესპუბლიკასთან (2003 წ.).

2001 წლის იანვარში უკრაინის პარლამენტმა მოქალაქეობის შესახებ ახალი კანონი მიიღო, რომელმაც კიდევ უფრო დიდი ადგილი დაუთმო მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილების საკითხს. სხვა დებულებებთან ერთად, კანონი, რომელშიც 2005 წელს ცვლილებები შევიდა, განმცხადებლებს უფლებას აძლევს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობაზე უარი განაცხადონ უკრაინის მოქალაქეობის მიღებიდან 1 წლის მანძილზე; კანონი არ თხოულობს ფორმალური უარის თქმას, თუ ამასთან დაკავშირებული ხარჯები უკრაინაში მინიმალურ თვიურ ხელფასს აჭარბებს.

კანონმდებლობა და გამოცდილება ბავშვების შესახებ

სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტისა (ICCPR) და ბავშვის უფლებათა კონვენციის (CRC) თანახმად, ყველა ბავშვი, დაბადების ადგილის მიუხედავად, რეგისტრირებული უნდა იყოს დაბადებისთანავე; ყველა ბავშვს აქვს მოქალაქეობის მიღების უფლება; ბავშვის მოქალაქეობის საკითხი წყდება შესაბამისი სახელმწიფოს კანონმდებლობის საფუძველზე და ყველა სახელმწიფო მოითხოვს მონაცემებს, თუ სად დაიბადა ბავშვი და ვინ არიან მისი მშობლები. დაბადების დამამტკიცებელი საბუთის, ანუ დაბადების რეგისტრაციის ცნობის გარეშე თითქმის შეუძლებელია ბავშვის ვინაობის დადგენა და, შესაბამისად, მოქალაქეობის მიღებაც.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- სახელმწიფოებმა ყველა საჭირო რესურსი უნდა მიანოდონ შესაბამის ადგილობრივ ადმინისტრაციას იმის უზრუნველსაყოფად, რომ დაბადების რეგისტრაცია ხორციელდებოდეს სისტემატურად ბავშვის უფლებათა დაცვის კონვენციის (CRC) მე-7 მუხლისა და სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის (ICCPR) 24-ე მუხლის თანახმად.
- ბავშვის დაბადების რეგისტრირებისას სახელმწიფოებმა უნდა დაადგინონ სადავო მოქალაქეობის შემთხვევები და მიანიჭონ ბავშვს მოქალაქეობა, თუ იგი სხვა შემთხვევაში მოქალაქეობის არმქონე პირი გახდება. ეროვნული კანონმდებლობა კონვენციასთან შეერთების შემდეგ უნდა შეიცავდეს მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციის შესაბამის დებულებებს. ეს დადგენილებები უნდა შედიოდეს შიდა კანონმდებლობაში იმ შემთხვევაშიც კი, თუ სახელმწიფო არ არის 1961 წლის კონვენციის წევრი.
- მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობა უნდა შეიცავდეს დებულებებს იმ ქვეყნის მოქალაქეობის მიღების შესახებ, რომელშიც დაიბადა ბავშვი. ეს თავიდან აგვაცილებს მოქალაქეობის უქონლობას იმ შემთხვევებში, თუ ბავშვის დაბადების

დროს მოქალაქეობის განსაზღვრისას დაშვებულია შეცდომა.

- დაქორწინებული მშობლების შვილებს ეროვნული კანონმდებლობა დაბადებისთანავე ანიჭებს მოქალაქეობის უფლებას. შეძლებისდაგვარად, ამგვარივე უფლებით უნდა სარგებლობდნენ უკანონოდ (ქორწინების გარეშე) დაბადებული ბავშვებიც.

ბევრ ქვეყანაში ქალებს არ აქვთ უფლება საკუთარი მოქალაქეობა გადასცენ შვილებს მამინაც კი, როცა ბავშვი იბადება იმ ქვეყანაში, რომლის მოქალაქეა დედა, ხოლო მამას საერთოდ არ აქვს მოქალაქეობა. ამ შემთხვევაში ბავშვი მოქალაქეობის არმქონე პირია.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- გათხოვილ ქალთა მოქალაქეობის შესახებ 1957 წლის კონვენციისა და ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ 1979 წლის კონვენციის თანახმად, ქალს და მამაკაცს უნდა გააჩნდეთ თანაბარი უფლებები შვილების მოქალაქეობის განსაზღვრისას. ამ პრინციპების გამოყენება თავიდან აგვაცილებს როგორც ქალთა დისკრიმინაციას, ასევე იმის საშიშროებას, რომ ბავშვი მემკვიდრეობით მიიღებს მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსს მამისაგან, თუ ეს უკანასკნელი მოქალაქეობის არმქონეა.
- სახელმწიფოებმა საკუთარ ეროვნულ კანონმდებლობაში უნდა შეიტანონ შესაბამისი დებულებები სქესობრივი ნიშნით არსებული დისკრიმინაციის თავიდან ასაცილებლად მოქალაქეობის მინიჭებასთან დაკავშირებით.

ობოლ და მიტოვებულ ბავშვებს ხშირ შემთხვევებში არ გააჩნიათ დადასტურებული მოქალაქეობა. უკანონოდ დაბადებულ ბავშვებსაც შესაძლებელია გარკვეული სირთულეები შეექმნათ მოქალაქეობის მიღებისას.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ნაპოვნ ბავშვებს უნდა მიენიჭოთ ამ სახელმწიფოს მოქალაქეობა. ეს პრინციპი დადასტურებულია როგორც მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ საერთაშორისო დოკუმენტებში, ისე ბევრი სახელმწიფოს კანონმდებლობაში მოქალაქეობის შესახებ.
- ბავშვის მოქალაქეობის განსაზღვრისას, უპირველეს ყოვლისა, გასათვალისწინებელია ბავშვის ინტერესები.

ზოგიერთი ქვეყნის შვილად აყვანის პრაქტიკას ხშირად მოქალაქეობის უქონლობამდე მივყავართ, იმ შემთხვევაში, თუ, მაგალითად, ბავშვს არ შეუძლია მიიღოს მშვილებელი მშობლების მოქალაქეობა. 1967 წლის ევროპული კონვენცია შვილად აყვანის შესახებ მოუწოდებს სახელმწიფოებს გაამარტივონ მათი მოქალაქეების მიერ შვილად აყვანილი ბავშვებისათვის მოქალაქეობის მინიჭების პროცედურა.

ამ პრობლემების თავიდან ასაცილებლად:

- სახელმწიფოებმა თავიანთ კანონმდებლობაში უნდა მიუთითონ, რომ საერთაშორისო სამართლის თანახმად, საზღვარგარეთ განხორციელებული შვილად აყვანა აღიარებულია შიდა კანონმდებლობით.

ადმინისტრაციული პრაქტიკა

არსებობს უამრავი ადმინისტრაციული და პროცედურული საკითხი მოქალაქეობის მიღებასთან, აღდგენასა და დაკარგვასთან დაკავშირებით. იმ შემთხვევაში, როდესაც

პირი ექვემდებარება მოქალაქეობის მიღებას – მაშინაც, კი, როდესაც ის მოახერხებს და მოქალაქეობაზე წარადგენს განცხადებას – გადაჭარბებულმა ადმინისტრაციულმა ხარჯებმა, დროში გაჭიანურებამ და/ან სავალდებულო დოკუმენტების წარდგენის შეუძლებლობამ იმის გამო, რომ საბუთები კვლავ ყოფილი მოქალაქეობის ქვეყნის საკუთრებაშია, შესაძლოა ხელი შეუშალოს მას მოქალაქეობის მიღებაში.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- მოქალაქეობის მიღების, შეჩერების, დაკარგვის, აღდგენის ან დადასტურების დაკავშირებული განაცხადები განხილულ უნდა იქნას გონივრულ ვადაში.
- მოქალაქეობის მიღების ან დაკარგვის ავტომატური რეგისტრაციისას (*ex lege*), მათ შორის იმ შემთხვევებშიც, როცა საქმე გვაქვს კანონიერი და მუდმივი მაცხოვრებლებისათვის სახელმწიფოს სამართალმემკვიდრეობასთან, არ უნდა არსებობდეს წერილობითი ჩვენების წარდგენის მოთხოვნა, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადად სახელმწიფოებს ურჩევენ, შეინახონ მოქალაქეობის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილებების ჩანაწერები.
- მოქალაქეობის მიღების, შეჩერების, დაკარგვის, აღდგენის და დადასტურების პროცესებთანთან ან მათთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული და იურიდიული გახილვებისათვის განკუთვნილი გადასახადები უნდა იყოს მისაღები.

კანონები და პრაქტიკა ქალთა საკითხებზე

ზოგიერთი სახელმწიფო ავტომატურად უცვლის ქალს მოქალაქეობრივ სტატუსს, როდესაც იგი სხვა ქვეყნის მოქალაქეს მიჰყვება ცოლად. შედეგად, ქალი შესაძლებელია მოქალაქეობის არმქონე პირად იქცეს, თუ იგი ავტომატურად არ მიიღებს მეუღლის მოქალაქეობას ან თუ მის მეუღლეს არ აქვს მოქალაქეობა.

ქალი შეიძლება იქცეს მოქალაქეობის არმქონე პირად, თუ მეუღლის მოქალაქეობის მიღების შემდეგ ქორწინება დაირღვევა, იგი დაკარგავს ქორწინების შედეგად მიღებულ მოქალაქეობას, ხოლო მისი პირველადი მოქალაქეობა არ იქნება ავტომატურად აღდგენილი.

ამ პრობლემების თავიდან ასაცილებლად:

- გათხოვილ ქალთა მოქალაქეობის შესახებ 1957 წლის კონვენცია და ქალის დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ 1979 წლის კონვენცია, ცდილობენ ქალს მიანიჭონ მამაკაცის თანაბარი უფლებები მის მიერ მოქალაქეობის შექენის, შეცვლის და შენარჩუნების დროს. კონვენციებში მოცემული პრინციპების თანახმად, ქმრის მოქალაქეობა არ უნდა ინვევდეს ცოლის მოქალაქეობის ავტომატურ შეცვლას, არ აქცევდეს მას მოქალაქეობის არმქონე პირად და არ აიძულებდეს ქმრის მოქალაქეობის მიღებას.
- იმ სახელმწიფოებმა, რომლებშიც ქალებს არ გააჩნიათ მამაკაცების თანასწორი უფლებები და, შესაძლოა, ავტომატურად დაკარგონ მოქალაქეობა გათხოვებისას ან ამის გამო უნევთ თავიანთ მოქალაქეობაზე უარის თქმა, საკუთარ კანონმდებლობაში მოქალაქეობის შესახებ უნდა შეიტანონ დებულებები, რომელთა ძალით ოჯახის დაშლის შემთხვევაში ქალებს უფლება მეცემათ, მარტივი განაცხადის საფუძველზე ავტომატურად დაიბრუნონ ყოფილი მოქალაქეობა.

მოქალაქეობის ავტომატური დაკარგვა

ზოგიერთი სახელმწიფო ავტომატურად აუქმებს იმ პირის მოქალაქეობას, რომელმაც დატოვა საკუთარი ქვეყანა ან ცხოვრობს საზღვარგარეთ. მოქალაქეობის გაუქმება, რომელიც შესაძლოა მოხდეს პირის ქვეყნიდან გამგზავრებიდან რამდენიმე თვეში, ხშირად დაკავშირებულია მანკიერ ადმინისტრაციულ პრაქტიკასთან, როცა არ აფრთხილებენ პირს მოქალაქეობის დაკარგვის რისკის თაობაზე იმ შემთხვევაში, თუ ის რეგულარულად არ დარეგისტრირდება საკუთარი ქვეყნის შესაბამის ორგანოში. თუ პირი ნატურალიზირებული მოქალაქეა და არა ამ სახელმწიფოში დაბადებული ან მემკვიდრეობით მოქალაქეობის მქონე, მისთვის, შესაძლოა, რეგულარული რეგისტრაცია კი არასაკმარისი აღმოჩნდეს მოქალაქეობის შესანარჩუნებლად. მოქალაქეობის არქონა ხშირად სწორედ ამ პრაქტიკის პირდაპირი შედეგია.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციის მე-7 (3) მუხლი ადგენს, რომ პირმა არ უნდა დაკარგოს მოქალაქეობა და, შესაბამისად, არ გახდეს მოქალაქეობის არმქონე პირი ქვეყნიდან გამგზავრების და საზღვარგარეთ ცხოვრების გამო, თუკი მან რაიმე მიზეზით რეგისტრაცია ვერ გაიარა ან სხვა მსგავსი პრობლემა შეექმნა. კონვენცია ამ პრინციპიდან გამონაკლისს უშვებს მხოლოდ ნატურალიზირებული მოქალაქეებისთვის, რომელნიც საზღვარგარეთ ცხოვრობენ უწყვეტად შეიდი წელი. ამ პირებმა თავიანთი სურვილი მოქალაქეობის შენარჩუნების შესახებ უნდა განუცხადონ შესაბამის ორგანოებს. სახელმწიფოებმა კი, თავის მხრივ, საკონსულო სამსახურების საშუალებით ადეკვატურად უნდა შეატყობინონ ნატურალიზირებულ მოქალაქეებს ამ პოლიტიკის შესახებ როგორც ქვეყნის საზღვრებს შიგნით, ისე საზღვრებს გარეთ.
- შედარებით ახალი სამართლებრივი ინსტრუმენტები, როგორცაა, მაგალითად, ევროპის კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ, უფლებას არ აძლევს სახელმწიფოებს მოქალაქეობა ჩამოართვან პირს მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი მუდმივად ცხოვრობს საზღვარგარეთ, თუ ამ ქმედების შედეგად ეს პიროვნება მოქალაქეობის არმქონე პირი გახდება.

სახელმწიფოების სამართლებრივი პირობების დაკავშირებული მიზეზები

ტერიტორიის ან სუვერენიტეტის გადაცემა

მიუხედავად იმისა, რომ კონკრეტული საერთაშორისო დოკუმენტები და დადგენილებები ნაწილობრივ შეეხება ტერიტორიის ან სუვერენიტეტის გადაცემას, ეს მოვლენები დიდი ხანია ინვევენ მოქალაქეობის არქონას. ცხადია, ეროვნული კანონები და პრაქტიკა იცვლება, როდესაც სახელმწიფო განიცდის აბსოლუტურ ტერიტორიულ ან სუვერენიტეტულ ცვლილებებს; როდესაც სახელმწიფო თავს დააღწევს კოლონიურ მდგომარეობას ან მოიპოვებს დამოუკიდებლობას რომელიმე სახელმწიფოს დაშლის შემდეგ, თუ ახალი სახელმწიფო ან სახელმწიფოები დაშლილი სახელმწიფოს სამართალმემკვიდრეები არიან ან თუ მოსალოდნელია სახელმწიფოს კვლავ აღდგენა მისი დაშლის შემდეგ, აღნიშნულმა მოვლენებმა შესაძლოა დასაბამი მისცენ ახალი კანონებისა და დადგენილებების და/ან ახალი ადმინისტრაციული პროცედურების

მიღებას. ადამიანები შესაძლოა მოქალაქეობის არმქონე პირებად იქცნენ ზემოთ მოყვანილ შემთხვევებში, თუ ისინი ვერ მოახერხებენ მოქალაქეობის მიღებას ახალი კანონმდებლობის/დადგენილებების ან ადმინისტრაციული პროცედურების თანახმად, ან თუ მათ უარს ეუბნებიან მოქალაქეობაზე მანამდე არსებული კანონებისა და პრაქტიკის ახლებურად გააზრების გამო.

ამ პრობლემების თავიდან ასაცილებლად:

- მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციის მე-10 მუხლის თანახმად, ნევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ მოქალაქეობის არქონის შემთხვევები არ წარმოიქმნენ ტერიტორიის გადაცემის შედეგად. სახელმწიფოებმა ხელი უნდა მოახერხონ ორმხრივ ან მრავალმხრივ ხელშეკრულებებს, რომელნიც შეიცავენ იმის დამადასტურებელ დადგენილებებს, რომ პიროვნება მოქალაქეობის არმქონე პირად არ იქცევა ამგვარი ცვლილების შედეგად. თუკი ხელშეკრულება არ არის დადებული, შესაბამისმა სახელმწიფოებმა მოქალაქეობა უნდა მიანიჭონ მათ, ვინც სხვა შემთხვევაში მოქალაქეობის არმქონე პირად ჩაითვლება.
- საზოგადოდ, მოსახლეობა დაკავშირებულია ტერიტორიასთან, თუმცა ზოგიერთი საერთაშორისო ხელშეკრულება, კონსტიტუციური დადგენილება და კანონმდებლობა მოქალაქეობის შესახებ გვთავაზობს სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოების მოქალაქეობის არჩევას.
- სახელმწიფოების სამართალმემკვიდრეობასთან დაკავშირებული ხელშეკრულებები შესაძლოა შეიცავდეს პირობებს, რომლებშიც ყურადღება გამახვილებული იქნება მოქალაქეობის საკითხში სახელმწიფოთა დაშლის ან გამოყოფის გავლენაზე.
- სახელმწიფოების სამართალმემკვიდრეობასთან დაკავშირებული მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის კოდიფიცირებისა და განვითარების საჭიროების პასუხად გაეროს საერთაშორისო სამართლის კომისიამ (ILC) მოამზადა ამ საკითხთან დაკავშირებული მუხლების პროექტი, რომლებიც შესულია 2001 წლის გაეროს გენერალური ასამბლეის № 55/153 რეზოლუციის დანართში.

აღნიშნული მუხლების პროექტის თანახმად:

- ყველა სახელმწიფომ უნდა მიიღოს შესაბამისი ზომები, რათა პირები, რომლებიც სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს შექმნამდე ფლობდნენ წინამორბედი სახელმწიფოს მოქალაქეობას, არ იქცნენ მოქალაქეობის არმქონედ სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს წარმოშობის შემდეგ.
- პირმა, რომლის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი მდებარეობდა ტერიტორიაზე, რომელზეც შეიქმნა სამართალმემკვიდრე სახელმწიფო, დაუყოვნებლივ უნდა მიიღოს ამ უკანასკნელის მოქალაქეობა.
- მემკვიდრე სახელმწიფოებმა არ უნდა მიანიჭონ თავისი მოქალაქეობა, მათი სურვილის საწინააღმდეგოდ, იმ პირებს, ვისი მუდმივი საცხოვრებელიც მდებარეობს სხვა სახელმწიფოში, თუ მათ არ ემუქრებათ მოქალაქეობის არმქონე პირებად დარჩენა.
- სახელმწიფოებმა უნდა გაითვალისწინონ პირთა ნება-სურვილი, თუკი მათ უფლება აქვთ მიიღონ ორი ან ორზე მეტი სახელმწიფოს მოქალაქეობა. ყოველი სახელმწიფო პირს ნებას რთავს, აირჩიოს იმ სახელმწიფოს მოქალაქეობა, რომელთანაც აქვს სათანადო კავშირი, თუ სხვა შემთხვევაში ის მოქალაქეობის არმქონედ ჩაითვლება.

- სახელმწიფოები არ უნდა ეუბნებოდნენ უარს პირებს მოქალაქეობის შენარჩუნების, მიღების ან მოქალაქეობის არჩევანის უფლებაზე რაიმე სახის დისკრიმინაციის საფუძველზე.
- ევროპული კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ და სახელმწიფოთა სამართალმემკვიდრეობასთან დაკავშირებით მოქალაქეობის არქონის თავიდან აცილების ოქმის პროექტი აერთიანებენ 1961 წლის კონვენციის დებულებებს და იმ პრინციპებს, რომლებიც შესულია საერთაშორისო სამართლის კომისიის (ILC) მიერ შედგენილი მუხლების პროექტში. ევროპული კონვენცია ცალკე თავს უთმობს სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს წარმოშობისა და მოქალაქეობის საკითხს, სადაც ყურადღება ძირითადად გამახვილებულია შემდეგ გარემოებებზე:
 - უტყუარი და ეფექტური კავშირი პირსა და სახელმწიფოს შორის;
 - პირის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს წარმოშობისას;
 - პირის სურვილი; და
 - პირის გეოგრაფიული წარმომავლობა.

გარდა ამისა, ევროპული კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ ადგენს, რომ წინამორბედი სახელმწიფოს ტერიტორიის მუდმივ მაცხოვრებლებს, რომელთაც არ ჰქონდათ იმ ქვეყნის მოქალაქის სტატუსი, რომლის სუვერენიტეტიც გადაეცა მემკვიდრე სახელმწიფოს და რომელთაც ჯერ არ მიუღიათ მემკვიდრე სახელმწიფოს მოქალაქეობა, უნდა შეუწარმუნდეთ ამ სახელმწიფოში დარჩენისა და იგივე სოციალური და ეკონომიკური უფლებებით სარგებლობის უფლება, როგორც ამ სახელმწიფოს მოქალაქეებს გააჩნიათ.

- სახელმწიფოთა სამართალმემკვიდრეობის გამო მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილების შესახებ ოქმის პროექტით შემუშავებულია მტკიცების კონკრეტული წესები (მუხლი 8), მოქალაქეობასთან დაკავშირებით სახელმწიფოთა სამართალმემკვიდრეობისას:

„მემკვიდრე სახელმწიფო დაჟინებით არ მოითხოვს მოქალაქეობის მინიჭებისათვის საჭირო სტანდარტულ დამამტკიცებელ საბუთებს იმ შემთხვევებში, თუ პირები უკვე არიან ან შესაძლოა მომავალში გახდნენ მოქალაქეობის არმქონე პირებად სახელმწიფოთა სამართალმემკვიდრეობის შედეგად და როცა მიუღებელია ამგვარი პირებისათვის სტანდარტული მოთხოვნების წაყენება.“

მემკვიდრე სახელმწიფო არ ითხოვს მეორე მოქალაქეობის მიუღებლობის დამამტკიცებელ საბუთს მოქალაქეობის მინიჭებამდე იმ პირებისათვის, რომლებიც მუდმივად ცხოვრობდნენ ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოთა შემქმნამდე და რომელნიც უკვე არიან ან შესაძლოა მომავალში გახდნენ მოქალაქეობის არმქონე პირებად სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოთა შექმნის შემდეგ.“

მე-8 მუხლის პირველი ქვეპუნქტი განიხილავს შემთხვევას, როდესაც პირისათვის შეუძლებელი ან მეტად რთულია დამამტკიცებელ საბუთებთან დაკავშირებით სტანდარტული მოთხოვნების შესრულება მოქალაქეობის მისაღებად აუცილებელი პირობების დასაკმაყოფილებლად. ზოგიერთ შემთხვევაში პირისთვის შესაძლოა შეუძლებელი აღმოჩნდეს საკუთარი წარმოშობის შესახებ სრული დოკუმენტაციის წარდგენა, მაგალითად, სამოქალაქო რეესტრის არქივის განადგურების გამო. შესაძლოა შეუძლებელი აღმოჩნდეს ცნობის წარდგენა საცხოვრებელი ადგილის შესახებ იმ შემთხვევაში, თუ საცხოვრებელი ადგილი არ იყო რეგისტრირებული. ეს დადგე-

ნილება ვრცელდება იმ სიტუაციებზეც, როდესაც პიროვნებას თეორიულად შეუძლია დამამტკიცებელი საბუთების წარდგენა, მაგრამ გაუმართლებელია მისთვის ამგვარი მოთხოვნის წაყენება; მაგალითად იმ შემთხვევაში, თუ ეს მოთხოვნა პირის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას საფრთხეში ჩააგდებდა. შემთხვევები, რომლებიც ართულებენ დამამტკიცებელი საბუთების წარდგენას, ყოველთვის პირდაპირ არ უკავშირდებიან სახელმწიფოთა მემკვიდრეობის უფლებათა გადაცემის შემთხვევებს. ისინი შესაძლოა სახელმწიფოთა მემკვიდრეობის უფლებათა გადაცემის ან მის შემდგომ მომდარი მოვლენების შედეგად წარმოიშვან, მაგალითად, როდესაც წინამორბედი სახელმწიფოს რეჟიმის დროს სამოქალაქო რეესტრი განადგურდა ან ძირითადი დოკუმენტაცია არ გაიცა მოსახლეობის გარკვეულ ნაწილზე. ყველა ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში დამამტკიცებელი დოკუმენტაციის და/ან დამოუკიდებელი მტკიცებულების წარდგენის დიდი ალბათობა საკმარისი იქნება იმ პირობების შესასრულებლად, რაც აუცილებელია მემკვიდრე სახელმწიფოს მოქალაქეობის მისაღებად.

მე-8 მუხლის მეორე ქვეპუნქტი გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა წინამორბედი სახელმწიფო აღარ არსებობს და მოცემული სახელმწიფოს ყველა მოქალაქემ დაკარგა მოქალაქეობა. თუ მემკვიდრე სახელმწიფო არ აღიარებს მრავალ-მოქალაქეობას ან ზღუდავს მოქალაქეობების ოდენობას, ამ სახელმწიფომ შესაძლოა მოითხოვოს დამადასტურებელი საბუთი იმისა, რომ პიროვნებას არა აქვს მიღებული სხვა ქვეყნის მოქალაქეობა ან არის მოქალაქეობის არმქონე პირი. იმ ფაქტის დამადასტურებელი დოკუმენტაციის წარდგენა, რომ პირი არ ფლობს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობას ან მოქალაქეობის არმქონე პირად ითვლება, ხშირად შეუძლებელია, ვინაიდან ეს პროცესი სახელმწიფოთა თანამშრომლობას ეფუძნება. თუ არსებობს საშიშროება იმისა, რომ პირი სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოთა შექმნის შედეგად შესაძლოა იქცეს მოქალაქეობის არმქონედ, სამართალმემკვიდრე სახელმწიფო მოქალაქეობის მინიჭებამდე არ ითხოვს იმის დამადასტურებელი საბუთს, რომ პირი არ ფლობს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობას ან ითვლება მოქალაქეობის არმქონე პირად. ეს წესი ეფუძნება გავრცელებულ მოსაზრებას, რომ მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილება საერთაშორისო საზოგადოების უპირველესი ამოცანაა, მაშინ როცა ორზე მეტი სახელმწიფოს თანხმობა ან უარი მოქალაქეობაზე ინდივიდუალურად თითოეული სახელმწიფოს გადასაწყვეტი საკითხია.

აღნიშნული დებულებები ხელს არ უშლის საკუთარ ტერიტორიაზე მრავალმოქალაქეობის რიცხვის შემცირების მოსურნე სახელმწიფოს, ითანამშრომლოს სხვა სახელმწიფოებთან და გაცვალოს ინფორმაცია მოქალაქეობის მიღებასა და დაკარგვასთან დაკავშირებით. მრავალმოქალაქეობის თავიდან აცილება შესაძლებელია მოქალაქეობის თაობაზე კანონებს შორის ზოგიერთ საკითხზე კონფლიქტის შესახებ 1930 წლის ჰააგის კონვენციის დებულებით, რომელიც ეხება სხვა მოქალაქეობის არ ცნობას და ევროპული კონვენციის 7.1 მუხლით, რომელიც პირის მიერ მეორე სახელმწიფოს მოქალაქეობის ნებაყოფლობით მიღების შემთხვევაში სხვა მოქალაქეობის ავტომატური დაკარგვის შესაძლებლობას ითვალისწინებს. სახელმწიფომ შესაძლოა ასევე მოსთხოვოს პირს წერილობითი განცხადების გაკეთება იმის დასადასტურებლად, რომ აღნიშნული პირი არ ფლობს და არც მომავალში მიიღებს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობას. ეს საშუალებას მისცემს სახელმწიფოს, გააუქმოს მოქალაქეობა, თუ მომავალში აღმოჩნდება, რომ პირმა ყალბი განცხადება გააკეთა.

წარმატებული გამოცდილება: ჩეხეთის რესპუბლიკა

როდესაც 1993 წლის 1 იანვარს ყოფილი ჩეხოსლოვაკიის რესპუბლიკა ფორმალურად დაიშალა, ორივე შემკვიდრე სახელმწიფომ - ჩეხეთის რესპუბლიკამ და სლოვაკეთის რესპუბლიკამ - მიიღო ახალი კანონმდებლობა მოქალაქეობის შესახებ, რომელიც განსაზღვრავდა თითოეული ქვეყნის მოქალაქის სტატუსს და პროცედურას, რომლის საშუალებითაც პირს შეეძლო მოქალაქეობის მიღება.

ორივე ქვეყნის საკანონმდებლო კრებული ეფუძნებოდა ჩეხოსლოვაკიის 1969 წელს შექმნილ კანონმდებლობას მოქალაქეობის შესახებ, ასე რომ არც ერთი მათგანი არ იყო მისაღები ახალი რეალობისათვის.

ორივე ახლად წარმოქმნილი სახელმწიფოს მოქალაქეობის შესახებ შიდა კანონმდებლობის თანახმად, 1954 წლამდე დაბადებული პირები – ანუ 15 წლისანი და 15 წელს ზემოთ, იმ დროს, როცა ჩეხოსლოვაკიის სოციალისტური რესპუბლიკა ორი რესპუბლიკისაგან შემდგარ ფედერაციად იქცა – მოქალაქეები იყვნენ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაიბადნენ (*jus soli*). 1954 წლის შემდგომ დაბადებული პირები ამ სახელმწიფოების მოქალაქეებად ითვლებოდნენ ან *jus soli*-ის საფუძველზე (შერეული მოქალაქეობის – ჩეხი/სლოვაკი მშობლების შვილები ჩვეულებრივ ღებულობდნენ იმ სახელმწიფოს მოქალაქეობას, რომლის ტერიტორიაზეც დაიბადნენ), ან მათი მშობლების მოქალაქეობის მიხედვით (*jus sanguinis*), როდესაც ორივე მშობელი ფლობდა ერთსა და იმავე მოქალაქეობას. ამის შედეგად ბევრი ადამიანს, რომელთაც მთელი ცხოვრება ჩეხეთის რესპუბლიკაში გაატარეს, სლოვაკეთის მოქალაქეობა მიანიჭეს და პირიქით. ჩეხეთის რესპუბლიკაში მცხოვრები ბოშური წარმოშობის უმცირესობის უმეტესი ნაწილი სამართლებრივი გაუგებრობის მსხვერპლი აღმოჩნდა, ვინაიდან ისინი ან თავად დაიბადნენ სლოვაკეთის ტერიტორიაზე ან ამგვარ წინაპართა შემკვიდრეები იყვნენ.

მაშინ, როდესაც სლოვაკეთის ახალი კანონმდებლობა მოქალაქეობის შესახებ შეუზღუდავ უფლებას აძლევდა ჩეხოსლოვაკიის ყველა ყოფილ მოქალაქეს, ჩეხეთის ახალმა აქტმა მოქალაქეობის შესახებ შემოიღო მკაცრი მოთხოვნები; ჩეხეთის მოქალაქეობის მისაღებად პირს

- ჩეხეთის რესპუბლიკის ტერიტორიაზე უნდა ჰქონოდა შენარჩუნებული და უწყვეტი მუდმივი ბინადრობის რეგისტრაცია ფედერაციის დაშლამდე სულ მცირე ორი წლის მანძილზე;
- ჩამორთმეული უნდა ჰქონოდა სლოვაკეთის მოქალაქეობა; და
- არ უნდა ჰქონოდა ჩადენილი სისხლის სამართლის დანაშაული გასული ხუთი წლის მანძილზე.

მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში ჩეხეთის და სლოვაკეთის მთავრობებმა თხონით მიმართეს **გლუქს**, რათა ამ უკანასკნელს დახმარება აღმოეჩინა მათთვის კანონთა შეუთანხმებლობით გამოწვეული მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემის მოსაგვარებლად. **გლუქმა** ორი კვლევითი მისია გაგზავნა რეგიონში და კონსულტაციები გამართა მთავრობებთან მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობასთან დაკავშირებით.

1996 წელს **გლუქმა** დახმარება გაუწია პრალაში მოქალაქეობის საკითხთან დაკავშირებული საკონსულტაციო ცენტრის დაარსებას. ცენტრი იურიდიულ და სოციალურ კონსულტაციებს სთავაზობს ჩეხოსლოვაკიის ყოფილ მოქალაქეებს. ამჟამად ეს ადამიანები მოქალაქეობის არმქონე პირები არიან, თუმცა მათ შორის ბევრს შეიძლება ჰქონდეს ხანგრძლივი და ნამდვილი კავშირი ჩეხეთის რესპუბლიკასთან. ერთ ნელიწადში ცენტრმა დახმარება გაუწია დაახლოებით 6 000 ადამიანს, მათ შორის 900 ბავშვს, რომლებიც ბავშვთა სახლებში აღმოჩნდნენ; 3 500-ზე მეტ პირს, რომლებიც ჩეხეთის ციხეში აღმოჩნდნენ და 2 000-ზე მეტ სხვა პირს, რომელთაც ვერ შეძლეს დაედგინათ ან ესარგებლათ საკუთარი მოქალაქეობით.

გლუქისა და ევროსაბჭოს რჩევის თანახმად, ჩეხეთის მთავრობამ დაიწყო მოქალაქეობის

მიღებაზე დაწესებული შეზღუდვების გამარტივება. 1996 წლის აპრილში ჩეხეთის საკანონმდებლო ორგანომ ცვლილება შეიტანა მოქალაქეობის შესახებ აქტში, რამაც შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაძლებლობა მისცა უარი ეთქვა მოთხოვნაზე, რომელიც შეეხებოდა ნასამართლეობის არქონას იმ განმცხადებლებისათვის, რომელნიც უწყვეტად ცხოვრობდნენ ჩეხეთის რესპუბლიკაში და ფლობდნენ აქ ცხოვრების დამადასტურებელ ოფიციალურ დოკუმენტაციას.

მოგვიანებით, 1999 წელს ჩეხეთის საკანონმდებლო ორგანომ აღნიშნულ აქტში კიდევ ერთი ცვლილება შეიტანა, რაც ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეებად გახდომის უფლებას აძლევდა ყოფილი ჩეხოსლოვაკიის მოქალაქეებს, რომელნიც მუდმივად ცხოვრობდნენ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც გახდა ჩეხეთის რესპუბლიკა, მაგრამ არ ფლობდნენ აქ ცხოვრების ოფიციალურ ნებართვას. ამ ცვლილების თანახმად, აღნიშნულ პირებს უფლება მიეცათ დამტკიცებინათ ცხოვრების ნებართვა სამსახურებრივი კონტრაქტებით და/ან კონტრაქტებით საცხოვრებელზე და/ან მონმის საფუძველზე. არც მათთვის მოუთხოვიათ ნასამართლეობის უქონლობა. თანდათანობით **გლუკის**, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ჩეხეთის ხელისუფლების შეთანხმებული მცდელობის შედეგად ყოფილ ჩეხოსლოვაკელებს, რომელნიც მუდმივად ცხოვრობდნენ ჩეხეთის რესპუბლიკაში, ფედერაციის დაშლის შემდეგ ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეობის შეუზღუდავი უფლება მიენიჭათ.

დისკრიმინაციასთან ან მოქალაქეობის უკანონოდ ჩამორთმევასთან დაკავშირებული მიზეზები

დისკრიმინაცია

სახელმწიფოს დისკრეციის ერთ-ერთი პრინციპული შეზღუდვა, მოქალაქეობის მინიჭების ან მოქალაქეობაზე უარის თქმის დროს, გახლავთ რასობრივი დისკრიმინაციის აკრძალვა. აღნიშნული პრინციპი მოცემულია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციასა და ბევრ სხვა დოკუმენტში. არამოქალაქეების მიმართ დისკრიმინაციის შესახებ 2004 წლის 1 ოქტომბრის ზოგად რეკომენდაციაში გაეროს კომიტეტმა რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის მიზნით დაადგინა, რომ „მოქალაქეობის ჩამორთმევა რასის, კანის ფერის, წარმომავლობის ან ეროვნული თუ ეთნიკური წარმოშობის საფუძველზე სახელმწიფოთა მიერ ნაკისრი ვალდებულების - უზრუნველყონ მოქალაქეები მათი მოქალაქეობის უფლების არადისკრიმინაციული სარგებლობით – დარღვევაა.“

თუმცა, ზოგჯერ პირებს არ შეუძლიათ კონკრეტული სახელმწიფოს მოქალაქეობის მიღება მასთან არსებული მჭიდრო კავშირების მიუხედავად – კავშირებისა, რომელნიც სხვა პირებისათვის საკმარისი იქნებოდა მოქალაქეობის მისაღებად. რასაზე, კანის ფერზე, წარმომავლობაზე, ეთნიკურ ან ეროვნულ წარმოშობაზე, რელიგიაზე, სქესზე, პოლიტიკურ მრწამსზე ან სხვა ფაქტორებზე დაფუძნებული დისკრიმინაცია შესაძლოა იყოს აშკარა ან შემთხვევით გაპარული კანონებში ან მათი დანერგვისას.“ კანონები შესაძლოა ჩაითვალოს დისკრიმინაციულად, თუ ისინი შეიცავენ დისკრიმინაციული ხასიათის მქონე დებულებებს, ან თუ მათი გამოყენების შედეგი დისკრიმინაციაა.

პრობლემის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა:

- იმის უზრუნველყოფა, რომ დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი მოქალაქეობის საკითხთან მიმართებაში გამყარებული იყოს კონსტიტუციითა და კანონებით მოქალაქეობის შესახებ და რომ მოხდება ამ პინციპების დანერგვა ადმინისტრაციული და სასამართლო გადაწყვეტილებების საშუალებით.
- სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ, მიიღონ ყველა შესაბამისი ზომა როგორც

ქვეყნის შიგნით, ასევე სხვა სახელმწიფოებთან თანამშრომლობისას იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ყოველ ბავშვს ეძლეოდეს მოქალაქეობა დაბადებისთანავე. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო სამართლის თანახმად, დაქორწინებული მშობლების შვილები, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვები და მოქალაქეობის არმქონე მშობლების შვილები - ყველა უნდა სარგებლობდეს მოქალაქეობის თანაბარი უფლებით.

- გათხოვილ ქალთა მოქალაქეობის შესახებ 1957 წლის კონვენცია და ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ 1979 წლის კონვენცია მიზნად ისახავენ მოქალაქეობის შექმნის, შეცვლის და შენარჩუნებისას ქალისა და მამაკაცისათვის თანაბარი უფლებების მინიჭებას. კონვენციების პრინციპების შესაბამისად, ქმრის მოქალაქეობრივი სტატუსი არ იწვევს ცოლის მოქალაქეობის ავტომატურ შეცვლას, არ აქცევს მას მოქალაქეობის არმქონე პირად და არ აიძულებს მას ქმრის მოქალაქეობის მიღებას.

მოქალაქეობის ჩამორთმევა ან უარი მოქალაქეობაზე

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია ადგენს, რომ დაუშვებელია ვინმესთვის მოქალაქეობის იძულებით ჩამორთმევა. 1961 წლის კონვენცია და ევროპული 1997 წლის კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ მკაცრად ზღუდავენ სახელმწიფოთა ინიციატივას მოქალაქეობის ჩამორთმევის თაობაზე. მოქალაქეობის ამგვარ დაკარგვას თან უნდა ახლდეს სრული პროცედურული გარანტიები და არ უნდა გადაიზარდოს მოქალაქეობის უქონლობაში.

დენაციონალიზაცია მაშინ იჩენს თავს, როდესაც სახელმწიფო მოქალაქეს ართმევს მოქალაქეობას, რითაც ახორციელებს დისკრიმინაციულ პრაქტიკას. რასაც, ჩვეულებრივ, ქვეყნიდან პირის გაძევება სდევს თან.

ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად:

- საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპის თანახმად, არცერთ პირს არ ჩამოერთმევა მოქალაქეობა, თუ ეს მოქალაქეობის უქონლობას გამოიწვევს.
- 1961 წლის კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირებაზე ამ პრინციპთან დაკავშირებით ითვალისწინებს შემდეგ გამონაკლისებს:
 - მცდარი მეთოდებით ან გაყალბების შედეგად მიღებული მოქალაქეობა;
 - საზღვარგარეთ ცხოვრების გამო მოქალაქეობის დაკარგვა (იხილეთ ზემოთ);
 - ქმედებები, რომლებიც არ შეესაბამება სახელმწიფოსადმი ერთგულების ვალდებულებებს ან მიმართულია სხვა სახელმწიფოსათვის სამსახურის გასანეგად, არღვევს სპეციალურ აკრძალვას ან პიროვნული დამოკიდებულებით სერიოზულ ზიანს აყენებს სახელმწიფოს სასიცოცხლო მნიშვნელობის ინტერესებს (მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს საკითხები მითითებული იყო კანონში კონვენციის ხელმოწერის დროისათვის);
 - ფიცი ან ფორმალური განცხადება სხვა სახელმწიფოსადმი ერთგულებაზე, ან უარი მოცემულ სახელმწიფოსადმი ერთგულებაზე (მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს საკითხი მითითებული იყო კანონში კონვენციის ხელმოწერის დროისათვის).

1961 წლის კონვენციის წევრი სახელმწიფოებს შეუძლიათ ჩამოართვან პირს მოქალაქეობა ზემოთ აღნიშნული მიზეზების საფუძველზე, თუ ეს კონკრეტულად მი-

თითებულია კონვენციის ხელმოწერის, რატიფიკაციის ან მასთან შეერთების დროს, ან თუ კანონის თანახმად უზრუნველყოფილია სრული პროცედურული გარანტიებით, როგორცაა სამართლიანი სასამართლოს უფლება. ნევრ სახელმწიფოს არ შეუძლია პირს ან პირთა ჯგუფს ჩამოართვას მოქალაქეობა რასობრივი, ეთნიკური, რელიგიური და პოლიტიკური ნიშნით.

- ევროპული 1997 წლის კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ კიდევ უფრო ზღუდავს სახელმწიფოთა უფლებამოსილებას, როდესაც საქმე პირებისათვის მოქალაქეობის ჩამორთმევას შეეხება, თუ ეს იწვევს მოქალაქეობის უქონლობას. ამ კონვენციის თანახმად, მოქალაქეობის ჩამორთმევა გამართლებულია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც მოქალაქეობის მიღება განხორციელდა მცდარი საშუალებებით ან გაყალბებით. თუმცა, თუ მოქალაქეობის ჩამორთმევა მოქალაქეობის უქონლობას არ იწვევს, სახელმწიფოს შეუძლია მოქალაქეობა ჩამოართვას მოქალაქეს შემდეგი მიზეზების საფუძველზე:
 - სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის ნებაყოფლობით მიღება;
 - სხვა ქვეყნის სამხედრო ძალებში ნებაყოფლობითი სამსახური;
 - სახელმწიფოს არსებითი ინტერესებისთვის სერიოზული ზიანის მიყენება;
 - მუდმივად საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქის მოცემულ სახელმწიფოსთან უტყუარი კავშირის არ ასებობა;
 - ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული იმ წინაპირობების შეუსრულებლობა, რომლებსაც სახელმწიფოს მოქალაქეობის ავტომატურ მიღებაში მიეყვანება (ვრცელდება მხოლოდ არასრულწლოვანებზე); ან
 - შვილად აყვანილი ბავშვის მიერ ერთ-ერთი ან ორივე უცხო ქვეყნის მოქალაქე მშვილებელის მოქალაქეობის მიღება ან ფლობა.

მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის გაეროს კონვენციის პირითადი დეკლარაცია

მოქალაქეობის მინიჭების შესახებ (1-ლი, მე-2, მე-3 და მე-4 მუხლები)

მოქალაქეობა მიენიჭება იმ პირს, ვინც სხვა შემთხვევაში მოქალაქეობის არმქონე პირი იქნებოდა და რომელსაც აქვს ეფექტური კავშირი სახელმწიფოსთან დაბადებით ან წარმოშობით. მოქალაქეობა ენიჭება:

- კანონის მოქმედებით, ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებულ პირს დაბადებისთანავე;
- კანონის მოქმედებით დადგენილ ასაკში ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებულ პირს, ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად;
- ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებული პირის მიერ განაცხადის წარდგენის შემთხვევაში (განაცხადის შეტანა შესაძლებელია, თუ არსებობს ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთი ან ერთზე მეტი პირობა: დაცულია განაცხადის წარდგენისათვის დადგენილი ვადები, დაკმაყოფილებულია მოთხოვნები საცხოვრებელი ადგილის მიმართ, კანონით გათვალისწინებულ გარკვეულ სისხლის სამართლის დანაშაულებზე ნასამართლეობის უქონლობა და/ან მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ პირი ყოველთვის იყო მოქალაქეობის არმქონე);
- დაბადებისთანავე კანონიერ შვილს, რომლის დედასაც აქვს იმ სახელმწიფოს მოქალაქეობა, სადაც დაიბადა ბავშვი;

- მემკვიდრეობით, პირს, რომელიც ვერ მიიღებს იმ წევრ სახელმწიფოს მოქალაქეობას, რომლის ტერიტორიაზეც ის დაიბადა, ასაკის ან საცხოვრებელი ადგილის მიმართ წამოყენებული მოთხოვნების გამო (განაცხადის შეტანა შესაძლებელია, თუ არსებობს ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთი ან ერთზე მეტი პირობა: დაცულია განაცხადის წარდგენისათვის დადგენილი ვადები, დაკმაყოფილებულია მოთხოვნები საცხოვრებელი ადგილის მიმართ და/ან მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ პირი ყოველთვის იყო მოქალაქეობის არმქონე);
- წევრ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ნაპოვნ ბავშვებს;
- მოქმედი კანონის თანახმად, პირის დაბადებისთანავე (დაბადების ადგილის მიუხედავად), თუ ერთ-ერთ მშობელი წევრი სახელმწიფოს მოქალაქე იყო ბავშვის დაბადების მომენტში;
- ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, იმ პირის მიერ განაცხადის წარდგენის შემთხვევაში, რომელიც თუმცა არ არის დაბადებული მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, მაგრამ დაბადების დროისათვის მისი ერთ-ერთი მშობელი წევრი სახელმწიფოს მოქალაქე იყო (განაცხადის შეტანა შესაძლებელია, თუ არსებობს ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთი ან ერთზე მეტი პირობა: დაცულია განაცხადის წარდგენისათვის დადგენილი ვადები, დაკმაყოფილებულია მოთხოვნები საცხოვრებელი ადგილის მიმართ, ეროვნული უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულზე ნასამართლეობის უქონლობა და/ან მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ პირი ყოველთვის იყო მოქალაქეობის არმქონე).

მოქალაქეობის დაკარგვისა და მოქალაქეობაზე უარის თქმის თაობაზე (მე-5, მე-6 და მე-7 მუხლები)

მოქალაქეობის დაკარგვა ან მასზე უარის თქმა უნდა ეფუძნებოდეს ან სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის ფლობას, ან სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის მიღების გარანტიას.

გამონაკლისის დაშვება შესაძლებელია მხოლოდ ნატურალიზირებული პირის შემთხვევაში, რომელიც მიუხედავად იმისა, რომ იცის ყველა ფორმალური პროცედურისა და დროში შეზღუდვის შესახებ, ცხოვრობს საზღვარგარეთ წლების მანძილზე და არ გამოხატავს მოქალაქეობის შენარჩუნების სურვილს. ამ შემთხვევაში ნატურალიზირებული პირი გახლავთ ის, ვინც მიიღო მოქალაქეობა მონაწილე სახელმწიფოსადმი განაცხადის წარდგენის საფუძველზე და ამ სახელმწიფოს შეეძლო უარი ეთქვა განაცხადის დაკმაყოფილებაზე. მოქალაქეობის დაკარგვა შესაძლოა განხორციელდეს მხოლოდ კანონმდებლობის შესაბამისად, რასაც თან ახლავს სრული პროცესუალური გარანტიები, როგორცაა სამართლიანი სასამართლოს ან სხვა დამოუკიდებელი ორგანოს მიერ საქმის განხილვის უფლება.

მოქალაქეობის ჩამორთმევა (მე-8 და მე-9 მუხლები)

არცერთ პირს არ ჩამორთმევა მოქალაქეობა, თუ ეს მოქალაქეობის უქონლობას წარმოშობს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც:

- მოქალაქეობა მიღებულია მცდარი მეთოდებით ან გაყალბების შედეგად;
- პირს ჩადენილი აქვს ქმედებები, რომლებიც არ შეესაბამება ერთგულების ვალდებულებებს ან პიროვნული დამოკიდებულებით სერიოზულ ზიანს აყენებს სახელმწიფოს სასიცოცხლო მნიშვნელობის ინტერესებს (მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს საკითხები მითითებული იყო კანონებში კონვენციაზე ხელმოწერის დროს); ან
- პირს დადებული აქვს ფიცი ან შევსებული აქვს ფორმალური დეკლარაცია

სხვა სახელმწიფოსადმი ერთგულებაზე, ან უარი აქვს ნათქვამი მონაწილე სახელმწიფოს ერთგულებაზე.

- ნატურალიზირებული პირი, რომელსაც დაკარგული აქვს ფაქტობრივი კავშირი მონაწილე სახელმწიფოსთან და შეტყობინების მიუხედავად, ვერ შეძლო გამოეხატა მოქალაქეობის შენარჩუნების სურვილი.

კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ ჩამოართვან პირს მოქალაქეობა ზემოთ აღნიშნული მიზეზების საფუძველზე, თუ ეს კონკრეტულად მითითებულია კონვენციაზე ხელმოწერის, რატიფიკაციის ან მასთან შეერთების დროს ან თუ კანონის თანახმად მინიჭებულია სრული პროცედურული გარანტიები, როგორცაა სამართლიანი სასამართლოს უფლება. მონაწილე სახელმწიფოს არ შეუძლია პირს ან პირთა ჯგუფს ჩამოართვას მოქალაქეობა რასობრივი, ეთნიკური, რელიგიური და პოლიტიკური ნიშნით.

ტერიტორიის დათმობაზე (მუხლი მე-10)

ხელშეკრულებებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ არ წარმოიშვას მოქალაქეობის უქონლობა ტერიტორიის დათმობის მიზეზით. ხელმოწერილი ხელშეკრულების არარსებობის შემთხვევაში შესაბამისი სახელმწიფო(ები) მოქალაქეობას აძლევს იმ პირებს, რომლებიც სხვა შემთხვევაში მოქალაქეობის არმქონე პირები იქნებოდნენ ტერიტორიის დათმობის ან მიღების შედეგად.

საერთაშორისო სააგენტოზე (მუხლი მე-11)

კონვენცია მოუწოდებს გაეროს ფარგლებში ისეთი ორგანოს დაარსებისკენ, რომელსაც განაცხადით მიმართავს ის პირი, რომელიც საკუთარ თავს უფლებამოსილად მიიჩნევს მიიღოს კონვენციით გათვალისწინებული შეღავათები და დახმარება. აღნიშნულმა ორგანომ

შემდგომ ეს განაცხადება უნდა გადასცეს განსახილველად ხელისუფლების შესაბამის ორგანოებს. გენერალურმა ასამბლეამ ეს პასუხისმგებლობა **გლუკს** დააკისრა.

დავების მოგვარება (მუხლი მე-14)

მონაწილე სახელმწიფოებს შორის კონვენციის ინტერპრეტაციასა და ცხოვრებაში გატარებასთან დაკავშირებით წამოჭრილი დავები, რომელთა გადაჭრაც ვერ მოხერხდა სხვა საშუალებებით, გაეზავნება საერთაშორისო სასამართლოს დავის მონაწილე რომელიმე მხარის მოთხოვნის საფუძველზე.

საბოლოო აქტი

საბოლოო აქტი იძლევა რეკომენდაციას, რომ *დე ფაქტო* მოქალაქეობის არმქონე პირებზე შეძლებისდაგვარად გავრცელდეს იგივე უფლებები, რომლებიც ვრცელდება *დე იურე* მოქალაქეობის არმქონე პირებზე, რათა საშუალება მიეცეთ მათ, მიიღონ ფაქტობრივი მოქალაქეობა.

გლუკი მოქალაქეობის არქონასთან დაკავშირებულ საკითხებში 1950 წლიდან, ანუ ფუნქციონირების დანყებისთანავე ჩაერთო. ორგანიზაციას გაეროსგან მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება, დაიცავს ლტოლვილები და დაეხმაროს მათ პრობლემების გადაჭრაში. ბევრი ლტოლვილი, რომელთაც აღნიშნული ორგანიზაცია წლების მანძილზე უწევდა დახმარებას, მოქალაქეობის არმქონე პირი გახლდათ. მართლაც, ბოლო რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე ახლო კავშირი დამყარდა სახელმწიფო დაცვის დაკარგვას ან მასზე უარსა და მოქალაქეობის დაკარგვას ან მასზე უარს შორის. ახლა უკვე ზოგადად გასაგებია, რომ მოქმედი მოქალაქეობის ფლობა და იმ უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობა, რაც მოქალაქეობაში იგულისხმება, ეხმარება პირს იძულებითი გადასახლების თავიდან აცილებაში.

როგორ ჩაერთო გლუკი მოქალაქეობის უქონლობის საკითხებში?

წლების მანძილზე გლუკის როლი მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირებისა და მათთვის დახმარების აღმოჩენის საქმეში ორგანიზაციის გაფართოებასთან ერთად კიდევ უფრო გაიზარდა. მოქალაქეობის უქონლობის სფეროში გლუკის საქმიანობა ხორციელდება საერთაშორისო ხელშეკრულებების, გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუციებისა და ორგანიზაციის მრჩეველთა ორგანოს - უმაღლესი კომისრის პროგრამის აღმასრულებელი კომიტეტის (ExCom) რეკომენდაციების საფუძველზე.

არ არსებობს დადგენილება პასუხისმგებელი ორგანოს შექმნის შესახებ, რომელიც უზრუნველყოფდა მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის კონვენციის იმპლემენტაციაზე მეთვალყურეობას. თუმცა, **მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციის მე-11 მუხლი** მოითხოვს შეიქმნას „ორგანო, რომელსაც შეუძლია მიმართოს პირმა, რომელიც ითხოვს ამ კონვენციის საფუძველზე რაიმე უპირატესობით სარგებლობას, რათა ამ ორგანომ გადასინჯოს მისი მოთხოვნა ან აღმოუჩინოს დახმარება მისი ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოში წარდგენის საშუალებით“. როდესაც 1975 წელს კონვენცია შევიდა ძალაში, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ გლუკს დააკისრა აღნიშნული ორგანოს როლი. ორგანიზაციის პასუხისმგებლობა კიდევ უფრო გამყარდა მოგვიანებით მიღებული რეზოლუციებით.

1995 წელს უმაღლესი კომისრის პროგრამის აღმასრულებელმა კომიტეტმა ყოვლისმომცველი დირექტივები მიიღო მოქალაქეობის უქონლობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე: დასკვნა მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილების და აღმოფხვრის და მოქალაქეობის არმქონე პირთა დაცვის შესახებ (დასკვნა № 78). (აღმასრულებელი კომიტეტი შედგება სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენლებისაგან – 2006 წლის 25 სექტემბრისთვის არსებული მონაცემებით 70 წევრი ქვეყანაა – რომელსაც ირჩევს ECOSOC-ი ამ სახელმწიფოების მიერ ლტოლვილთა პრობლემების მოგვარების მიმართ გამოჩენილი ინტერესის საფუძველზე. აღმასრულებელი კომიტეტის 1995 წლის დასკვნა მოქალაქეობის არქონის შესახებ „მოუწოდებს გლუკს, კვლავაც გააგრძელოს მუშაობა მოქალაქეობის არმქონე პირთა ინტერესების დასაცავად“ და „თხოვნით მიმართავს გლუკს, მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის და მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების შესახებ

1961 წლის კონვენციებთან შეერთებას შეუწყოს ხელი.” აღმასრულებელი კომიტეტის რეზოლუცია ასევე სთხოვს გლუკს, „აქტიურად შეუწყოს ხელი მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილებასა და აღმოფხვრას ინფორმაციის გავრცელებით და ასევე თანამშრომელთა და მთავრობის წარმომადგენელი ოფიციალური პირებისათვის ტრენინგების ჩატარებით; და ასევე სხვა დაინტერესებულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გაღრმავებით“.

1996 წელს **გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ** მიიღო რეზოლუცია (A/RES/50/152), რომელიც ასევე მოუწოდებს უმაღლეს კომისარს, კვლავაც გააგრძელოს საქმიანობა მოქალაქეობის არმქონე პირთა სასარგებლოდ და აქტიური პოპულარიზაცია გაუწიოს 1954 და 1961 წლების კონვენციებთან შეერთებასა და იმპლემენტაციას.

რეზოლუცია ასევე ავალებს გლუკ-ს, „უზრუნველყოს დაინტერესებული სახელმწიფოები შესაბამისი ტექნიკური და საკონსულტაციო მომსახურებით, რაც დაკავშირებული იქნება ეროვნული კანონმდებლობის მომზადებასა და დანერგვასთან.“

იმავე რეზოლუციაში გენერალური ასამბლეა „მოუწოდებს სახელმწიფოებს, მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების მიზნით, მიიღონ მოქალაქეობის შესახებ ისეთი კანონმდებლობა, რომელიც შესაბამისობაში იქნება საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებთან, კერძოდ, არ დაუშვებს მოქალაქეობის უკანონო ჩამორთმევასა და ისეთი პირობების შექმნას, როდესაც პირს მიეცემა მოქალაქეობაზე უარის თქმის უფლება, მაშინ როდესაც, მას ჯერ არ ექნება სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეობა. კანონმდებლობა იმავდროულად უნდა აღიარებდეს სახელმწიფოს უფლებას, დაადგინოს კანონები მოქალაქეობის მიღების, მასზე უარის თქმისა და მოქალაქეობის დაკარგვის რეგულირების შესახებ.“

სამართლებრივი დაცვის პროგრამაში, რომელიც დაამტკიცა გლუკის აღმასრულებელმა კომიტეტმა (დასკვნა № 92 [LIII] a) და 2002 წელს მოინონა გენერალურმა ასამბლეამ, მოქალაქეობის უქონლობა აღიარებულია გადასახლებისა და ლტოლვილთა ნაკადების წარმოშობის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზად. სამართლებრივი დაცვის პროგრამა – საერთაშორისო დაცვის შესახებ გლუკის მსოფლიო კონსულტაციების კულმინაცია – შედგება მიღწევების, მიზნებისა და ქმედებათა ჩამონათვალისგან, რომელიც კიდევ უფრო აძლიერებს ლტოლვილთა საერთაშორისო დაცვას. იგი აღწერს სახელმწიფოების, მთავრობათაშორისი ორგანიზაციების, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ლტოლვილების ინტერესებისა და რეკომენდაციების ფართო სპექტრს და ასრულებს სახელმძღვანელო როლს კონკრეტული ქმედებისათვის. მოქალაქეობის უქონლობის საკითხების მოგვარება აღიარებულია იძულებითი გადაადგილების თავიდან აცილების და მოქალაქეობის უფლების უზრუნველყოფის საშუალებად.

მეტისმეტად დიდი იყო რაოდენობა მოქალაქეობის არმქონე პირებისა, რომელთა საქმეები წლების მანძილზე მოუგვარებელი რჩებოდა. ამით შეშფოთებულმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა 2004 წელს მოუწოდა გლუკს, უფრო აქტიურად ემუშავა შესაბამის სახელმწიფოებთან, რათა არსებული ვითარებიდან გამოსავალი ეპოვნათ. აღმასრულებელმა კომიტეტმა ასევე დაადასტურა გლუკის მიერ სახელმწიფოებისათვის ტექნიკური და ქმედითი დახმარების აღმოჩენის საჭიროება.

ბოლო ხანებში ადამიანის უფლებებისა და მოქალაქეობის იძულებითი ჩამორთმევის შესახებ 2005 წლის რეზოლუციაში (E/CN.4/2005/L.58) გაეროს ადამიანის უფლებათა კომისიამ მოუწოდა გლუკს, კვლავაც გაეგრძელებინა ინფორმაციის შეგროვება ამ საკითხთან დაკავშირებით და მოეგვარებინა მოქალაქეობის იძულებითი ჩამორთმევის პრობლემა როგორც საკუთარ ანგარიშებში, ასევე ამ სფეროში მიმდინარე საქმიანობაში.

რას აკეთებს გლუკი მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემასთან დაკავშირებით?

გლუკი დახმარებას უწევს მთავრობებს მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის შედგენასა და დანერგვაში და ასევე ატარებს ტრენინგებს მთავრობის წრემომადგენელი ოფიციალური პირებისათვის. 2003 – 2005 წლებში გლუკმა იმუშავა 40-ზე მეტ სახელმწიფოსთან და დაეხმარა მათ მოქალაქეობის შესახებ ახალი კანონების შემუშავებასა და ძველი კანონმდებლობის გადახედვაში. გლუკმა შესთავაზა საკუთარი კომენტარები ეროვნული კანონმდებლობის შესახებ საკონსტიტუციო დებულებებთან დაკავშირებით იმ სახელმწიფოებს, რომლებშიც მოსახლეობის დიდი ნაწილი ან მოქალაქეობის არმქონე პირია ან მათი მოქალაქეობა გაურკვეველია.

გლუკი მუშაობს პარლამენტებთან, რათა დარწმუნებული იყოს, რომ მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობა არ გამოიწვევს ხალხთა გადაადგილებას და არ შეიცავს დებულებებს, რომელთაც შესაძლოა მოქალაქეობის უქონლობა წარმოშვან (იხილეთ მე-4 დანართი, რომელშიც მოცემულია გლუკის ოფისების მისამართები მსოფლიო მასშტაბით).

როგორც დაგეგმილი იყო სამართლებრივი დაცვის პროგრამაში, გლუკმა ჩაატარა პირველი გლობალური კვლევა გაეროს წევრი სახელმწიფოების მიერ მოქალაქეობის არქონის შესამცირებლისა და მოქალაქეობის არმქონე პირების დაცვასთან დაკავშირებული საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად გადადგმული ნაბიჯების შესახებ. გაირკვა, რომ მსოფლიოს არც ერთი რეგიონი არ არის თავისუფალი მოქალაქეობის არქონის პრობლემისაგან და რომ კვლავ აღინიშნება სერიოზული საკანონმდებლო და პოლიტიკური დარღვევები, როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ დონეზე. 74 სახელმწიფოს მიერ მონოდედებული პასუხების ანალიზის საფუძველზე გლუკმა შეიმუშავა რეკომენდაციათა სრულყოფილი პაკეტი.

გლუკი მხარს უჭერდა მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ კამპანიებს, როდესაც სახელმწიფოები უფლებას აძლევდნენ მოქალაქეობის არმქონე პირებს, მიეღოთ იმ ქვეყნის მოქალაქეობა, სადაც ისინი დიდ ხნით მუდმივად ცხოვრობდნენ.

გლუკი უშუალოდ ეხმარება მოქალაქეობის არმქონე პირებსა და პირთა ჯგუფებს შესაბამის ქვეყნებთან კონსულტაციებით. ორგანიზაცია მოუწოდებს სახელმწიფოებს განსაზღვრონ შესაბამისი პირის სამართლებრივი სტატუსი და ასევე ხელს უწყობს კანონიერი კავშირების აღიარებას პირისა და სახელმწიფოს შორის, იმ შემთხვევებში, როდესაც პირი სხვა შემთხვევაში მოქალაქეობის არმქონე იქნება.

მოქალაქეობის სტატუსის დადგენის მოლოდინში მოქალაქეობის არმქონე პირებს უფლება აქვთ ისარგებლონ მინიმალური უფლებებით ქვეყნებში, სადაც ისინი ცხოვრობენ. გლუკი მხარს უჭერს მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის კონვენციის დანერგვას, რომელიც უზრუნველყოფს მინიმალურ უფლებამოვალუბრათა პაკეტს მოქალაქეობის არმქონე პირებისათვის და ასევე ეხმარება სახელმწიფოებს მოქალაქეობის არმქონე პირების დაცვისა და დახმარების პროგრამების განხორციელებაში საჭიროებიდან და რესურსების ხელმისაწვდომობიდან გამომდინარე.

სხვა რომელი ორგანიზაციები მუშაობენ გლუკთან ერთად მოქალაქეობის უქონლობასთან დაკავშირებული პრობლემების მოსაგვარებლად?

გაეროს ძირითადი სააგენტოები, რომლებიც გლუკთან თანამშრომლობენ მოქალაქეობის უქონლობასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარების საქმეში, გახლავთ:

ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის სამსახური, გაეროს ბავშვთა დაცვის ფონდი (UNICEF) და გაეროს ქალთა ფონდი (UNIFEM). მოქალაქეობის უქონლობის გაჭიანურებული პრობლემების მოსაგვარებლად გლუკი ასევე პერიოდულად მუშაობს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციასთან (ILO), გაეროს განვითარების ფონდთან (UNDP), მსოფლიო სასურსათო პროგრამასთან (WFP) და საერთო ძალებით ახორციელებენ დასახლების, განათლების ან საშემოსავლო პროგრამებს, რათა დახმარება გაუწიონ საზოგადოების იზოლირებული წევრების ინტეგრაციას ან რეინტეგრაციას ადგილობრივ საზოგადოებაში.

გაეროს ზემოხსენებულ ორგანიზაციათა გარდა, გლუკი მჭიდროდ თანამშრომლობს გაეროს შესაბამისი ორგანოების მექანიზმებთან, რომლებიც უზრუნველყოფენ მოქალაქეობის უფლებას. მათ შორის არიან ადამიანის უფლების, ბავშვთა უფლებების, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრისა და ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტები.

გლუკი თანამშრომლობს რეგიონულ ორგანოებთან, როგორებიცაა ევროსაბჭო, ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია, ამერიკის სახელმწიფოთა ორგანიზაცია, აფრიკის კავშირი, არაბეთის ქვეყნების ლიგა, ისლამური კონფერენციის ორგანიზაცია. გლუკი მონაწილეობას იღებს ევროსაბჭოს კომიტეტში მოქალაქეობის საკითხებზე, რომელიც ამუშავებს სტანდარტების დამწესებელ ისეთ ინსტრუმენტებს, როგორებიცაა ევროპული კონვენცია მოქალაქეობის შესახებ და ოქმის პროექტი სახელმწიფოთა სამართალმემკვიდრეობასთან დაკავშირებით მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან ასაცილებლად.

არასამთავრობო ორგანიზაციები მჭიდროდ თანამშრომლობენ გლუკთან ამ სფეროში, როგორც გლუკის პროგრამებისა და მისი საქმიანობას განვითარების მხარდამჭერები. 2005 წელს გლუკმა ხელი მოაწერა ქვე-შეთანხმებებს 770 პარტნიორთან, აქედან 578 არასამთავრობო ორგანიზაციაა, რომლებიც 424 ეროვნულ არასამთავრობო ორგანიზაციას შეიცავენ.

გლუკი მჭიდროდ თანამშრომლობს **საპარლამენტაშორისო კავშირთან (IPU)**, რათა აამაღლოს პარლამენტართა ინფორმირებულობის დონე მოქალაქეობის უქონლობასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ნორმების თაობაზე, გააცნოს მათ არსებულ რეკომენდაციათა სიმრავლე და ის საუკეთესო პრაქტიკა, რითაც შესაძლებელია მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილება. ორგანიზაცია მოუწოდებს პარლამენტარებს, მიიღონ კანონმდებლობა მოქალაქეობის შესახებ, რაც ხელს შეუწყობს მოქალაქეობის უქონლობის აღმოფხვრასა და უზრუნველყოფს მოქალაქეობის უფლებას მოქალაქეობა-ჩამორთმეული პირებისათვის; ამასთან, დაეხმარება იმის უზრუნველყოფაში, რომ ხელშეკრულებები, რომლებიც მრავალმოქალაქეობას შეეხება, უნებლიეთ არ აღმოჩნდეს მოქალაქეობის უქონლობის მიზეზი.

წარმატებული გამოცდილება: შრი ლანკა

მსოფლიოში ცნობილი შრი ლანკის ჩაის მწარმოებელთა უმეტესი ნაწილი ინდური წარმოშობისაა. ისინი ოფიციალურად იწოდებიან, როგორც „ახალი ინდური წარმოშობის თამილები“ ან, როგორც მათ ჩვეულებრივ მოიხსენიებენ, „ქვეყნისმიდა თამილები“ – ეს მუშახელი ცვილონზე ბრიტანული ადმინისტრაციის მიერ ინდოეთიდან ჩამოყვანილი პირების შთამომავალი არიან. ბრიტანელები კუნძულს 1815–1984 წლებში მართავდნენ. 1948 წლიდან შრი ლანკამ დამოუკიდებლობა მოიპოვა. 1948 წლამდე სხვადასხვა ინდო-შრილანკურმა შეთანხმებებმა განსაზღვრეს ამ მუშახელის სამართლებრივი სტატუსი. ზოგიერთ ქვეყნისმიდა თამილს მიენიჭა ერთი ან მეორე სახელმწიფოს მოქალაქეობა კანონის ან ორმხრივი შეთანხმებების საფუძველზე. თუმცა ბევრი მაინც მოქალაქეობის გარეშე რჩებოდა და, აქედან

გამომდინარე, არ გააჩნდა ძირითადი უფლებები; ზოგიერთ მათგანს შრი ლანკის ან ინდოეთის მოქალაქეობის მიღების პროცესში მონაწილეობის მიღების უფლებაც კი არ ჰქონდა.

1982 წელს ინდოეთის მთავრობამ შრი ლანკის მთავრობას აცნობა, რომ ვადის გასვლის გამო მას აღარ მიაჩნდა მოქმედად ის ხელშეკრულებები, რომლებიც ქვეყნის შიდა თამილებთან დაკავშირებით იყო დადებული. ამის შედეგად, ამ დროიდან ნებისმიერ მოქალაქეობის არმქონე თამილს აღარ ჰქონდა საშუალება მიეღო მოქალაქეობა.

ციელონის მუშათა კონგრესი, პროფკავშირი და პოლიტიკური პარტია წლების მანძილზე იცავდა ქვეყნის შიდა თამილების უფლებებს. პასუხად შრი ლანკის პარლამენტმა შეიმუშავა და 2003 წელს ერთხმად დაამტკიცა „ინდური წარმოშობის პირებისათვის მოქალაქეობის მინიჭების აქტი“. აქტი ავტომატურად ანიჭებს მოქალაქეობას ინდური წარმოშობის ნებისმიერ პირს, რომელიც:

- 1964 წლის 30 ოქტომბრიდან შრი ლანკის მუდმივ მაცხოვრებელია ან
- ცხოვრობს შრი ლანკაში და არის 1964 წლის 30 ოქტომბრიდან შრი ლანკაში მუდმივად მცხოვრები პირის მემკვიდრე.

აქტის მიღების შემდეგ გენერალური კომისრის სამსახურმა, გლუკმა და ციელონის მუშათა კონგრესმა დაიწყეს ინფორმაციის გავრცელება ახალი კანონმდებლობის შესახებ. თამილურმა, ინგლისურმა და სინჰალურმა მედიის საშუალებებმა არაერთხელ გაავრცელა ინფორმაცია საგაზეთო სტატიების, რადიოგადაცემების და ტელევიზიის საშუალებით კანონმდებლობასთან დაკავშირებით და ასევე იმის შესახებ, თუ სად და როგორ უნდა მოხდეს მოქალაქეობაზე განაცხადების შეტანა.

შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და იმიგრაციის დეპარტამენტის კონტროლის პალატის მიერ შედგენილი ადმინისტრაციული პროცედურები მარტივია, ლაკონიური და სამართლიანი. მოქალაქეობის არმქონე პირებისთვის დადგინდა ორი სხვადასხვა ტიპის პროცედურა:

- დე ფაქტო მოქალაქეობის არმქონე პირებს, რომელნიც ინდოეთის 1982 წლის დეკლარაციის შემდეგ ვადაგასულ ჩვეულებრივ ინდურ პასპორტებს ფლობენ, სთხოვენ გამოხატონ საკუთარი სურვილი შრი ლანკის მოქალაქეობის ნებაყოფლობით მიღების შესახებ. ამას, როგორც წესი, ოჯახის თავი წყვეტს. ამ სურვილის გამოხატველი დოკუმენტი საიმიგრაციო სამსახურმა ორმაგი ხელმოწერით უნდა დაადასტუროს. დასტურის შემთხვევაში ოჯახის ყველა წევრს ენიჭება მოქალაქეობა.
- დე იურე მოქალაქეობის არმქონე პირებს არ მოეთხოვებათ წერილობითი განცხადების წარდგენა, თუმცა მათ მოუწოდებენ ხელი მოაწერონ სპეციალურ განცხადებას, რომლის ძალითაც, ხელისუფლების წარმომადგენლის მიერ ხელმოწერის შემდეგ, გადავიღდება პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების მიღება.

ორივე პროცედურა უფასოა და განცხადების წარდგენისთვის რაიმე შემზღვეველი ვადა არ არსებობს.

2003 წლის დეკემბერში გლუკმა და ციელონის მუშათა კონგრესმა მოაწყვეს ერთდღიანი სემინარი 500 მოხალისისათვის. მათ შემდგომში იმუშავეს 50 მოძრავ ცენტრში, რომლებმაც მოიცვეს ჩაის პლანტაციის რეგიონი, სადაც მოქალაქეობის არმქონე პირებმა შემოიტანეს განაცხადები მოქალაქეობაზე. მოხალისეებს ჩაუტარდათ ტრენინგი მოქალაქეობის უქონლობის შესახებ არსებულ ძირითად ფაქტებზე, 1948 წლის შემდეგ გამოცემულ შესაბამის კანონებზე, ასევე ახალ კანონმდებლობასა და მისი სარგებლიანობის კრიტერიუმებზე.

2003 წლის დეკემბერში 10 დღის მანძილზე ღებულობდა განაცხადებს მოქალაქეობაზე მობილურ ცენტრებში მყოფი პერსონალი. გლუკმა დააფინანსა კამპანია და თვითონ მეთვალყურეობდა მიმდინარე პროცესს, რათა დარწმუნებულიყო,

რომ განმცხადებლები ინფორმირებულები არიან და გადანყვეტილება მიიღეს ნებაყოფლობით. იმ თვის ბოლოს 190 000 ოჯახის უფროსმა მიიღო შრი ლანკის მოქალაქეობა. აქედან 80 000 მანამდე ფლობდა ინდურ პასპორტს, დანარჩენები კი დე იურე მოქალაქეობის არმქონე პირები იყვნენ.

2004 წლის ივლისში მოეწყო მეორე, შედარებით პატარა კამპანია ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთში. ამჯერად 2000-ზე მეტმა მოქალაქეობის არმქონე პირმა შეიტანა განაცხადი და მიიღო მოქალაქეობა. მას შემდეგ ქვეყნისშიდა თამილთა მხოლოდ მცირე რაოდენობამ მოახერხა მოქალაქეობაზე განაცხადის გაკეთება რაიონში მთავრობის ადგილობრივი წარმომადგენლის, ან დედაქალაქ კოლომბოში მდებარე საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, კანონიერებისა და წესრიგის სამინისტროს სამოქალაქო განყოფილების მეშვეობით.

ვინ აფინანსებს გლუკის საქმიანობას?

გლუკი გაეროს ერთ-ერთი იმ იშვიათ სააგენტოთაგანია, რომელიც თავისი საქმიანობის დასაფინანსებლად მთლიანად ეფუძნება ნებაყოფლობით შემოწირულობებს. გლუკის წლიური ბიუჯეტის დაახლოებით 2 პროცენტი მოდის გაეროს რეგულარულ ბიუჯეტში შესულ შემოწირულობებზე. დანარჩენი კი მთავრობების, ცალკეული პირების და კერძო სექტორის მიერ ნებაყოფლობით შემოწირულობებზე.

2006 წლის დასაწყისში 20,8 მილიონი ადამიანი იმყოფებოდა გლუკის მზრუნველობის ქვეშ და მისი ბიუჯეტი ამ წელს 1,4 მილიარდ აშშ დოლარს შეადგენდა.

1990-2005 წლებში გლუკმა საკუთარი დაფინანსების 88% მიიღო 10 სამთავრობო დონორისაგან. 2005 წელს მას კერძო სექტორიდან ჩაერიცხა 30,2 მილიონ აშშ დოლარზე მეტი, ძირითადად ევროპიდან, ავსტრალიიდან, იაპონიასა და აშშ-დან. არასამთავრობო ორგანიზაციებსაც შეაქვთ თავიანთი წვლილი გლუკის წლიური ბიუჯეტის შევსებაში, გლუკის ზოგიერთი პროგრამების მხარდასაჭერი საჯარო მიმართვეების მეშვეობით. უკანასკნელ წლებში გაიზარდა შემოწირულობები კერძო სექტორიდან და არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან. შეთანხმებული ძალისხმევების შედეგად ამალდა საზოგადოების ცნობიერებია დონე რადიოს, ტელევიზიის, პრესისა და მედიის სხვა საშუალებებით.

როგორ შეუქლიათ პარლამენტარებს დახმარება

პარლამენტარებს თავიანთი მდგომარეობის გამო განსაკუთრებული შესაძლებლობა გააჩნიათ, ხელი შეუწყონ მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების შემცირებას და იმის უზრუნველყოფას, რომ მოქალაქეობის არმქონე პირები, საერთაშორისო კანონმდებლობის შესაბამისად, სარგებლობდნენ მათთვის მინიჭებული უფლებებითა და ასრულებდნენ თავიანთ მოვალეობებს. ამის გაკეთება შესაძლებელია სხვადასხვა გზით: მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის გადახედვისა და იმის უზრუნველყოფით, რომ იგი შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სტანდარტებს; ასევე მოქალაქეობის არმქონე პირების შესახებ 1954 და 1961 წლების კონვენციებთან შეერთებით, მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირებისა და აღმოფხვრის მცდელობით და მოქალაქეობის არმქონე პირებთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებით.

რა უნდა გაითვალისწინონ პარლამენტარებმა მოქალაქეობის უქონლობის შესახებ კანონმდებლობის განხილვისას?

- გადახედონ შესაბამის საერთაშორისო ან რეგიონულ ხელშეკრულებებს, რომელთა ნევრიც არის სახელმწიფო. გადახედონ იმ ხელშეკრულებებს, კონვენციებსა და დეკლარაციებს, რომელსაც სახელმწიფო იყენებს ეროვნულ კანონმდებლობაში. ეს დაეხმარება მათ ადგილობრივი კანონმდებლობის ინტერპრეტაციაში.
- ვინაიდან ბევრი სახელმწიფო მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ დებულებებს ნერგავს სხვადასხვა სამართლებრივ დოკუმენტში, გადახედონ კონსტიტუციას, მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ კანონმდებლობას, განკარგულებებსა და ეროვნული კანონმდებლობის წყაროებს, რამაც შესაძლოა ნათელი მოჰფინოს სახელმწიფოს კანონმდებლობას და კანონმდებლობის ინტერპრეტაციას.
- გადახედონ ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებებს, რომლებიც მიღებულ იქნა სახელმწიფოთა სამართალმემკვიდრეობის შემთხვევებში.
- შიდა კანონმდებლობის გადახედვისას განსაზღვრონ, უზრუნველყოფს თუ არა სახელმწიფო უსაფრთხოების ზომების მიღებას და სისტემატურ გამოყენებას მოქალაქეობის უქონლობის წარმოშობის, მოქალაქეობის ჩამორთმევის, მასზე უარის თქმისა და დაკარგვის საშიშროების თავიდან ასაცილებლად.

ეროვნული კანონმდებლობის გადახედვისას, შეეცადეთ პასუხი გასცეთ შემდგომ შეკითხვებს:

მოქალაქეობის შიქინის შესახებ

- შეუძლიათ თუ არა ბავშვებს მიიღონ დედის მოქალაქეობა, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მამას არ გააჩნია მოქალაქეობა ან თუ ის არ არის წარმოდგენილი?
- რა ადმინისტრაციული პროცედურა არსებობს დაბადების რეგისტრირებისათვის? გამოიყენება თუ არა პრაქტიკაში? უზრუნველყოფს თუ არა სახელმწიფოს კანონმდებლობა მოქალაქეობაზე მოქალაქეობის მიღების შესაძლებლობას სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაბადებული პირებისათვის, რომლებიც სხვა შემთხვევაში

მოქალაქეობის არმქონე პირები იქნებოდნენ?

- ეხება თუ არა დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი მოქალაქეობის წესებს?
- სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს შექმნის შემთხვევაში, მიიღება თუ არა მხედველობაში უტყუარი და ეფექტური კავშირი პირსა და სახელმწიფოს შორის, პირის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი სამართალმემკვიდრე სახელმწიფოს წარმოშობის დროს, პირის ნება-სურვილი, პირის ტერიტორიული წარმოშობა წინამორბედი სახელმწიფოს მოქალაქისათვის მოქალაქეობის მინიჭების თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებისას?

მოქალაქეობის ღაპარბვის შესახებ

- უზრუნველყოფს თუ არა ქორწინების ან სხვა მიზეზით სოციალური სტატუსის შეცვლასთან დაკავშირებული დებულებები მოქალაქეობის უქონლობის თავიდან აცილების გარანტიას?
- როგორ ხდება მოქალაქეობის დაკარგვა? შესაძლებელია თუ არა მოქალაქეობის უქონლობის წინასწარ განჭვრეტა?
- ეფუძნება თუ არა მოქალაქეობზე უარი სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის მიღებას ან მიღების გარანტიას?
- უცხო ქვეყანაში ნატურალიზაციაზე განაცხადის შეტანა ცვლის თუ არა პირის მოქალაქეობრივ სტატუსს იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნულ პირს არ აქვს გარანტირებული სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის მიღება?
- იმ შემთხვევებში, როდესაც მოსალოდნელია მოქალაქეობის ჩამორთმევა, ნათლადა თუ არა განსაზღვრული მოქალაქეობის ჩამორთმევის მიზეზები? არსებობს თუ არა პროცედურული გარანტიები?

მოქალაქეობის აღდგენის შესახებ

- არის თუ არა მოქალაქეობის აღდგენა გაადვილებული სახელმწიფოს ტერიტორიაზე კანონიერად და მუდმივად მცხოვრები ყოფილი მოქალაქეებისათვის?
- შესაძლებელია თუ არა მოქალაქეობის აღდგენა იმ პირისათვის, რომელმაც დაკარგა მოქალაქეობა ქორწინების ან სხვა მიზეზით სტატუსის შეცვლის გამო? ამ შემთხვევაში მოხდება თუ არა მოქალაქეობის აღდგენა ავტომატურად თუ უნდა მოხდეს განაცხადის გაკეთება მოქალაქეობის უქონლობის პერიოდში? არსებობს თუ არა პროცედურული გარანტიები?

ნატურალიზაციის შესახებ

- თუ უცხოელი განაცხადს აკეთებს ნატურალიზაციაზე, მოეთხოვება თუ არა მას ყოფილ მოქალაქეობაზე ფორმალური უარის თქმის დამტკიცება? თუ საკმარისია გარანტია იმისა, რომ იგი ვათავისუფლდება ყოფილი მოქალაქეობისაგან ახალი მოქალაქეობის მიღებისთანავე?
- ნათლადა თუ არა განსაზღვრული ნატურალიზაციის პროცესი და ნატურალიზაციისათვის სავალდებულო მოთხოვნები?
- არსებობს თუ არა ადმინისტრაციული პრაქტიკა - მაგალითად, გაჭიანურებული

პროცედურები, გადაჭარბებული გადასახადები, ისეთი დოკუმენტების მოთხოვნა, რომელთა წარდგენაც განმცხადებელს არ შეუძლია და/ან განმცხადებლისათვის არახელსაყრელადაა შეზღუდული ვადები – რაც შეიძლება მოქალაქეობის უქონლობის მიზეზად იქცეს?

რატომ უნდა შეუერთდნენ სახელმწიფოები მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის და მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციებს ?

მოქალაქეობის არმქონე პირების შესახებ 1954 და 1961 წლების კონვენციებთან შეერთება ეროვნულ დონეზე:

- აძლიერებს ადამიანის უფლებათა და პიროვნების ღირსების დაცვას;
- ნათელყოფს უტყუარი და ეფექტური კავშირის აღიარებას პიროვნებებსა და სახელმწიფოს შორის;
- მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევაში აუმჯობესებს სტაბილურობის შეგრძნებას და მათი სტატუსის იურიდიულ დადასტურებას;
- ხელმისაწვდომს ხდის ეროვნულ დაცვას პირებისთვის როგორც მოვალეობების დაკისრების, ასევე უფლებების მინიჭების მხრივ; და
- ხელს უწყობს ეროვნულ ერთიანობას და სტაბილურობას.

მოქალაქეობის არმქონე პირებთან დაკავშირებული 1954 და 1961 წლების კონვენციებთან შეერთება საერთაშორისო დონეზე

- ნათლად გამოხატავს საერთაშორისო საზოგადოებასთან თანამშრომლობის სურვილს მოქალაქეობის არმქონე პირების რიცხვის შემცირებისა და აღმოფხვრის საკითხში.
- აძლიერებს საერთაშორისო აკრძალვებს ინდივიდუალური ან მასობრივი გაძევების წინააღმდეგ.
- აუმჯობესებს საერთაშორისო ურთიერთობებსა და სტაბილურობას.
- ნათლად გამოხატავს ვალდებულებას ადამიანის უფლებათა და ჰუმანიტარული სტანდარტების დაცვის მიმართ.
- ხელს უწყობს ხალხის გადაადგილების თავიდან აცილებას, მისი გამომწვევი მიზეზების აღმოფხვრის გზით.
- ხელს უწყობს საერთაშორისო სამართლის განვითარებას, რომელიც ეხება მოქალაქეობის მიღებას და მოქმედი მოქალაქეობის შენარჩუნებას
- დახმარებას უწევს გლუვს მოახდინოს საერთაშორისო დახმარების მობილიზება კონვენციების დებულებების დასაცავად; და
- ხელს უწყობს მოქალაქეობასთან დაკავშირებული დავების მოგვარებას.

როგორ უერთდება სახელმწიფო კონვენციას?

სახელმწიფოებს შეუძლიათ შეუერთდნენ 1954 და 1961 წლების კონვენციებს ნებისმიერ დროს გაეროს გენერალურ მდივანთან შეერთების დოკუმენტის წარდგენით. შეერთების დოკუმენტი ხელმოწერილი უნდა იყოს სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაურის ან საგარეო საქმეთა მინისტრის მიერ, ხოლო შემდეგ ქვეყნის წარმომად-

გენლის საშუალებით გადაიგზავნოს გაეროს სათაო ოფისში ნიუ იორკში. (შეერთების დოკუმენტის ნიმუშები მოცემულია მე-3 დანართში).

შეუძლია თუ არა სახელმწიფოს გააკეთოს დათქმა კონვენციაზე?

განსაკუთრებული პირობების გათვალისწინებით, რომლებიც შესაძლებელია გავრცელდეს ცალკეულ სახელმწიფოებზე რატიფიცირების ან შეერთების დროს, მონაწილე სახელმწიფოებს კონვენციებით მინიჭებული აქვთ უფლება კონვენციებში შემავალ რიგ დებულებებზე გააკეთონ დათქმები, გარდა იმ დებულებებისა, რომლებიც პირველი ნვერი სახელმწიფოების მიერ მიიჩნევა ფუნდამენტურად:

მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის კონვენცია: დათქმები დაუშვებელია შემდეგ მუხლებზე: 1-ლი (განსაზღვრება/გამომრიცხავი პირობები), მე-3 (დისკრიმინაციის აკრძალვა), მე-4 (რელიგიის თავისუფლება), მე-16 (1) (სასამართლოს უფლება) და 33-ე და 42-ე მუხლებამდე (დასკენითი დებულებები).

მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენცია: დათქმები დასაშვებია მხოლოდ შემდეგ მუხლებზე: მე-11 (სააგენტო), მე-14 (საერთაშორისო სასამართლოსადმი მიმართვა დავების გადასაწყვეტად), ან მე-15 (ტერიტორიები, რომელთა მიმართაც ვალდებულება აკისრია ხელშემკვერელ სახელმწიფოს).

თითოეული კონვენციისათვის დასაშვებია მხოლოდ შეზღუდული რაოდენობის დათქმების გაკეთება.

როგორ უზრუნველყოფენ პარლამენტარები კონვენციების ეფექტურ დანერგვას?

უნდა შეიცვალოს ან მიღებულ იქნას ახალი ეროვნული საკანონმდებლო ბაზა, რათა მოხდეს ორივე კონვენციის დებულებების ეფექტური დანერგვა. ცალკეული სახელმწიფოს სამართლებრივი ტრადიციებისა და რესურსების საერთაშორისო ვალდებულებებთან შესაბამისობაში მოყვანის უზრუნველყოფის მიზნით, გლუვს შეუძლია სახელმწიფოებს შესთავაზოს თავისი ექსპერტების რჩევები.

რა პრაქტიკული ნაბიჯების გადადგმა შეუძლიათ პარლამენტარებს, რათა წახალისონ მთავრობები, შეუერთდნენ კონვენციებს?

- უნდა დადგინდეს, არის თუ არა სახელმწიფო ერთ-ერთი ან ორივე კონვენციის წევრი.
- თუ სახელმწიფო ჯერ არ შეერთებია ამ კონვენციებს, საჭიროა მთავრობისადმი წერილობითი ან ზეპირი მიმართვის საკითხის განხილვა ან კერძო ინიციატივით შემუშავდეს კანონპროექტი.
- თუ პარლამენტს გონივრულ ვადაში წარედგინა რატიფიკაციის ან შეერთების შემოთავაზება, საჭირო ინფორმაციის შესწავლის შემდეგ, კენჭის ყრის დროს საკითხი შეერთების სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს.
- იმ შემთხვევაში, თუ მთავრობა გონივრულ ვადაში ვერ ახერხებს პარლამენტის წინაშე აღნიშნული საკითხის დაყენებას, საჭიროა საპარლამენტო პროცედურის გამოყენებით გაირკვას, თუ რა მიზეზით აფერხებს მთავრობა ამ პროცესს და ეთხოვოს მთავრობას დაყოვნების გარეშე შეუდგეს რატიფიცირების/შეერთების პროცესს.

- თუ მთავრობას ხელმონწიერი აქვს ერთ–ერთი ან ორივე კონვენცია, მაგრამ აჭიანურებს რატიფიცირების პროცესს, საჭიროა საპარლამენტო პროცედურის გამოყენებით გაირკვეს, თუ რატომ აფერხებს მთავრობა პროცესის დასრულებას და ასევე მიეცეს ამ პროცესის დაჩქარების რეკომენდაცია. საჭიროა პარლამენტის მიერ საკანონმდებლო ინიციატივის უფლების გამოყენება და ამ საკითხთან დაკავშირებით კანონპროექტის წარდგენა.
- თუ მთავრობა ეწინააღმდეგება რატიფიცირება/შეერთებას, საჭიროა ამის მიზეზის დაწვრილებითი შესწავლა. საჭიროების შემთხვევაში, პარლამენტმა უნდა დაემაროს მთავრობას საეჭვო და გაუგებარი საკითხების გარკვევაში და პროცესის დასაჩქარებლად გამოიყენოს მის ხელთარსებული პოლიტიკური კავშირები. რატიფიცირების/შეერთების საკითხის დადებითად გადაწყვეტის მიზნით საჭიროა მუშაობა ამომრჩეველთან.
- თუ სახელმწიფო შეიქმნა სხვა სახელმწიფოთა გამოყოფის ან დაშლის შედეგად, ხელშეკრულებები, რომელთა წევრიც იყო ადრე არსებული სახელმწიფო ავტომატურად არ რჩება ძალაში. ახალ სახელმწიფოებს შეუძლიათ შეუერთდნენ ადრე არსებული სახელმწიფოს ვალდებულებებს, შეუერთდნენ როგორც ახალი სახელმწიფოები, ან მისიონის საკუთარ განზრახვაზე, რომ არ სურთ გააჩინდეთ ადრე არსებული სახელმწიფოების მიერ დადებული ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე ვალდებულებები.
- კონვენციების რატიფიცირებისა და ძალაში შესვლის შემდეგ საჭიროა დარწმუნება იმაში, რომ პარლამენტის მიერ მიღებული ეროვნული კანონმდებლობა შეესაბამება კონვენციებში შემავალ დებულებათა მოთხოვნებს. საჭიროა საპარლამენტო პროცედურის გამოყენება, რათა მთავრობამ გონივრულ ვადაში გაუგზავნოს პარლამენტს ახალი კანონის ან მოქმედ კანონმდებლობაში შესატანი ცვლილებების პროექტი.
- თუ მთავრობა წარუდგენს პარლამენტს წინადადებას რატიფიცირების თაობაზე, რომელსაც თან ახლავს ხელშეკრულების საგნის შემზღუდველი დათქმები, შენიშვნები ან განმარტებითი ბარათები და ირკვევა, რომ ამგვარი შეზღუდვები უსაფუძვლოა, საჭიროა უპირველეს ყოვლისა გათვალისწინებულ იქნას ზოგადი ინტერესები და არა ცალკეული ფრაქციებისა, თუ სხვა სახის ინტერესები.
- თუ მთავრობის დათქმებს, შენიშვნებს, ან განმარტებით ბარათებს, რომლებიც ზღუდავდნენ კონვენციების მოქმედებას, გაუვიდა მოქმედების ვადა, უნდა მიემართოს საპარლამენტო პროცედურას, რათა გაირკვეს, თუ რა მიზეზები აქვს მთავრობას და მოხდეს ამ შეზღუდვების მოხსნა.
- შეერთებასთან და/ან იმ ეროვნული კანონმდებლობის შედგენასთან დაკავშირებით, რომელიც აძლიერებს კონვენციაში შემავალ დებულებებს, რჩევისა და დახმარების მისაღებად არსებობს მოცემულ სახელმწიფოში განლაგებული ან კონკრეტულ სახელმწიფოზე პასუხისმგებელი გლუკის ოფისთან (გლუკის ოფისების სია იხილეთ მე-4 დანართში) დაკავშირების საშუალება.

როგორ შეუძლიათ პარლამენტარებს აამაღლონ ცნობიერების დონე მოქალაქეობის უქონლობის საკითხებში?

პარლამენტარებს, როგორც თავიანთი სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობის შექმნაზე პასუხისმგებელ პირებს, საუკეთესო შესაძლებლობა აქვთ ხელი შეუწყონ მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირებას ან აღმოფხვრას და უზრუნველყონ მოქალაქეობის არმქონე პირთა უფლებების დაცვა. პარლამენტარებმა არა

მარტო უნდა მოუწოდონ თავიანთ მთავრობებს მიიღონ საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი კანონები, არამედ ამომრჩეველთა მხარდაჭერაც უნდა მოიპოვონ. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც სამოქალაქო საზოგადოება გააცნობიერებს მოქალაქეობის უქონლობასთან დაკავშირებულ პრობლემებს, ის მზად იქნება მხარი დაუჭიროს პარლამენტარების ძალისხმევას აღნიშნულ პრობლემათა მოგვარების საკითხში.

პარლამენტარებს შეუძლიათ აამაღლონ ცნობიერების დონე საკუთარ ამომრჩეველთა შორის მოქალაქეობის უქონლობის საკითხების და მოქალაქეობის შესახებ სრულყოფილი კანონმდებლობის მნიშვნელობის თაობაზე მოხსენებების გაკეთებით, ასევე მოქალაქეობის უქონლობის აღმოფხვრის საჭიროებაზე საგაზეთო სტატიების გამოქვეყნებით, არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და სხვა სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან მუშაობის გზით, რომლებიც ეხმარებიან მოქალაქეობის არმქონე პირებს და, შეძლებისდაგვარად, უჭერენ მხარს მოქალაქეობის უქონლობის ცალკეული შემთხვევების სწრაფ მოგვარებას.

პარლამენტარებს შეუძლიათ მოქალაქეობის უქონლობის პრობლემის მოგვარება უმცირესობათა და მოსახლობის სხვა ჯგუფების უფლებათა ხელშეწყობის გზით, რათა ისინი გახდნენ იმ მოქალაქეთა ერთობლიობის ნაწილი, რომლებიც შეადგენენ სახელმწიფოს, და საზოგადოებაში დიალოგის ხელშეწყობის გზით, რომელიც მიგვიყვანს მოქალაქეობის არმქონე პირების მოქალაქეებად მიღებად.

რა შეიძლება პარლამენტარებმა გააკეთონ ამ საკითხთან დაკავშირებით საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშესაწყობად?

საერთაშორისო თანამშრომლობა მნიშვნელოვანია მსოფლიოს მასშტაბით მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების შესამცირებლად. პარლამენტარებმა უნდა უზრუნველყონ მთავრობების სრულფასოვანი მონაწილეობა მოქალაქეობის უქონლობის აღმოფხვრის ან მოქალაქეობის არმქონე პირთა რაოდენობის შემცირებასთან დაკავშირებულ ყველა საერთაშორისო ძალისხმევასა და მცდელობაში, რომელიც მოქალაქეობის არმქონე პირთა ცალკეული შემთხვევების მოგვარებას შეეხება.

პარლამენტარებმა შესაძლოა იზრუნონ მეზობელი ქვეყნების პარლამენტარების მონწილევაზე მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის რეგიონალური მასშტაბით გადახედვის მიზნით. სახელმწიფოების მიერ მოქალაქეობის შესახებ კანონმდებლობის ერთმანეთთან შესაბამისობაში მოყვანა მოქალაქეობის უქონლობის შემთხვევების შემცირების საუკეთესო საშუალებაა.

დანართი 1

მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის უსასხებ 1954 წლის გაეროს კონვენციის ნაპირი სახელმწიფოები

ძალაში შესვლის თარიღი: 1960 წლის 6 ივნისი

წევრ სახელმწიფოთა საერთო რაოდენობა: 60 (2006 წლის 25 სექტემბრის მონაცემი)

ქვეყანა	ხელმოწერის თარიღი	რეგიონალიზაცია (რ) შეერთება (შ) სამართალმემკვიდრეობა (ს)
ალბანეთი		2003 წლის 23 ივნისი(შ)
ალჟირი		1964 წლის 15 ივლისი (შ)
ანტიგუა და ბარბუდა		1988 წლის 25 ოქტომბერი (ს)
არგენტინა		1972 წლის 1 იანვარი (შ)
ავსტრალია		1973 წლის 13 დეკემბერი (შ)
აზერბაიჯანი		1996 წლის 16 აგვისტო (შ)
ბარბადოსი		1972 წლის 6 მარტი (ს)
ბელგია		1960 წლის 27 მაისი (რ)
ბელიზი		2006 წლის 14 სექტემბერი (შ)
ბოლივია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1983 წლის 6 ოქტომბერი (შ)
ბოსნია ჰერცეგოვინა		1993 წლის 1 სექტემბერი (ს)
ბოცვანა		1969 წლის 25 თებერვალი (ს)
ბრაზილია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1996 წლის 13 აგვისტო (რ)
გერმანია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1976 წლის 26 ოქტომბერი (რ)
გუატემალა	1954 წლის 28 სექტემბერი	2000 წლის 28 ნოემბერი (შ)
გვინეა		1962 წლის 21 მარტი (შ)
დანია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1956 წლის 17 იანვარი (რ)
დიდი ბრიტანეთი		1959 წლის 16 აპრილი (რ)
ეკვადორი	1954 წლის 28 სექტემბერი	1970 წლის 2 ოქტომბერი (რ)
ელ სალვადორი	1954 წლის 28 სექტემბერი	
ესპანეთი		1997 წლის 12 მაისი (შ)
ვატიკანი	1954 წლის 28 სექტემბერი	
ზამბია		1974 წლის 1 ნოემბერი (ს)
ზიმბაბვე		1998 წლის 1 დეკემბერი (ს)
ირლანდია		1962 წლის 17 დეკემბერი (შ)
ისრაელი	1954 წლის 1 ოქტომბერი	1958 წლის 23 დეკემბერი (რ)
იტალია	1954 წლის 20 ოქტომბერი	1962 წლის 3 დეკემბერი (რ)
იუგოსლავიის ფედერალური რესპ.		2001 წლის 12 მარტი (ს)
კირიბატი		1983 წლის 29 ნოემბერი (ს)
კოლუმბია	1954 წლის 30 დეკემბერი	
კორეის რესპუბლიკა		1962 წლის 22 აგვისტო (შ)
კოსტა რიკა	1954 წლის 28 სექტემბერი	1977 წლის 2 ნოემბერი (რ)
ლატვია		1999 წლის 5 ნოემბერი (შ)
ლესოტო		1974 წლის 4 ნოემბერი (ს)

მოქალაქეობის არაქონე პირთა სტატუსთან დაკავშირებული 1954 წლის გაეროს კონვენციის ნაწილი სახელმწიფოები (გაბრძელება)

ქვეყანა	ხელმოწერის თარიღი	რატიფიკაცია (რ)
		შეერთება (შ) სამართალმემკვიდრეობა (ს)
ლიბერია		1964 წლის 11 სექტემბერი (შ)
ლიბია		1989 წლის 16 მაისი (შ)
ლიტვა		2000 წლის 7 თებერვალი (შ)
ლიხტენშტეინი	1954 წლის 28 სექტემბერი	
ლუქსემბურგი	1955 წლის 28 ოქტომბერი	1960 წლის 27 ივნისი (რ)
მადაგასკარი*		[1962 წლის 20 თებერვალი] (ს)
მაკედონია (ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა)		1994 წლის 18 იანვარი
მექსიკა		2000 წლის 7 ივნისი (შ)
ნორვეგია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1956 წლის 19 ნოემბერი (რ)
რუმინეთი		2006 წლის 27 იანვარი (შ)
საბერძნეთი		1975 წლის 4 ნოემბერი (შ)
საფრანგეთი	1955 წლის 12 ივნისი	1960 წლის 8 მარტი (რ)
სენეგალი		2005 წლის 21 სექტემბერი (შ)
სენტ ვინსენტი და გრენადინი		1999 წლის 27 აპრილი (ს)
სვაზილენდი		1999 წლის 16 ნოემბერი (შ)
სომხეთი		1994 წლის 18 მაისი (შ)
სლოვაკეთი		2000 წლის 3 აპრილი (შ)
სლოვენია		1992 წლის 6 ივლისი (ს)
ტრინიდადი და ტობაგო		1966 წლის 11 აპრილი (ს)
ტუნისი		1969 წლის 29 ივლისი (შ)
უგანდა	1954 წლის 28 სექტემბერი	1965 წლის 15 აპრილი (შ)
უნგრეთი		2001 წლის 21 ნოემბერი (შ)
ურუგვაი		2004 წლის 2 აპრილი (შ)
ფილიპინები	1995 წლის 22 ივნისი	
ფინეთი		1968 წლის 10 ოქტომბერი (შ)
ფიჯი		1972 წლის 12 ივნისი (ს)
ჩადი		1999 წლის 12 აგვისტო (შ)
ჩეხეთის რესპუბლიკა		2004 წლის 19 ივლისი (შ)
შვედეთი	1954 წლის 28 სექტემბერი	1965 წლის 2 აპრილი (რ)
შვეიცარია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1972 წლის 3 ივლისი (რ)
ხორვატია		1992 წლის 12 ოქტომბერი (ს)
ჰონდურასი	1954 წლის 28 სექტემბერი	
პოლანდია	1954 წლის 28 სექტემბერი	1962 წლის 12 აპრილი (შ)

* 1965 წლის 2 აპრილს გენერალური მდივნის მიერ მიღებული შეტყობინების საფუძველზე მადაგასკარის მთავრობამ მოახდინა კონვენციის დენონსაცია. დენონსაცია ძალში შევიდა 1966 წლის 2 აპრილს.

დანართი 2

მოქალაქეობის არაქონე პირთა რიცხვის შეფასების შესახებ 1961 წლის გაეროს კონვენციის ნაპირი სახელმწიფოები

ძალაში შესვლის თარიღი: 1975 წლის 13 დეკემბერი

ნეერი სახელმწიფოთა საერთო რაოდენობა: 32 (2006 წლის 25 სექტემბრის მონაცემი)

ქვეყანა	ხელმოწერის თარიღი	რატიფიკაცია (რ) შეერთება (შ) სამართალმემკვიდრეობა (ს)
ავსტრალია		1973 წლის 13 დეკემბერი (შ)
ავსტრია		1972 წლის 22 სექტემბერი (შ)
აზერბაიჯანი		2003 წლის 9 ივლისი (შ)
ალბანეთი		1983 წლის 6 ოქტომბერი (შ)
ახალი ზელანდია		2006 წლის 14 სექტემბერი (შ)
ბოლივია		1996 წლის 13 დეკემბერი (შ)
ბოსნია ჰერცეგოვინა		1977 წლის 31 აგვისტო (შ)
გერმანია		2001 წლის 19 ივლისი (შ)
გუატემალა		1977 წლის 11 ივლისი (შ)
დანია		1973 წლის 13 დეკემბერი (შ)
დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო	1961 წლის 30 აგვისტოს	1966 წლის 29 მარტი
დომინიკის რესპუბლიკა	1961 წლის 5 დეკემბერი	
ირლანდია		1973 წლის 18 იანვარი (შ)
ისრაელი	1961 წლის 30 აგვისტო	
კანადა		1978 წლის 17 ივლისი (შ)
კირიბატი		1983 წლის 29 ნოემბერი (ს)
კოსტა რიკა		1977 წლის 2 ნოემბერი (შ)
ლატვია		1992 წლის 14 აპრილი (შ)
ლესოტო		2004 წლის 24 სექტემბერი (შ)
ლიბერია		2004 წლის 22 სექტემბერი (შ)
ლიბია		1989 წლის 16 მაისი (შ)
ნიგერია		1985 წლის 17 ივნისი (შ)
ნიდერლანდები	1961 წლის 30 აგვისტო	1985 წლის 13 მაისი (რ)
ნორვეგია		1971 წლის 11 აგვისტო (შ)
რუმინეთი		2006 წლის 27 იანვარი (შ)
საფრანგეთი	1962 წლის 31 მაისი	
სენეგალი		2005 წლის 21 სექტემბერი (შ)
სვაზილენდი		1999 წლის 16 ნოემბერი (შ)
სლოვაკეთი		2000 წლის 3 აპრილი (შ)
სომხეთი		1994 წლის 18 მაისი (შ)
ტუნისი		2000 წლის 12 მაისი (შ)
ურუგვაი		2001 წლის 21 სექტემბერი (შ)
შვედეთი		1969 წლის 19 თებერვალი (შ)
ჩადი		1999 წლის 12 აგვისტო (შ)
ჩეხეთის რესპუბლიკა		2001 წლის 19 დეკემბერი (შ)

დანართი 3

მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ 1954 წლის გაეროს კონვენციასთან შეერთების სამოქმედო დოკუმენტი

ვინაიდან, კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა სტატუსის შესახებ მიღებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ ათას ცხრაას ორმოცდაათობმეტი წლის ოც-დარვა სექტემბერს და 35-ე მუხლის თანახმად ღიაა შეერთებისათვის;

და, ვინაიდან, ზემოთ ნახსენები 35-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს, რომ შეერთებისათვის საჭიროა გაეროს გენერალურ მდივანთან შეერთების აქტის დეკონირება;

აქედან გამომდინარე, ქვემოთხელმომწერი [სახელმწიფოს მეთაური, მთავრობის მეთაური ან საგარეო საქმეთა მინისტრი] წინამდებარე შეტყობინებით აცხადებს [შესაბამისი სახელმწიფო]-ს კონვენციასთან შეერთების თაობაზე;

ხელმოწერილია ჩემს მიერ _____-ში, ათას ცხრაას _____ წლის
_____ [რიცხვი და თვე] .

[სახელმწიფოს ბეჭედი და მთავრობის
მეთაურის საგარეო საქმეთა
მინისტრის ხელმოწერა...]

[სახელმწიფოს მეთაურის,
პასუხისმგებელი პირის ხელმოწერა,
თუ ესაჭიროება...]

მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ 1961 წლის კონვენციასთან შეერთების სამოქმედო დოკუმენტი

ვინაიდან, კონვენცია მოქალაქეობის არმქონე პირთა რიცხვის შემცირების შესახებ მიღებულია უფლებამოსილ პირთა მიერ ათას ცხრაას სამოცდაერთი წლის ოცდაათ აგვისტოს და მე-16 მუხლის თანახმად ღიაა შეერთებისათვის;

და, ვინაიდან, ზემოთ ნახსენები მე-16 მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს, შეერთებისათვის საჭიროა გაეროს გენერალურ მდივანთან შეერთების აქტის დეპონირება;

აქედან გამომდინარე, ხელმომწერი [სახელმწიფოს მეთაური, მთავრობის მეთაური ან საგარეო საქმეთა მინისტრი] წინამდებარე შეტყობინებით აცხადებს [შესაბამისი სახელმწიფო]-ს კონვენციასთან შეერთების თაობაზე;

ხელმონერილია ჩემს მიერ _____-ში, ათას ცხრაას _____ წლის
_____ [რიცხვი და თვე].

[სახელმწიფოს ბეჭედი და პასუხ-
ისმგებელი პირის ხელმოწერა, თუ
ესაჭიროება...]

[სახელმწიფოს მეთაურის,
მთავრობის მეთაურის, საგარეო
საქმეთა მინისტრის ხელმოწერა...]

დანართი 4

გლუკის წარმომადგენლობები

ავსტრალია

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
ავსტრალიაში, ახალ
ზელანდიაში, პაპუა ახალ
გვინეასა და მიმდებარე
კუნძულებზე ავსტრალიაში

15 Hunter Street
Yarralumla ACT 2600
Canberra
ტელ: +61 2 6273 2733
ფაქსი: +61 2 6273 6822

ავსტრია

გლუკის წარმომადგენლობა
ავსტრიაში

Vienna International Centre
(Building J, 1st floor)
Wagramerstrasse 5
PO Box 550
1400 Vienna
ტელ: + 431 260604047
ფაქსი: + 43 1 2634115

ავღანეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ავღანეთში

PO Box 3232
Kabul or
41 Jadi Solh (Peace Avenue)
Kabul
ტელ: +92 51 922 11 25
ფაქსი: +92 51 282 05 11

ალბანეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ალბანეთში

Rruga "Donika Kastrioti"
Tirana
ტელ: +355 42 50 207
ფაქსი: +355 42 28 492

აზერბაიჯანი

გლუკის წარმომადგენლობა
აზერბაიჯანში

3, Azer Aliyev Street
Baku
ტელ: +99 412 92 1443
ფაქსი: +99 412 98 1134

ალჟირი

გლუკის წარმომადგენლობა
ალჟირში

Boite Postal 444
Hydra
Alger
or
20 Rue Emile Payen
Hydra
Alger
ტელ: +213 21 69 1212
ფაქსი: +213 21 69 2374

ანგოლა

გლუკის წარმომადგენლობა
ანგოლაში

C.P. 1342
Luanda
or
Rua Eduard Mondlaine/SN
Luanda
ტელ: +244 2332 046
ფაქსი: +244 2331 652

არგენტინა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა სამხრეთ
ამერიკის სამხრეთისთვის

Cerrito 836
10 Piso _ 1010
Buenos Aires
ტელ: +54 11 4815 7870
ფაქსი: +54 11 4815 4352

აშშ

გლუკის წარმომადგენლობა
ამერიკის შეერთებულ
შტატებსა და კარიბის
ზღვისთვის

1775 K Street, NW,

Suite 300
Washington DC 20006
ტელ: +1 202 296 5191
ფაქსი: +1 202 296 5660

ბანგლადეში

გლუკის წარმომადგენლობა
ბანგლადეში

PO Box 3474
Dhaka 1000 or
House N/E (N) 8, Road 90,
Gulshan 2, Dhaka 1212
ტელ: +8802 88 2 68 02
ფაქსი: +8802 88 2 65 57

ბელგია

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
ბელგიის, ლუქსემბურგისა
და ევროპული
ორგანიზაციებისთვის

Rue Van Eyck 11a
B-1050 Bruxelles
ტელ: +32 2 649 01 53
ფაქსი: +32 2 627 17 30

ბალროუსია

გლუკის წარმომადგენლობა
ბელორუსიაში

Prospekt Partizanskij 6 A,
6th floor
Minsk 220033
ტელ: +375 172983335
ფაქსი: +375 172982369

ბენინი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა ბენინში
ბურკინა ფასო, ნიგერია და
ტოგო

Boite Postale 08-1066
Lot 01 Patte d'Oie
Cotonou
ტელ: +229 30 28 98
ფაქსი: +229 30 28 90

ბოსნია ჰერცეგოვინა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა

UNIS Building Fra Andjela
Zvizdovica 1
71000 Sarajevo
ტელ: +387 33 666 160
ფაქსი: + 387 33 290 333

ბოცვანა

გლუკის მისიის
ხელმძღვანელის ოფისი
ბოცვანაში

PO Box 288
Gabarone
or
UN House – Plot 22
Khama Crescent
Gaborone
ტელ: +267 35 21 21
ფაქსი: + 267 57 09 96

ბრაზილია

გლუკის წარმომადგენლობა
ბრაზილიაში

Setor Comercial Norte
Quadra 02, Bloco A
11th Floor – Ed. Corporate
Financial Center
CEP 70712-901
Brasilia – DF
ტელ: +55 61 3038 9272
ფაქსი: +55 61 3038 9279

ბულგარეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ბულგარეთში

19 Denkoglu str,
1000 Sofia
ტელ: + 359 2 98 02 453
ფაქსი: + 359 2 98 01 639

ბურუნდი

გლუკის წარმომადგენლობა
ბურუნდში

B.P. 307, Bujumbara
or
No. 1, Avenuedu Large
4620 Bujumbara
ტელ: + 257 22 3245
ფაქსი: + 257 22 95 23/24
19 87

გაბონი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა გაბონში

BP 20472
Libreville
or
Quartier Sotega
Libreville
ტელ: +241 77 8262
ფაქსი: +241 77 8278

გაერო (ნიუ იორკი)

გლუკის ოფისი ნიუ იორკში

PO Box 20
Grand Central
New York
NY 10017
or
220 East 42nd Street
Suite 3000
New York
NY 10017
ტელ: +1 212 963 00 32
ფაქსი: +1 212 963 00 74

გამბია

გლუკის მისიის
ხელმძღვანელის ოფისი
გამბიაში

PO Box 4249
Bakau
or
6th Street East
Kotu Lauout
Bakau
ტელ: +220 4 460 850
ფაქსი: +220 4 464 169

განა

გლუკის წარმომადგენლობა
განაში

№25 sir Arku Korsah Street
Roman Ridge,
Airport Residential Area
Accra
ტელ: +233 21776 108
ფაქსი: +233 21 773 3158

გერმანია

გლუკის წარმომადგენლობა
გერმანიაში

Wallstrasse 9 – 13

10179 Berlin
ტელ: +49 302022020
ფაქსი: +49 30 2022 0220

გვინეა

გლუკის წარმომადგენლობა
გვინეაში

B.P. 4158
Coleah Corniche-Sud
Conakry
ტელ: +224 46 47 09
ფაქსი: +224 46 58 08

დიდი ბრიტანეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
გაერთიანებულ სამეფოში

Stand Bridge House
138-142 Strand
London
WR2R 1HH
ტელ: + 44 20 7759 80 90
ფაქსი: + 44 20 7759 81 19

ეგვიპტე

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
ეგვიპტის არაბეთის
რესპუბლიკაში

PO Box 1844
Cairo or
No 8 el Fawakeh Street
Mohandessin, Giza
Cairo
ტელ: +20 2 762 1570
ფაქსი: +20 2 762 1576

ეთიოპია

გლუკის წარმომადგენლობა
ეთიოპიაში

PO Box 1076
Addis Ababa Or
Bole Road, Wereda 1
Kebele 23
House No 1255/01-02
Addis Ababa
ტელ : + 251 1 612 222
ფაქსი: + 251 1 611 666

ეკვადორი

გლუკის წარმომადგენლობა
ეკვადორში

Avenida Amazonas 2889
y la Granja
Edificio Naciones Unidas
Piso 2 Quito
ტელ: +593 2 2460 272
ფაქსი: +593 2 2460 280

ერაყი

გლუკის წარმომადგენლობა
ერაყში

PO Box 10141 Karrada
Baghdad or
District Number 904
Hay Al-Wahda
Street Number 42
Building Number 52
Baghdad
ტელ: +964 1 719 0670
ფაქსი: +1 212 963 3009

ერიტრეა

გლუკის წარმომადგენლობა
ერიტრეაში

PO Box 1995, Asmara
Or House Number 108
Emperor Yohanned
Avenue Asmara
ტელ: +291 1 12 61 21
ფაქსი: +291 1 12 72 55

ესპანეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ესპანეთში

Avenida General Pero 32-2E
PO Box 36-121
E-28020 Madrid
ტელ: +34 91 556 36 49
ფაქსი: +34 91 417 5345

ჰონდურასი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
სამხრეთ ამერიკის ჩრდილ-
ლოეთისათვის

Apartado Postal 69045
Caracas 1062-A Or
Parque Cristal, Torre Oeste
Piso 4, Oficina 4-4, 4-5 y 4-6
Av. Francisco de Miranda
Urbanizaciyn Los Palos
Grandes
Caracas

ტელ: +58 212 286 3883
ფაქსი: +58 212 286 9687

ვიეტნამი

გლუკის წარმომადგენლობა
ვიეტნამის სოციალისტურ
რესპუბლიკაში

60 Rue Nguyen Thai Hoc
Ba Dinh District
Hanoi
ტელ: +84 4 845 78 71
ფაქსი: +84 4 823 20 55

ზამბია

გლუკის წარმომადგენლობა
ზამბიაში

P.O. Box 32542
10101 Lusaka or
17C Leopards Hill Road
Kabulonga
10101 Lusaka
ტელ: +260 1 265 619
ფაქსი: +260 1 265 914

ზიმბაბუე

მისიის ხელმძღვანელის
გლუკის ოფისი ზიმბაბუეში

P.O. Box 4565
Harare Or
2nd Floor, Takura House
67-69 Union Avenue
Harare
ტელ: +263 4 793 274
ფაქსი: +263 4 708 528

თურქეთი

გლუკის წარმომადგენლობა

12. Cadde, 212. Sokak No 3
3 Sancak Mahallesi,
Cankaya
Ankara
ტელ: +90 312 409 7000
ფაქსი: +90 312 441 2173

თურქმენეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
თურქმენეთში

40, Galkynysh Street
744013 Ashgabat
ტელ: +993 12 425 684
ფაქსი: +993 12 425 691

იაპონია

გლუკის წარმომადგენლობა
იაპონიაში

UNU Bldg., 6F – 5-53-70,
Jingumae
Shibuya-ku, Tikyo 159-0001
ტელ: + 81 33 499 20 11
ფაქსი: + 81 33 499 22 72

იემენი

გლუკის წარმომადგენლობა
იემენის რესპუბლიკაში

PO Box 12093
Sana'a
or
Algeria Street, No. 38
Building No 2
Sana'a
ტელ: +967 1 469 771
ფაქსი: +967 1 469 770

ინდონეზია

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
ინდონეზიაში

PO Box 6602/JKPWK
Jakarta 10310
Menova Ravindo
J1. Kebon Sirih Kav.75
Jakarta Pusat 10340
ტელ: +62 21 391 28 88
ფაქსი: +62 21 391 27 77

იორდანია

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
იორდანიაში

PO Box 17101
1195 Amman
Or
5 Hafez Abdul-Haija Street
Deir Ghbar
Amman
ტელ: +962 6 550 20 30
ფაქსი: +962 6 592 46 58

ისრაელი

გლუკის საპატიო
წარმომადგენლობა
ისრაელში

PO Box 3489

Jerusalem
or
Shlomtzion Ha Malka 10
Jerusalem
ტელ: +972 2 621 4109
ფაქსი: +972 2 623 4392

იტალია

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
იტალიაში

Via Caroncini 19
00197 Roma
ტელ: +39 06 802121
ფაქსი: +39 06 802123/24

ირანის ისლამური

რესპუბლიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
ირანის ისლამურ
რესპუბლიკაში

No 5, East Emdad Street,
Vanak sq.
North Shiraz Ave.
Tehran 19917
ტელ: +98 21 8805 72 01
ფაქსი: +98 21 8805 72 12

ირლანდია

გლუკის წარმომადგენლობა
ირლანდიაში

Suite 4
Merrion House
1/3 Lower Fitzwilliam Street
Dublin 2
ტელ: +353 1 631 4510
ფაქსი: +353 1 631 4610

კამბოჯა

გლუკის წარმომადგენლობა
კამბოჯაში

PO Box 539
House No 2, Street No 352
Beung Keng Kang
Phnom Penh
ტელ: + 855 23 216005
ფაქსი: +855 23 216274

კამერუნი

გლუკის წარმომადგენლობა
კამერუნში

Boite Postale 7077
Yaoundé
Or Quartier Nlongkak
Rue No 1032 Batiment no 46
Yaoundé
ტელ: +237 20 29 54
ფაქსი: +237 21 35 91

კანადა

გლუკის წარმომადგენლობა
კანადაში

280 Albert Street, Suite 401
Ottawa
Ontario
KIP 5G8
ტელ: + 1 613 232 09 09
ფაქსი: + 1 613 230 18 55

კვიპროსი

გლუკის წარმომადგენლობა
კვიპროსში

PO Box 1642
1590 Nicosia
or
South: C/O UNFICYP
Secretariat UNPA
Nicosia
ტელ: +357 2 35 90 25
ფაქსი: +357 2 35 90 37

კენია

გლუკის წარმომადგენლობა
კენიაში

in Kenya
PO Box 43801, Nairobi
or Chiromo Road
(next to Caltex Station)
By Consulata church
Westlands
Nairobi
ტელ: +254 20 444 2000
ფაქსი: +254 20 423 2080

კოლუმბია

გლუკის წარმომადგენლობა
კოლუმბიაში

Calle 114 No 9-01 Office 601
Edificio Teleport Torre A
Bogota
ტელ: + 571 658 06 00
ფაქსი: + 571 658 06 02

კონგოს რესპუბლიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
კონგოს რესპუბლიკაში

BP 1093
Brazzaville
or
6, Rue 18 Mars 1977
Quartier Cathedrale
Brazzaville
ტელ: +242 811 169
+242 815 763 (UNDP)
ფაქსი: +242 815 912

კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
ცენტრალური
აფრიკისათვის კონგოს
დემოკრატიულ
რესპუბლიკაში

PO Box 7248
Kinshasa 1
or
6729 Avenue de l'OUA
Kinshasa
ტელ: +243 81 880 1245
ფაქსი: + 243 81 301 0435

კოტ დივუარი

გლუკის წარმომადგენლობა
კოტ დივუარში

Cocody, II Plateaux
Abidjan 01 Or
Angle Rue Des Jardins
Boulevard
Latrille
Cocody, II Plateaux
Abidjan
ტელ: +225 22 515 577
ფაქსი: +225 22 515 588

კორეის რესპუბლიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
კორეის რესპუბლიკაში

7F Kumsegi Bldg.
16, Euljiro 1 Ga
Joong-Ku
Seoul 100-191
ტელ: +82 2 773 7011
ფაქსი: +82 2 773 7014

კოსტა რიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
კოსტა რიკაში

Edificio Torre del Este – 5e
Piso Frente a la facultad
de Derecho de la UCR
Apartado Postal 12-
1009 – FECOSA
San Pedro
ტელ: + 506 225 0049
ფაქსი: + 506 224 4891

ლიბანი

გლუკის წარმომადგენლობა
ლიბანში

PO Box 7332
Beirut
Or Michel Bustrus Street
Nasr Building
Achrafieh
ტელ: +961 1 560 699
ფაქსი: +961 1 560 717

ლიბია

გლუკის მთავარი მისიის
ოფისი ლიბიაში

PO Box 80708
Tripoli
Or Uthman Ibn Affan St
Ben Ashour
Tripoli
ტელ: + 218 21 361 9662
ფაქსი: + 218 21 361 9661

ლიბერია

გლუკის წარმომადგენლობა
ლიბერიაში

PO Box 9077
Monrovia
or
Haider Building
Mamba Point
Monrovia
ტელ: +231 22 6233
ფაქსი: +231 22 6235

ლუქსემბურგი

გლუკის კორესპონდენტის
ოფისი ლუქსემბურგში

1 rue Jean Pierre Brasseur
b.p. 567

2015 Luxembourg
ტელ: +352 454 018
ფაქსი: +352 454 303

მალეზია

გლუკის წარმომადგენლობა
მალეზიაში

PO Box 1485, Yangon
or
287 Pyay Road
Sanchaung Township
Yangon
ტელ: +951 524022
ფაქსი: +951 524 031

მავრიტანია

გლუკის მისიის უფროსის
ოფისი მავრიტანიაში

C/O UNDP, BP 4405,
Nouakchott
or
Ilot K No 159-160-161
Route de la Corniche
Nouakchott
ტელ: +222 5 257 414
ფაქსი: +222 5 256 176

მექსიკის (ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა)

გლუკის წარმომადგენლობა
მექსიკაში, ყოფილ
იუგოსლავიის
რესპუბლიკაში

PO Box 873
1000 Skopje
or
Zeleznicka 53
1000 Skopje
ტელ: +389 2 31118 641
ფაქსი: +389 2 3131 040

მაროკო

გლუკის საპატიო
წარმომადგენლობა
მაროკოში

12, Rue de Fes-Hassan
Rabat
ტელ: +212 377 676 06
ფაქსი: +212 377 661 96

მალაიზია

გლუკის წარმომადგენლობა
მალაიზიაში

PO Box 10185
50706 Kuala Lumpur
or
570 Jalan Bukit Petaling
50460 Kuala Lumpur
ტელ: + 60 3 2141 1322
ფაქსი: + 60 32 141 1780

მალავი

გლუკის წარმომადგენლობა
მალავიში

PO Box 30230
Lilongwe 3
or
7th Floor
Kang'ombe Building
City Centre
Lilongwe 3
ტელ: +265 177 2155
ფაქსი: +265 177 4128

მექსიკა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
მექსიკის, ცენტრალური
ამერიკასა და კუბაში

Presidente masaryk 29
sexto piso
Colonia Polanco
11570 Mexico, D.F.
ტელ: +52 5 55263 9851
ფაქსი: +52 5 55250 9360

მონტენეგრო

გლუკის მისიის უფროსის
ოფისი მონტენეგროში

PO Box 1198
Maputo
or
Avenida dos Presidentes 33
Maputo
ტელ: +258 1 490 242
ფაქსი: +258 1 490 635

მოლდოვა

გლუკის წარმომადგენლობა
მოლდოვის რესპუბლიკაში

31 August 1989 Street, #57

MD-2012 Chisinau

ტელ: +373 22 271 853

ფაქსი: +373 22 271 953

ნამიბია

გლუკის წარმომადგენლობა
ნამიბიაში

Private Bag 13310,
Windhoek

or

2nd Floor, Sanlam Building
Independence Avenue
Windhoek

ტელ: +264 61 237 143

ფაქსი: +264 61 230 055

ნიგერია

გლუკის წარმომადგენლობა
ნიგერიაში

UN House Plot no 617/618
Diplomatic Zone
Central Area District
PMB 2851, Garki
Abuja

ტელ: +234 9 461 8569

ფაქსი: +234 9 461 8598

ნეპალი

გლუკის წარმომადგენლობა
ნეპალში

PO Box 2374, Kathmandu
or

Dhara Marga Anil Kuti
Maharajgunj
Kathmandu

ტელ: +977 1441 2521

ფაქსი: +977 1441 2853

პაკისტანი

გლუკის წარმომადგენლობა
პაკისტანი

PO Box 1263
Islamabad
or

No 2 Diplomatic Enclave
QUAID-E-AZAM, University
Road
Sector G-4
Islamabad

ტელ: +92 51 282 9502

ფაქსი: +92 51 227 9455

პანამა

გლუკის წარმომადგენლობა
პანამაში

La Ciudad del Saber

Gaillard Street,
Building 812-B
Panama City

ტელ: +507 317 1630

ფაქსი: +507 317 1633

პაპუა ახალი გვინეა

გლუკის წარმომადგენლობა
პაპუა ახალ გვინეაში

PO Box 1909, Port Moresby
or

4th Floor – ADF House
(Next St. Mary's
Catholic Church)

Musgrave Street, Town
Port Moresby.

ტელ: + 675 321 7422

ფაქსი: + 675 321 5977

პოლონეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
პოლონეთის რესპუბლიკაში

2, Aleja Roz
PL-00 556 Warsaw

ტელ: +48 22 628 69 30

ფაქსი: +48 22 625 61 24

რუანდა

გლუკის წარმომადგენლობა
რუანდაში

BP 867

Kigali

or

Bd de L'umuganda
Commune Kacyiru

Secteur Kimihurura
Cellule Kamukina
Kigali

ტელ: +250 58 5107

ფაქსი: +250 58 3485

რუმინეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
რუმინეთში

25, Armeneasca Street,
Sector 2
70228 Bucharest

ტელ: +40 1 211 29 44

ფაქსი: +40 1 210 15 94

რუსეთის ფედერაცია

გლუკის წარმომადგენლობა
რუსეთის ფედერაციაში

United Nations Office

6 Obukh Pereulok
Moscow 103064

ტელ: +7 503 232 30 11

ფაქსი: +7 503 232 30 16

საბერძნეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
საბერძნეთში

23 Taygetou Street
Palaiou Psychico

15452 Athens

ტელ: +30 210 672 64 62

ფაქსი: +30 210 672 64 17

სამხრეთ აფრიკა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა სამხრეთ
აფრიკაში

PO Box 12506

The Tramshed

Pretoria

or

8th floor

Metro Park Building

351 Cnr. Schoaman

& Prinsloo Str.

Pretoria 0002

Gauteng Province

ტელ : +27 12 354 8303

ფაქსი: +27 12 354 8390

საფრანგეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
საფრანგეთში

9, rue Keppler

F-75016 Paris

ტელ: +33 1 44 43 48 58

ფაქსი: +33 1 40 70 07 39

საქართველო

გლუკის წარმომადგენლობა
საქართველოში

ა. ყაზბეგის გამზირი, 2ა
0160 თბილისი

ტელ: +995 32 779 612
ფაქსი: +995 32 441 302

სიერა ლეონე

გლუკის წარმომადგენლობა
სიერა ლეონეში

PO Box 475, Freetown
Or 29 Wilkinson Road
Freetown

ტელ: +232 22 234 321
ფაქსი: +232 22 234 347

სომალი

გლუკის წარმომადგენლობა
სომალიში

PO Box 43801, Nairobi
or
Lion Place
Waiyaki Way
(Next to St Marks Church)
Westlands
Nairobi
Kenya

ტელ: +254 20 422 2200
ფაქსი: +254 20 422 2280

სომხეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
სომხეთში

14 Petros Adamyan Str.
Yerevan 375010
ტელ: +37 41 56 47 71
ფაქსი: +37 41 56 78 17

საუდის არაბეთი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა საუდის
არაბეთში

PO Box 94003
Riyadh 11693 or
Fazari Square
Pension Fund Commercial
Complex
Block C-13
Dipomatic Quarters
Riyadh
ტელ: +966 1 482 8835
ფაქსი: +966 1 482 8737

სუდანი

გლუკის წარმომადგენლობა
სუდანში

PO Box 2560, Khartoum or
Mohammed Nageeb Road
(North of Farouk Cemetery)
Khartoum No 2

ტელ: +249 11 47 11 01
ფაქსი: +249 11 47 31 01

სირიის არაბული რესპუბლიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
სირიაში

PO Box 30891
Damascus or
Al Malki
Mohamed Al Bazm
Street No 14
Al Nabelsi Building
Damascus

ტელ: +963 11 373 5940
ფაქსი: +963 11 373 6108

სენეგალი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
სენეგალში

BP 3125, 59 rue Docteur
Theze
Dakar

ტელ: +221 823 66 03
ფაქსი: +221 823 66 00

სერბეთი და მონტენეგრო

გლუკის წარმომადგენლობა
სერბეთსა და
მონტენეგროში

Krunska 58
11000 Belgrade
ტელ: +381 38 308 2100
ფაქსი: +381 38 344 2947

სლოვაკეთის რესპუბლიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
სლოვაკეთის რესპუბლიკაში

Sturova 6
811 02 Bratislava
ტელ: +421 2 52 92 78 75
ფაქსი: +421 2 52 92 78 71

სლოვენია

გლუკის წარმომადგენლობა
სლოვენიაში

Miklosiceva Cesta 18/II
1000 Ljubljana
ტელ: +386 1 4328 240
ფაქსი: +386 1 4328 224

ტიმორ-ლესტა

გლუკის წარმომადგენლობა
ტიმორ-ლესტეში

PO Box 456
Dili
or
Estrada de Balido
Dili

ტელ: +670 33 13 547
ფაქსი: +670 33 13 554

ტუნისი

გლუკის საპატიო
წარმომადგენლობა ტუნისში

BP 863
1035 Tunis or
61 Boulevard Bab Benat
1035 Tunis
ტელ: +216 715 73586
ფაქსი: +216 715 70168

ტაილანდი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
ტაილანდის, კამბოჯიისა და
ვიეტნამისათვის

PO Box 2-121
Rajdamnern Avenue
United Nations Building
3rd Floor, Block A
Bangkok 10200
ტელ: +66 2 288 1234
ფაქსი: +66 2 280 0555

ტანზანია (გაერთიანებული რესპუბლიკა)

გლუკის წარმომადგენლობა
ტანზანიის გაერთიანებულ
რესპუბლიკაში

PO Box 2666
Dar-es-Salaam
or

Plot 18 Kalenga Street
Dar-es-Salaam
ტელ: +255 22 215 00 75
ფაქსი: +255 22 215 28 17

ტაჯიკეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ტაჯიკეთში

Prospekt Drujba Narodov 106
Dushanbe, 734013
ტელ: +992 372 214406
ფაქსი: +992 372 510039

უგანდა

გლუკის წარმომადგენლობა
უგანდაში

PO Box 3813, Kampala
or
Plot 18 Prince Charles Drive
Kololo,
Kampala
ტელ: +256 41 231 231
ფაქსი: +256 41 256 989

უზბეკეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
უზბეკეთში

14 Mahmood Torobi Str
700090 Tashkent
ტელ: +998 71 120 68 93
ფაქსი: +998 71 120 68 91

უკრაინა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
უკრაინაში

PO Box 122
Kyiv 01015 or
32A, Sichnevogo
Povstannya Str.
Kyiv 01015
ტელ: +380 44 573 9424
ფაქსი: +380 44 288 9850

უნგრეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
უნგრეთში

Felvinci ut 27
1022 Budapest
ტელ: +36 133363062
ფაქსი: +36 13363080

ფილიპინები

გლუკის წარმომადგენლობა
ფილიპინებში

PO Box 2074 (MCPO)
G. Puyat Avenue
1260 Makati
Metro Manila or
3rd Floor, JAKA II Building
150 Legaspi Street
1200 Makati, Metro Manila
ტელ: +63 2 818 5121
ფაქსი: +63 2 817 4057

ქუვეითი

გლუკის საკავშირო ოფისი

PO Box 28742
13148 Safat
Kuwait City or
Khaitan Area
Block No 04
Al Walid Ebin Abdel Malek
Street No 206
Building No 90009
Kuwait City
ტელ: +965 476 4982
ფაქსი: +965 476 4257

ყაზახეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ყაზახეთში

67 Tole bi
Almaty – 480091
ტელ: +7 3272 791244
ფაქსი: +7 3272 583982

ყირგიზეთი

გლუკის წარმომადგენლობა
ყირგიზეთში

UN House (3rd floor)
160 Chui Avenue
Bishkek 720010
ტელ: +996 312 611 264
ფაქსი: +996 312 611 271

შვეიცარია

გლუკის საკავშირო
განყოფილება შვეიცარიისა
და ლიხტენშტეინისათვის

Case Postale 2500
94 Rue Montbrillant
CH-1211 Geneve 2

ტელ: +41 22 739 8755
ფაქსი: +41 22 739 7379

შვედეთი

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა
სკანდინავიისა და
ბალტიისპირეთის
ქვეყნებისათვის შვედეთში

Ynglingagatan 14 – 6th Floor
S-11347 Stockholm
ტელ: +46 8 457 4880
ფაქსი: +46 8 457 4887

შრი ლანკა

გლუკის წარმომადგენლობა
შრი ლანკაში

97 Rosmead Place
Colombo 07
ტელ: +94 11 268 3968
ფაქსი: +94 11 268 3971

ჩადი

გლუკის წარმომადგენლობა
ჩადში

B.P. 906
N'Djamena
or
Quartier Cardalān, Avenue
Felix Eboué
Immeuble STAT
N'Djamena
ტელ: + 235 51 86 10
ფაქსი: + 235 51 5340

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა

გლუკის რეგიონალური
წარმომადგენლობა ჩინეთში

1-2-1, Tayan Diplomatic
Office,
Building 14
Liang Ma He Nan Lu
Beijing 100600
ტელ: +86 10 6 532 68 06
ფაქსი: +86 10 6532 16 47

ჩეხეთის რესპუბლიკა

გლუკის წარმომადგენლობა
ჩეხეთის რესპუბლიკაში

Namesti Kinskych 6

PO Box 210
150 00 Prague 5
ტელ: +420 2 571 998 66
ფაქსი: +420 2 571 998 62

**ცენტრალური აფრიკის
რესპუბლიკა**

გლუკის წარმომადგენლობა

ცენტრალური აფრიკის
რესპუბლიკაში

Boite Postale 950
Bangui or
Rue Joseph Degrain
(Route de Sofitel)
Bangui

ტელ: + 236 61 40 76
ფაქსი: + 236 61 98 34

ჯიბუტი

გლუკის წარმომადგენლობა
ჯიბუტიში

BP 1885
Djibouti
Or
Rue Abdoukader Waberi,
Heron
Lot # TF 1148
Quartier Marabout
Djibouti
ტელ: + 253 35 22 00
ფაქსი: + 253 35 86 23

სლოვატია

გლუკის წარმომადგენლობა
ხორვატიაში

3rd floor
24 Slovenska Ulica
10000 Zagreb
ტელ: +385 1 3713 555
ფაქსი: +385 1 3713 588
+385 1 3713 565

მოკლედ გლუკისა და პარლამენტთაშორისი კავშირის შესახებ

გლუკი

გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი. (გლუკი) უფლებამოსილია უხელმძღვანელოს და კოორდინირება გაუწიოს საერთაშორისო საქმიანობას ლტოლვილთა დაცვისა და ლტოლვილთა პრობლემების მოგვარების საქმეში მსოფლიოს მასშტაბით. გლუკი მიისწრაფის იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ყოველმა პირმა ისარგებლოს უსაფრთხო თავშესაფრის ძიების უფლებით სხვა სახელმწიფოში და ნებაყოფლობით დაუბრუნდეს სახლს. ლტოლვილები საკუთარ ქვეყანაში დაბრუნებით ან სხვა ქვეყანაში გადასახლებით გლუკი ცდილობს პრობლემების გრძელვადიან მოგვარებას. გლუკის აღმასრულებელმა კომიტეტმა და გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ ასევე უფლება მიანიჭა ორგანიზაციას, დახმარება გაუწიოს სხვა ჯგუფებს და მათ შორის მოქალაქეობის არმქონე პირებს და ისეთ პირებს, რომელთა მოქალაქეობაც სადავოდ რჩება და ასევე კონკრეტულ შემთხვევებში ქვეყნის შიგნით იძულებით გადაადგილებულ პირებსაც. გლუკი ცდილობს, მოიძიოს გზები იძულებითი გადაადგილების შემთხვევების შესამციკრებლად, მოუწოდებს სახელმწიფოებსა და ინსტიტუტებს შექმნან პირობები, რომელიც შეესაბამება ადამიანის უფლებათა დაცვას და დავების მშვიდობიან მოგვარებას.

ორგანიზაცია მიკერძოების გარეშე სთავაზობს დაცვასა და დახმარებას ლტოლვილებს და სხვებს მათი საჭიროებების საფუძველზე რასის, კანის, ფერის, რელიგიის, პოლიტიკური მსოფლმხედველობის ან სქესის განურჩევლად. გლუკი მონაწილეობის პრინციპის ერთგულია და აწარმოებს კონსულტაციებს ლტოლვილებთან ყველა იმ გადანაცვტილებასთან დაკავშირებით, რაც გავლენას ახდენს მათ ცხოვრებაზე. გლუკი თანამშრომლობს მთავრობებთან, რეგიონულ, საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან.

პარლამენტთაშორისი კავშირი

1889 წელს შექმნილი პარლამენტთაშორისო კავშირი საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც აერთიანებს სუვერენული სახელმწიფოების პარლამენტების წარმომადგენლებს. 2006 წლის სექტემბერში პარლამენტთაშორისი კავშირში წარმოდგენილი იყო 146 ქვეყნის პარლამენტი პარლამენტთაშორისი კავშირი მუშაობს ხალხთა შორის მშვიდობისა და თანამშრომლობისათვის წარმომადგენლობითი ინსტიტუტების გაძლიერების მიზნით. ამ მიზნით პარლამენტთაშორისი კავშირი ხელს უწყობს ურთიერთობის დამყარებას და გამოცდილების გაცვლას ქვეყნების პარლამენტებსა და პარლამენტარებს შორის, განიხილავს საერთაშორისო ინტერესის საკითხებს და გამოხატავს საკუთარ აზრს ამ საკითხებზე, ხელს უწყობს ადამიანის უფლებათა დაცვასა და პოპულარიზაციას და ასევე ზოგადად ზრდის საზოგადოების ინფორმირებულობის დონეს წარმომადგენლობითი ინსტიტუტების საქმიანობის შესახებ. პარლამენტთაშორისი კავშირი იზიარებს გაეროს მიზნებს და მჭიდროდ მუშაობს გაეროს სხვა სააგენტოებთან. ასევე მსგავსი იდელებით მოტივირებულ რეგიონულ პარლამენტთაშორის და საერთაშორისო, სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან.

© პარლამენტთაშორისი კავშირი 2005

გამოცემულია პარლამენტთაშორისი კავშირის მიერ

გაეროს ლტოლილთა უმაღლეს კომისართან ერთად

ყველა უფლება დაცულია. დაუშვებელია ამ პუბლიკაციის რომელიმე ნაწილის გამოცემა, შენახვა ალდგენით სისტემაში ან რაიმე ფორმით და საშუალებით გადაცემა — ელექტრონული, მექანიკური, ფოტოასლით, ჩანერით ან სხვა გზით — პარლამენტთაშორისი კავშირის ან გაეროს ლტოლილთა უმაღლესი კომისიის წინასწარი ნებართვის გარეშე.

პუბლიკაცია ვრცელდება იმ პირობით, რომ იგი არანაირი სახით არ იქნება გაყიდული, გაქირავებული ან რაიმე სხვა ფორმით გავრცელებული გამომცემლის წინასწარი თანხმობის გარეშე. დაუშვებელია პირვანდელი ყდის დიზაინის ან გარეკანის შეცვლა. იგივე პირობები ვრცელდება ყველა შემდგომ გამომცემელზე.

ISBN 92-9142-284-3 (IPU)

**პარლამენტთაშორისი კავშირის
სათაო ოფისი**

პარლამენტთაშორისი კავშირი
Chemin du Pommier 5
საფოსტო ყუთი 330
CH-1218 Le Grand Saconnex
ჟენევა
შვეიცარია
ტელ: +41 22 919 41 50
ფაქსი: +41 22 919 41 60
ელ-ფოსტა:
postbox@mail.ipu.org
ვებ-გვერდი: www.ipu.org

**პარლამენტთაშორისი მუდმივი
დამკვირვებელი გაეროში**

Inter-Parliamentary Union
220 East 42d Street
Suite 3002
New York, N.Y. 10017
USA
Tel: +1 212 557 58 80
Fax: +1 212 557 39 54
E-mail: ny-office@mail.ipu.org

**გაეროს ლტოლილთა უმაღლესი
კომისარი**

საფოსტო ყუთი 2500
1211 ჟენევა 2
შვეიცარია
ტელ: +41-22-739-8111
ფაქსი: +41-22-739-7353
ვებ-გვერდი: www.unhcr.org

ქართული ვერსია ითარგმნა და დაიბეჭდა

გლუკის წარმომადგენლობის მიერ

საქართველოში

ყაზბეგის გამზირი 2ა
0160 თბილისი, საქართველო
ტელ.: (+995 32) 386202
ფაქსი: (+995 32) 385422
ელ. ფოსტა: GEOTB@unhcr.org
www.unhcr.org